

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

**ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ - Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΩΝ
ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΩΝ ΜΗ ΚΥΒΕΡΝΗΤΙΚΩΝ ΟΡΓΑΝΩΣΕΩΝ**

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ: ΓΕΩΡΓΙΑ ΣΙΑΜΑΝΗ

ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ: ΑΜΑΛΙΑ ΜΠΙΤΧΑΒΑ

ΠΡΕΒΕΖΑ 2013

Εγκρίθηκε από την τριμελή εξεταστική επιτροπή

Τόπος, Ημερομηνία

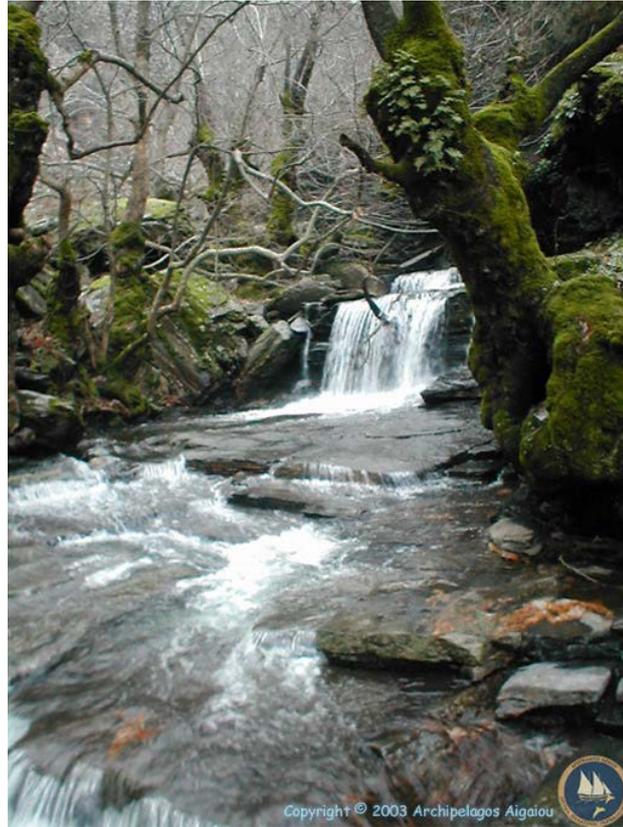
ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ

1. Ονοματεπώνυμο, Υπογραφή

2. Ονοματεπώνυμο, Υπογραφή

3. Ονοματεπώνυμο, Υπογραφή

Ο Προϊστάμενος του Τμήματος

**ΕΙΜΑΣΤΕ ΣΙΓΟΥΡΟΙ ΠΩΣ ΤΟ ΝΕΡΟ ΘΑ ΤΡΕΧΕΙ ΓΙΑ ΠΑΝΤΑ;
ΟΙ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΕΣ ΜΗ ΚΥΒΕΡΝΗΤΙΚΕΣ ΟΡΓΑΝΩΣΕΙΣ ΠΡΟΣΠΑΘΟΥΝ ΝΑ ΤΟ
ΔΙΑΣΦΑΛΙΣΟΥΝ. ΜΠΟΡΟΥΝ;
ΧΩΡΙΣ ΤΗΝ ΑΦΥΠΝΙΣΗ ΟΛΩΝ ΜΑΣ...ΟΧΙ!!!**

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Με το πέρας της παρούσας εργασίας οφείλω να ευχαριστήσω θερμά όλους όσους βοήθησαν στη διεξαγωγή και συγγραφή της. Θερμές ευχαριστίες απευθύνω στην επιβλέπουσα καθηγήτρια μου Αμαλία Μπιτχαβά. Η βοήθειά της ήταν πολύτιμη και συνεχής καθόλη τη διάρκεια της προσπάθειάς μου.

Θερμές ευχαριστίες απευθύνω επίσης, στην οικογένειά μου και στο φιλικό περιβάλλον μου, το οποίο ενθάρρυνε και υποστήριξε την παρούσα προσπάθεια. Είναι βέβαιο ότι χωρίς τη συμβολή όλων των παραπάνω, η παρούσα προσπάθεια δεν θα είχε τη σημερινή μορφή της.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ.....	ii
ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	1
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1^ο: ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ.....	3
1.1 ΕΝΝΟΙΟΛΟΓΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ ΤΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ.....	3
1.2 ΦΟΡΕΙΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ & ΠΗΓΕΣ ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣΗΣ.....	6
1.3 Η ΣΥΝΔΕΣΗ ΤΩΝ ΦΟΡΕΩΝ ΤΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ ΜΕ ΤΗΝ ΚΟΙΝΩΝΙΑ ΤΩΝ ΠΟΛΙΤΩΝ.....	9
1.4 Η ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ	11
1.5 ΕΞΕΛΙΞΗ ΚΑΙ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ.....	15
1.5.1 Παραδείγματα εφαρμογών κοινωνικής οικονομίας και κοινωνικών επιχειρήσεων στον ευρωπαϊκό χώρο	18
1.6 ΠΛΕΟΝΕΚΤΗΜΑΤΑ ΤΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ ΚΑΙ ΚΡΙΤΙΚΗ ΘΕΩΡΗΣΗ ΑΥΤΗΣ.....	20
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2^ο: ΜΗ-ΚΥΒΕΡΝΗΤΙΚΕΣ ΟΡΓΑΝΩΣΕΙΣ (ΜΚΟ).....	23
2.1 ΕΙΣΑΓΩΓΗ	23
2.2 ΟΡΙΣΜΟΣ.....	25
2.3 Ο ΡΟΛΟΣ ΤΩΝ ΜΚΟ ΣΗΜΕΡΑ	26
2.4 ΚΑΤΗΓΟΡΙΟΠΟΙΗΣΗ ΜΚΟ.....	29
2.5 ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣΗ ΜΚΟ.....	33
2.5.1 Η σχέση των ΜΚΟ με τους χρηματοδότες.....	35
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3^ο: ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΕΣ ΜΚΟ – Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΟΥ «ΑΡΚΤΟΥΡΟΥ».....	38
3.1 ΕΙΣΑΓΩΓΗ	38
3.2 ΓΕΝΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΩΝ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΩΝ ΜΚΟ	38
3.3 ΟΙ ΘΕΜΑΤΙΚΟΙ ΑΞΟΝΕΣ ΔΡΑΣΗΣ ΤΩΝ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΩΝ ΜΚΟ	40
3.4 ΑΔΥΝΑΜΙΕΣ ΚΑΙ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΤΩΝ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΩΝ ΜΚΟ	41
3.4.1 Τα προβλήματα των ελληνικών Περιβαλλοντικών ΜΚΟ και προτεινόμενες λύσεις.....	43
3.5 ΔΡΑΣΕΙΣ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΩΝ ΜΚΟ.....	46
3.5.1 WWF Ελλάς	46
3.5.2 Ελληνική Εταιρία Προστασίας της Φύσης.....	47
3.5.3 Ελληνική Ένωση Προστασίας Θαλάσσιου Περιβάλλοντος - HELMEPA.....	48
3.5.4 Ελληνική Εταιρεία Περιβάλλοντος και Πολιτισμού.....	49
3.5.5 Ελληνική Ορνιθολογική Εταιρεία.....	50
3.5.6 Εταιρεία για την Μελέτη και Προστασία της Μεσογειακής Φώκιας - ΜΟm.....	51
3.5.7 Σύλλογος για την Προστασία της Θαλάσσιας Χελώνας - ΑΡΧΕΛΩΝ.....	51
3.5.8 Δίκτυο Μεσόγειος - SOS.....	53

3.5.9	Μεσογειακό Γραφείο Πληροφόρησης για το Περιβάλλον, τον Πολιτισμό και τη Βιώσιμη Ανάπτυξη (ΜΙΟ-ECSDE).....	54
3.6	Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΟΥ “ΑΡΚΤΟΥΡΟΥ”	54
3.6.1	Ο ΑΡΚΤΟΥΡΟΣ και τα προγράμματά του	54
3.6.2	Χρηματοδότηση της οργάνωσης	62
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4^ο: ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ		67
4.1	ΓΕΝΙΚΑ ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΕΡΕΥΝΑΣ.....	67
4.2	ΑΝΑΛΥΣΗ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΩΝ ΕΡΕΥΝΑΣ	68
4.2.1	Βασικά Χαρακτηριστικά Ερωτηθέντων	68
4.2.2	Περιβαλλοντική Ευαισθητοποίηση.....	71
4.2.3	Περιβαλλοντικές Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις.....	78
4.2.4	Περιβαλλοντικές Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις και Πολιτική.....	87
4.3	ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΕΡΕΥΝΑΣ.....	92
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ		94
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ		
	ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ ΕΡΕΥΝΑΣ	Π1-12

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Μπροστά στην επέλαση του νεοφιλελευθερισμού, τη συρρίκνωση του κράτους πρόνοιας και την αυξανόμενη εμπλοκή του ιδιωτικού κερδοσκοπικού τομέα στην παροχή των κοινωνικών υπηρεσιών, προκρίνεται η ενίσχυση του ρόλου της κοινωνικής οικονομίας.

Η κοινωνική οικονομία δεν είναι μια επινόηση εκ των άνω της πολιτικής. Δεν είναι ιδεολόγημα παράγωγο μιας μεγάλης ιδεολογικής θεωρίας. Την συναντάμε μπροστά μας ως κατάσταση ανάγκης, κάθε μέρα σε διάφορες μορφές. Την συναντάμε σε πρωτοβουλίες για κοινωφελή έργα, αγαθά και υπηρεσίες. Την συναντάμε ως οργάνωση της αλληλεγγύης που καταλήγει σε κοινωνική επιχειρηματικότητα στον πολιτισμό, το περιβάλλον και την παιδεία. Τώρα, η οικονομική κρίση και η εξάπλωση της φτώχειας την καθιστά αναγκαία προϋπόθεση για ρεαλιστικές λύσεις. Έτσι συμβάλλει στην αντιμετώπιση της ανεργίας με τη δημιουργία απασχόλησης, συμβάλλει στην αναδιανομή του εισοδήματος. Σε κάθε περίπτωση κινητήρια δύναμη της κοινωνικής οικονομίας αλλά και της πράσινης ανάπτυξης είναι οι οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών. Το κοινωνικό κεφάλαιο που προκύπτει από την οριζόντια συνεργασία και τα κοινωνικά δίκτυα.

Ο όρος «κοινωνική οικονομία» παραπέμπει στη συνεταιριστική παράδοση της ηπειρωτικής Ευρώπης.¹ Ως «τρίτος τομέας», όρος με ευρεία αποδοχή, αποτελεί ένα σύνολο πρακτικών οργάνωσης της κοινωνικής και οικονομικής ζωής που δεν μπορούν αυστηρά να ενταχθούν ούτε στο δημόσιο ούτε στον ιδιωτικό τομέα, όπως οι συνεταιρισμοί, οι μη κερδοσκοπικές οργανώσεις και οι κοινωνίες αλληλοβοήθειας.

Παρά τη συμφωνία ως προς την υπανάπτυξη του τρίτου τομέα στην Ελλάδα, οι εθνικές πολιτικές που υιοθετούνται αναγνωρίζουν τη σημασία του. Θα πρέπει, επίσης να επισημανθεί ότι, καθώς η συρρίκνωση της ευθύνης -όχι όμως της παρέμβασης- του κράτους

¹ Αδάμ Σοφία, Παπαθεοδώρου Χρίστος, *Κοινωνική οικονομία και κοινωνικός αποκλεισμός: Μια κριτική προσέγγιση*, Μελέτες 8, ΙΝΕ – Παρατηρητήριο Οικονομικών και Κοινωνικών Εξελίξεων, Δεκ. 2010, διαθέσιμο σε: <http://www.ineobservatory.gr/sitefiles/files/meleti8.pdf>

αποτελεί αναμφισβήτητη διεθνή τάση, είναι φυσικό ο Μη Κυβερνητικός χώρος να διογκώνεται ανάλογα.²

Στην εργασία επιχειρείται η μελέτη και ανάδειξη της κοινωνικής οικονομίας, όπως αυτή έχει αποτυπωθεί μέσα από προγενέστερες ερευνητικές εργασίες. Προσδιορίζεται ο όρος, τα χαρακτηριστικά και τα πλεονεκτήματά της, καθώς και γίνεται μία παρουσίαση των Μη Κυβερνητικών Οργανώσεων και συγκεκριμένα αυτών που δραστηριοποιούνται στον τομέα του περιβάλλοντος. Ιδιαίτερη αναφορά γίνεται για τις οργανώσεις ----- και «Αρκτούρος», οι οποίες αποτελούν μελέτες περίπτωσης της εργασίας αυτής.

Η ερευνητική προσέγγιση του θέματος αφορά στον προσδιορισμό του βαθμού περιβαλλοντικής ευαισθητοποίησης των πολιτών, του επιπέδου ενημέρωσής τους καθώς και της ενεργής συμμετοχής τους σε προγράμματα Περιβαλλοντικών μη Κυβερνητικών Οργανώσεων. Διενεργήθηκε δειγματοληπτική έρευνα, η οποία πραγματοποιήθηκε από Ιούνιο 2011 έως Νοέμβριο 2011 σε δείγμα πολιτών με χρήση κλειστού ερωτηματολογίου. Τα αποτελέσματα αυτής παρουσιάζονται στο δεύτερο μέρος της εργασίας.

² Δεληγιάννη Α., "Κοινωνία ποιών πολιτών; Όταν οι Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις χρησιμοποιούνται ως επίφαση συμμετοχικής δημοκρατίας", *Δικαιωματικά* (Ηλεκτρονική Επιθεώρηση για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα), τεύχος 7, Οκτώβριος 2000, διαθέσιμο σε: <http://www.greekhelsinki.gr/dikaiomatika/07/fakelos/koinwnia/05.htm>

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1^ο: ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ

1.1 ΕΝΝΟΙΟΛΟΓΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ ΤΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ

Οι ρίζες της Κοινωνικής Οικονομίας βρίσκονται στις απαρχές του εργατικού κινήματος στην Ευρώπη, καθώς οι πρώτες μορφές συνεταιρισμών εμφανίστηκαν στην Αγγλία κατά την περίοδο της Βιομηχανικής Επανάστασης.

Η Κοινωνική Οικονομία ή τρίτος τομέας ή μη-κερδοσκοπικός τομέας είναι ο τομέας που δημιουργήθηκε για να καλύψει την περιοχή μεταξύ ιδιωτικού και κρατικού τομέα με σκοπούς και στόχους προς όφελος του κοινωνικού συνόλου.³ Δεν ταυτίζεται με τη Σοσιαλιστική Οικονομία⁴ ούτε αποτελεί πολιτικό σύστημα διακυβέρνησης. Αποτελεί ένα όραμα για μια κοινωνία ελεύθερων πολιτών, όπου το προσωπικό κίνητρο οφέλους δεν θα αποθαρρύνεται αλλά θα υπακούει σε κανόνες για μια πιο ανθρώπινη κοινωνία.⁵

Παλαιότερα, στην Ελλάδα., ο όρος «Κοινωνική Οικονομία» σήμαινε κάτι διαφορετικό από αυτό που σημαίνει σήμερα. Σήμαινε την οικονομική θεώρηση των προβλημάτων στην κοινωνία. Πλέον, υποδηλώνει οτιδήποτε δεν υπάγεται στο δημόσιο και στον κερδοσκοπικό ιδιωτικό τομέα και επιδιώκει να ενσωματώσει μια ευρύτερη κοινωνική διάσταση στην οικονομία, χωρίς όμως να εξουδετερώνεται το κίνητρο της ωφέλειας των φορέων οικονομικής δραστηριότητας.

Όμως, η έννοια της «Κοινωνικής Οικονομίας» δεν είναι εντελώς προσδιορισμένη και αποδεκτή από όλα τα κράτη-μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης, αν και σε γενικές γραμμές είναι αποδεκτό ότι αναπτύσσουν τις δραστηριότητές τους στον τομέα που αναφέρθηκε παραπάνω.

Η έννοια του όρου στην Ευρωπαϊκή Ένωση διαμορφώθηκε σταδιακά ξεκινώντας το 1978 με ένα συμπόσιο στη Γενική Γραμματεία της Οικονομικής και Κοινωνικής Επιτροπής

³ Κρητική Κοινωνική Οικονομική Σύμπραξη (ΚΡΗΚΟΣ), «Θερμοκοιτίδα για την ανάπτυξη της Κοινωνικής Οικονομίας», διαθέσιμο σε: <http://www.equal-krikos.gr/content/view/45/72/>

⁴ Σοσιαλιστική Οικονομία: η οικονομία της οποίας η θεωρία και το σύστημα της κοινωνικής οργάνωσης, τα μέσα παραγωγής και κατανομής των αγαθών κατέχονται και ελέγχονται από κοινωνικές ομάδες ή το κράτος και όχι από ιδιώτες.

⁵ Παπακωνσταντίνου Σμαρώ, *Ο ρόλος των Μη Κυβερνητικών Οργανώσεων στον Τομέα του Περιβάλλοντος και της Οικολογίας*, Χαροκόπειο Πανεπιστήμιο, Τμήμα Οικιακής Οικονομίας και Οικολογίας, Αθήνα 2008.

των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, όπου συζητήθηκε ποιος θα είναι ο ρόλος των μη-κερδοσκοπικών οργανώσεων στην Ευρώπη τη δεκαετία του 1980. Τελικά, το 1983 ενεκρίθη ένα ψήφισμα που αναγνώριζε τα επιτεύγματα της συνεταιριστικής κίνησης στην Ευρώπη και ενθάρρυνε περαιτέρω ενέργειες. Αυτά ήταν τα ερεθίσματα από όπου ξεκίνησε το ενδιαφέρον για να γίνουν γνωστά περισσότερα στοιχεία για τους φορείς της Κοινωνικής Οικονομίας.

Υπήρξε πρόβλημα με την απόδοση του όρου αλλά πλέον αναγνωρίζεται ως ο τρίτος τομέας που περιλαμβάνει όλους τους μη κερδοσκοπικούς οργανισμούς, τις κοινωνικές επιχειρήσεις, τους συνεταιρισμούς και διάφορους τύπους ενώσεων, που στηρίζονται στην αυτοοργάνωση των πολιτών και την εθελοντική προσφορά υπηρεσιών βασιζόμενοι στην αλληλεγγύη και στη συνεργασία και όχι με στόχο την απόληψη κέρδους. Προσπαθεί να καλύψει τα κενά που αφήνουν μεγάλα τμήματα της ζήτησης αγαθών και υπηρεσιών, συνήθως κοινωνικού χαρακτήρα, με όλο και περισσότερες πρωτοβουλίες, ιδιαίτερα τα τελευταία χρόνια.

Με τα δεδομένα της σημερινής εποχής υπάρχουν πολλά θέματα και κανόνες με τους οποίους οι ιδέες της Κοινωνικής Οικονομίας είναι ασύμβατοι. Κατ' αρχήν οι περιπτώσεις τέλειου ανταγωνισμού στην αγορά είναι μάλλον σπάνιες, αφού δεν ισχύουν οι προϋποθέσεις για την ύπαρξή του, όπως ο μεγάλος αριθμός πωλητών στον ίδιο χώρο και στον ίδιο χρόνο (προσφορά), ο μεγάλος αριθμός αγοραστών στον ίδιο χώρο και στον ίδιο χρόνο (ζήτηση) και ελευθερία εισόδου πωλητών στην αγορά. Εν συνεχεία, πολλά είναι τα παραδείγματα αθέμιτων μέσων και ενεργειών για την επίτευξη κέρδους, όπως οι κακοτεχνίες στα δημόσια έργα, η διάθεση στην αγορά ελαττωματικών προϊόντων, η εκμετάλλευση της άγνοιας των καταναλωτών και φυσικά η αλόγιστη εκμετάλλευση του φυσικού περιβάλλοντος.

Τα παραπάνω και άλλοι χειρισμοί, όπως η ύπαρξη μονοπωλίων, οι ακρότητες πλούτου και ανέχειας, η ανειλικρίνεια στις συναλλακτικές σχέσεις απασχολούν τον τομέα της Κοινωνικής Οικονομίας και στοχεύουν, αν όχι στην εξάλειψή τους, τουλάχιστον στην ελαχιστοποίησή τους.

Σε γενικές γραμμές, η Κοινωνική Οικονομία δραστηριοποιείται και στοχεύει στην:⁶

- Τοπική και βιώσιμη ανάπτυξη
- Αποτροπή κοινωνικών ανισοτήτων
- Ενίσχυση κοινωνικού ιστού

⁶ Παπαγεωργίου Κ., *Μαθήματα Κοινωνικής Οικονομίας*, Πανεπιστημιακές Σημειώσεις για το Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών «Βιώσιμη Ανάπτυξη», Τμήμα Οικιακής Οικονομίας και Οικολογίας, Χαροκόπειο Πανεπιστήμιο, Αθήνα 2005, σελ.25-37.

- Ενδυνάμωση του κοινωνικού κεφαλαίου
- Ανάπτυξη δημοκρατικών δομών
- Πολιτιστική ανάπτυξη και ανάπτυξη νέων τεχνολογιών.

Τα αυξημένα επίπεδα ανεργίας πλήττουν κυρίως τους νέους και τις γυναίκες. Οι υπηρεσίες της Κοινωνικής Οικονομίας έρχονται σαν αρωγοί στην προσπάθεια αντιμετώπισης στο πρόβλημα της ανεργίας αυτών των ομάδων, έμμεσα ή άμεσα. Η φύλαξη παιδιών, η φροντίδα ηλικιωμένων, η κατάρτιση, ο επαγγελματικός προσανατολισμός και η συμβουλευτική υποστήριξη σε θέματα εργασίας και ανάπτυξης της επιχειρηματικότητας είναι θέματα που πρέπει να ενισχυθούν. Από την άλλη πλευρά η προστασία και αναβάθμιση του φυσικού και πολιτιστικού περιβάλλοντος είναι ικανή να παρέχει ευκαιρίες απασχόλησης και ανάπτυξης στις περιοχές με προβλήματα και να μειώσει την τάση εγκατάλειψης απομακρυσμένων περιοχών στην περιφέρεια ενώ ταυτόχρονα διαφυλάσσεται και αναδεικνύεται η εθνική μας κληρονομιά.

Όλα τα παραπάνω ο τομέας της Κοινωνικής Οικονομίας προσπαθεί να τα υλοποιήσει μέσω οικονομικών δραστηριοτήτων, οργανισμών, φορέων, ταμείων, ενώσεων και επιχειρήσεων με δημοκρατικές διαδικασίες λήψης αποφάσεων, ανάπτυξη προτεραιοτήτων, σύμφωνα με τις ανάγκες των ανθρώπων και της απασχόλησης, με στόχο την εξυπηρέτηση των μελών τους ή το συλλογικό όφελος.

Επιγραμματικά, η Κοινωνική Οικονομία στηρίζεται στις ακόλουθες αρχές:⁷

- I.** Ο άνθρωπος προηγείται του κεφαλαίου. Το κέρδος λειτουργεί ως μέσο για την εξυπηρέτηση του ανθρώπου και όχι ως αυτοσκοπός.
- II.** Οι οργανισμοί της Κοινωνικής Οικονομίας έχουν κοινοτικό χαρακτήρα και αυτή είναι η βάση ανάπτυξής τους.
- III.** Η αλληλεγγύη μεταξύ των μελών αποτελεί έναν πολύ σημαντικό παράγοντα για τη σωστή λειτουργία των οργανισμών.
- IV.** Οι αποφάσεις λαμβάνονται σύμφωνα με τη δημοκρατική αρχή «ένας άνθρωπος-μία ψήφος» και όχι με μερίδια. Η εσωτερική λειτουργία και συνοχή των οργανώσεων στηρίζεται στη συμμετοχική δημοκρατία. Όλοι είναι ίσοι και ισοδύναμοι χωρίς διαφορές και διακρίσεις.

Επομένως, προκύπτει ότι τα κέρδη από τις δραστηριότητες δεν αποτελούν σε καμία περίπτωση το βασικό κίνητρο των οργανισμών. Η Κοινωνική Οικονομία είναι μια ενεργητική

⁷ Παπαγεωργίου Κ., 2005,όπ.π..

παρέμβαση που στηρίζεται στην αρχή της δημοκρατικής οργάνωσης και αναπτύσσει μια ιδιαίτερη σχέση αλληλεγγύης με το περιβάλλον της και προωθεί την κοινωνική συνοχή. Οι οργανισμοί της στοχεύουν στην παροχή κοινωφελών υπηρεσιών, στη δημιουργία ποιοτικών και σταθερών θέσεων απασχόλησης για ευάλωτες κυρίως κοινωνικές ομάδες, στην προστασία του περιβάλλοντος, στην αξιοποίηση των τουριστικών και πολιτιστικών πόρων και στην καταπολέμηση του κοινωνικού αποκλεισμού.

Η αλληλεγγύη των τοπικών κοινωνιών στα οξύτερα προβλήματα της απασχόλησης στην Ευρωπαϊκή Ένωση, η αυτο-οργάνωση των ασθενέστερων επαγγελματιών για την αντιμετώπιση της κυριαρχίας των πολυεθνικών και η αυτοδιαχείριση των ταμείων είναι μερικά από τα επιτεύγματα της Κοινωνικής Οικονομίας τα τελευταία χρόνια. Θέλοντας να εξασφαλίζεται, όσο το δυνατόν, η καλύτερη αποτελεσματικότητα των δράσεων των φορέων της Κοινωνικής Οικονομίας χρησιμοποιείται τα τελευταία χρόνια η μεθοδολογία των «Καλών Πρακτικών», έτσι ώστε να ληφθούν όλα τα απαραίτητα μέτρα προκειμένου να εξασφαλιστεί ότι οι φορείς και οι πόροι της Κοινωνικής Οικονομίας θα δράσουν όσο τον δυνατόν ευρύτερα και αποτελεσματικότερα. Συγκεκριμένα, σημαίνει την υιοθέτηση και εφαρμογή προτύπων που αναπτύσσονται εντός της κοινότητας σε όλες τις εσωτερικές πρακτικές των οργανισμών που λειτουργούν στα όρια της Κοινωνικής Οικονομίας. Μόνο έτσι μπορούν να εξασφαλίσουν ότι τα προγράμματά τους θα είναι βιώσιμα στο μέλλον και θα χρησιμοποιούνται ευρέως.

Οι Καλές Πρακτικές μπορούν να αποτελέσουν σημαντικό εργαλείο καινοτομίας και επιχειρηματικότητας αφού μια μελέτη των βέλτιστων παραδειγμάτων μπορεί να αποτελέσει τη βάση για νέες ιδέες.

1.2 ΦΟΡΕΙΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ & ΠΗΓΕΣ ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣΗΣ

Σύμφωνα με τα ισχύοντα στην Ευρωπαϊκή Ένωση, η Κοινωνική Οικονομία περιλαμβάνει τέσσερις κατηγορίες φορέων:⁸

- ✚ τους αγροτικούς συνεταιρισμούς και τις οργανώσεις που δραστηριοποιούνται στο χώρο της αγροτικής οικονομίας,

⁸ Καραχάλιος Β., «Μεθοδολογία και διάρθρωση της μελέτης για την ποσοτική και ποιοτική αποτύπωση της κοινωνικής οικονομίας», *Μη Κυβερνητική Προοπτική-Κοινωνία των Πολιτών*-Ενημερωτικό δελτίο 4, 2006, σελ. 3-5

- ✚ τις οργανώσεις και τους συνεταιρισμούς στο χώρο της κατανάλωσης,
- ✚ τις οργανώσεις που καλύπτουν το χώρο της κοινωνικής ασφάλισης (αυτοδιαχειριζόμενα αλληλοβοηθητικά ταμεία),
- ✚ τα ιδρύματα και σωματεία που δραστηριοποιούνται στους χώρους της οικολογίας, του πολιτισμού, της άθλησης και της παραγωγής κοινωφελούς έργου.

Οι φορείς αυτοί αποτελούν ιδιωτικούς φορείς, αν και δεν αποκλείεται να προωθούνται και από δημόσιους. Όμως, αν συμβαίνει αυτό, δεν μπορούν να είναι τα αποκλειστικά μέλη. Έχουν διοικητική αυτονομία και ανεξαρτησία και παράγουν και προσφέρουν υπηρεσίες συλλογικού ενδιαφέροντος.

Στοχεύουν σε όλα αυτά που αναπτύχθηκαν παραπάνω συνδυάζοντας προσφορά κοινωνικής υπηρεσίας μέσω νομικών μορφών, αλλά με καταστατικά και οργανωτικές μορφές που προβάλλουν τον κοινωνικό σκοπό της πρωτοβουλίας. Σε ό,τι αφορά την οικονομική ενίσχυση των επιχειρήσεων αυτών στην Ευρώπη, υπάρχουν τέσσερις βασικές πηγές χρηματοδότησης:

1. *Δημόσια ενίσχυση*: Περιλαμβάνει την άμεση οικονομική ενίσχυση από την κεντρική κυβέρνηση ή την τοπική εξουσία, τις χορηγίες και επιχορηγήσεις και τις έμμεσες φορολογικές εκπτώσεις. Αυτού του είδους η χρηματοδότηση προσφέρει περισσότερη ασφάλεια αποτελεσματικότητα και ευελιξία και ανταποκρίνεται στις πραγματικές ανάγκες μιας τοπικής κοινωνίας. Όμως, δεν εξασφαλίζει τη μέγιστη διαφάνεια και ανεξαρτησία των επιχειρήσεων αυτών.
2. *Οικονομικές δραστηριότητες*: Οι εισπράξεις της επιχείρησης μπορεί να προέλθουν από πωλήσεις, αμοιβές υπηρεσιών, συνδρομές μελών, ενοίκια, επιχειρηματικές δραστηριότητες. Τα πλεονεκτήματα είναι η ανάπτυξη πελατειακών σχέσεων με τους δικαιούχους, η απουσία περιορισμού στο εισόδημα, η δυνατότητα καινοτομίας και δημιουργικότητας και η βελτιωμένη ποιότητα υπηρεσιών. Θεωρώντας βέβαια, ότι η επιχείρηση θα ανταποκρίνεται στα πρότυπα και τις απαιτήσεις της αγοράς, όπως η φορολογία και ο ανταγωνισμός.
3. *Εθελοντικές ενισχύσεις - δωρεές*: Σε αυτήν την κατηγορία ανήκουν όλων των ειδών οι εθελοντικές ενισχύσεις, οι οποίες προέρχονται από δωρεές, χορηγίες ή φιλανθρωπικές δραστηριότητες.

4. *Εισφορές από την Ευρωπαϊκή Ένωση:* Εξελίξεις στο εσωτερικό των οργάνων της Ευρωπαϊκής Ένωσης και στις κοινωνικές επιχειρήσεις είχαν ως αποτέλεσμα την επέκταση των εταιρικών σχέσεων μεταξύ τους.

Εκτός όμως από τη χρηματοδοτική στήριξη, υπάρχουν και κάποιοι μηχανισμοί υποστήριξης των φορέων της Κοινωνικής Οικονομίας, όπως⁹:

- **Το δίκτυο INAISE:** Πρόκειται για ένα παγκόσμιο δίκτυο οργανώσεων κοινωνικής χρηματοδότησης που δημιουργήθηκε το 1989, με σκοπό την ανταλλαγή εμπειριών και την ανάπτυξη κοινών προγραμμάτων. Λειτουργεί ως γραφείο πληροφοριών για οργανισμούς, άτομα ή άλλα δίκτυα που δραστηριοποιούνται στο πεδίο χρηματοδότησης της Κοινωνικής Οικονομίας. Τα μέλη προσφέρουν, επίσης, πληροφόρηση και συμβουλευτικές υπηρεσίες στους επιχειρηματίες. Τα χρήματα επενδύονται στους τομείς του περιβάλλοντος, της υγείας, της εκπαίδευσης, του πολιτισμού κ.α.
- **Το δίκτυο DIESIS:** Είναι μια δομή που έχει συσταθεί με στόχο την έρευνα και την ανάπτυξη των συνεταιρισμών και της Κοινωνικής Οικονομίας γενικότερα στην Ευρώπη και τον υπόλοιπο κόσμο. Υλοποιεί δραστηριότητες όπως εκπαίδευση, σχεδιασμός προγραμμάτων, συμβουλευτική υποστήριξη, τεχνική βοήθεια και έρευνα.
- **Το Σύμφωνο για την Κοινωνική Οικονομία στην Ανδαλουσία:** Το Σύμφωνο αυτό υπογράφηκε μεταξύ των εμπορικών σωματείων, της Περιφερειακής αρχής και της CEPESAndalusia για την έναρξη του κοινωνικού διαλόγου και την προληπτική αντιμετώπιση των σχετικών θεμάτων. Στοχεύει στην ανάπτυξη της επιχειρηματικής δομής για την αύξηση της ανταγωνιστικότητας, καθώς και στην ανάπτυξη ενός υψηλού και ποιοτικού επιπέδου σταθερής εργασίας. Τέλος, στοχεύει στη θεσμική κατοχύρωση των εμπλεκόμενων φορέων για την προώθηση των στόχων της Κοινωνικής Οικονομίας.
- **Η Εγγυητική Τράπεζα Κοινωνικής Οικονομίας στην Κολωνία-Γερμανία:** Ιδρύθηκε το 1992 σαν ένα εργαλείο υποστήριξης των μη δημοσίων υπηρεσιών κοινωνικής πρόνοιας, από τους 6 κεντρικούς οργανισμούς φιλανθρωπικών σχέσεων της Γερμανίας. Στόχος της συγκεκριμένης Τράπεζας είναι να ενισχυθεί η δημιουργία και η ανάπτυξη της κοινωνικής υποδομής γενικότερα. Η Τράπεζα προσφέρει κοινωνική και οικονομική υποστήριξη σε εποικοδομητικά προγράμματα στη Γερμανία, παρέχοντας εγγυήσεις σε

⁹ Μπαλικούρα Β., «Κέντρα Υποστήριξης Μη Κυβερνητικών Οργανώσεων», *Μη Κυβερνητική Προοπτική-Κοινωνία των Πολιτών*, Ενημερωτικό δελτίο 6, 2006.

τράπεζες, ασφαλιστικές εταιρείες και εταιρείες μίσθωσης σε περίπτωση που οι εγγυήσεις του δανειζόμενου δεν είναι αρκετές.

1.3 Η ΣΥΝΔΕΣΗ ΤΩΝ ΦΟΡΕΩΝ ΤΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ ΜΕ ΤΗΝ ΚΟΙΝΩΝΙΑ ΤΩΝ ΠΟΛΙΤΩΝ

Ο οικονομικός όρος «Κοινωνική Οικονομία» περιγράφει ένα νέο χώρο ανάμεσα στο δημόσιο και τον ιδιωτικό τομέα, ο οποίος διαθέτει πολιτική ισχύ. Ο πολιτικός όρος, που περιγράφει το συγκεκριμένο χώρο, είναι ο όρος «Κοινωνία των Πολιτών» για τον οποίο τον τελευταίο καιρό στην Ελλάδα γίνεται πολύς λόγος.¹⁰

Η Κοινωνία των Πολιτών (Civil Society) δημιουργήθηκε από την αναγκαιότητα της κοινωνίας να διευρύνει το ρόλο της στην παγκοσμίως μεταβαλλόμενη πολιτική σκηνή με σκοπό να δοθεί μια λύση στην κρίση της έμμεσης, αντιπροσωπευτικής, κοινοβουλευτικής δημοκρατίας.¹¹ Συνεπώς, δημιουργήθηκε για να αντιμετωπίσει πάγια και διαρκή προβλήματα, τα οποία δεν τύγχαναν της κατάλληλης αντιμετώπισης από τους ήδη υπάρχοντες φορείς. Οι ίδιοι οι πολίτες ένιωσαν την ανάγκη να ενεργοποιηθούν και να κινηθούν οργανωμένα και αποτελεσματικά ενάντια σε κρατικές κυρίως δράσεις που έπλητταν και πλήττουν το δημόσιο συμφέρον, τις κοινωνικές και δημοκρατικές αρχές.

Η Κοινωνία των Πολιτών¹² αποτελεί μια νέα ομάδα πίεσης στην πολιτική αρένα με συνεχώς αυξανόμενη ισχύ. Κύριος λόγος της αυξανόμενης ισχύς της είναι η διευρυμένη κοινωνική της βάση και η ικανοποίηση των αιτημάτων και αναγκών των πολιτών. Ο στόχος αυτός επιτυγχάνεται καθώς η Κοινωνία των Πολιτών αποτελείται από ενεργούς πολίτες, οι οποίοι δρουν συλλογικά, δημόσια και ανεξάρτητα από την κρατική δράση με στόχο την αντιμετώπιση των υπαρχόντων προβλημάτων που υποβιβάζουν τα αιτήματά τους. Η συλλογική δράση της Κοινωνίας των Πολιτών οργανώνεται από τους φορείς Κοινωνικής

¹⁰ Μπίμπα Κ., *Δράσεις των Περιβαλλοντικών Μη Κυβερνητικών Οργανώσεων. Η περίπτωση της WWF Ελλάς και Greenpeace. Θετικές επεμβάσεις και διαφοροποιήσεις* (Μεταπτυχιακή Διατριβή), Χαροκόπειο Πανεπιστήμιο, Τμήμα Οικιακής Οικονομίας και Οικολογίας, Αθήνα 2009, σελ. 12.

¹¹ Δουκάκης Α., Λιάπη Μ., Κυλάκου Κ., *Θεσμικοί σχηματισμοί και κοινωνικό πεδίο: Ο ρόλος των ΜΚΟ και της κοινωνίας των πολιτών στη διαμόρφωση των πολιτικών σε εθνικό και ευρωπαϊκό επίπεδο*, Κέντρο Γυναικείων Μελετών και Ερευνών, Αθήνα 2004. Διαθέσιμο σε: www.genderissues.org.gr

¹² Κουταλάκης Χ., «Κράτος, Κοινωνία των Πολιτών και Συμφέροντα. Σύγκρουση, διαπραγμάτευση και συμμετοχή σε νέες μορφές περιβαλλοντικής διακυβέρνησης», *Διεθνής και Ευρωπαϊκή Πολιτική*, Τριμηνιαία Επιθεώρηση Διεθνούς Ευρωπαϊκής Πολιτικής και Οικονομίας, τευχ. 3 , 2006, σελ. 210-235

Οικονομίας, δηλαδή από φορείς που φέρουν τα χαρακτηριστικά που αναφέρθηκαν στην προηγούμενη ενότητα.

Συνεπώς, οι πολίτες μέσω των φορέων Κοινωνικής Οικονομίας οργανώνουν την Κοινωνία των Πολιτών. Η Κοινωνία των Πολιτών μέσω της συλλογικής και οργανωμένης δράσης και διαθέτοντας την απαιτούμενη ισχύ διεκδικεί το δικαίωμα των πολιτών σε μια καλύτερη ποιότητα ζωής.

Οι οργανώσεις της Κοινωνίας των Πολιτών και φορείς Κοινωνικής Οικονομίας πιέζουν για τη συμμετοχή τους στη λήψη αποφάσεων και ειδικότερα στη διαμόρφωση, το σχεδιασμό και την εφαρμογή της δημόσιας πολιτικής σε ευαίσθητους κοινωνικούς τομείς, όπως το περιβάλλον. Τις «πράσινες» πιέσεις των κοινωνικών φορέων ενίσχυσε το κείμενο της Διεθνούς Σύμβασης του Άαρχους¹³, το οποίο έχει επικυρωθεί με νόμο του ελληνικού κράτους το 2005.

Η Σύμβαση αυτή αναγνωρίζει το «τριπλό δικαίωμα των πολιτών στο περιβάλλον». Βάση αυτού του δικαιώματος οι πολίτες μπορούν να διεκδικήσουν από τη διοίκηση και εν συνεχεία, εάν δεν ικανοποιηθούν τα αιτήματά τους από τα δικαστήρια, το δικαίωμά τους σε ένα περιβάλλον που δεν υποβαθμίζει την ποιότητα της ζωής τους. Η διεκδίκηση μπορεί να γίνει είτε ατομικά είτε συλλογικά μέσα από συλλογικούς φορείς. Οι συλλογικές μορφές εκπροσώπησης και διεκδίκησης κρίνονται αποτελεσματικότερες, καθώς μπορούν να ασκήσουν αυξημένη πίεση σε κρατικούς φορείς και να επιτύχουν αποτελεσματικότερη διεκδίκηση των δικαιωμάτων των πολιτών.

Προϋπόθεση, όμως, για να συμμετάσχουν οι πολίτες σε οργανωμένες συλλογικές μορφές εκπροσώπησης, όπως είναι οι κοινωνικοί φορείς, είναι η ευαισθητοποίηση και η κινητοποίηση των συγκεκριμένων φορέων για την αύξηση της συμμετοχής των πολιτών σε αυτές. Τοιουτοτρόπως, οι κοινωνικοί φορείς θα αυξήσουν την κοινωνική και πολιτική ισχύ τους και θα καταπολεμήσουν συλλογικά την κρατική αυθαιρεσία μέσω της άσκησης αυξημένης πίεσης και την επιβολή αμοιβαίων ελέγχων (checks and balances).

Συμπερασματικά, η Κοινωνία των Πολιτών μέσω των φορέων Κοινωνικής Οικονομίας μπορεί να κινητοποιήσει τους πολίτες να συμμετέχουν σε μορφές εκπροσώπησης με στόχο να αυξηθεί η πίεση και ο έλεγχος προς την κρατική εξουσία, ιδιαίτερα σε κρίσιμους τομείς, όπως είναι ο τομέας του περιβάλλοντος. Ταυτόχρονα με την αποτελεσματικότερη διεκδίκηση των δικαιωμάτων των πολιτών δύναται να επιτευχθεί εν μέρει η εξυγίανση του

¹³ Μενουδάκος Κ., «Η σύμβαση του Άαρχους και η νομολογία του Συμβουλίου της Επικρατείας για την πληροφόρηση και συμμετοχή των πολιτών», *Νόμος και Φύση*, Νοέμβριος 2007, διαθέσιμο σε: <http://www.nomosphysis.org.gr/articles.php?artid=3128&lang=1&catid=1>

κρατικού μηχανισμού και της πολιτικής σκηνής της χώρας, καθώς, επίσης, η καλύτερη ποιότητα της δημοκρατίας.¹⁴

1.4 Η ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Στην Ελλάδα ο τομέας της Κοινωνικής Οικονομίας δεν έχει αναπτυχθεί σε τόσο μεγάλο βαθμό όσο στα υπόλοιπα κράτη-μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Οι λόγοι είναι κυρίως η άγνοια και η αδιαφορία της ελληνικής κοινωνίας καθώς και η έλλειψη θεσμικού πλαισίου και εκπαιδευτικών προγραμμάτων για την Κοινωνική Οικονομία.

Παρόλα αυτά τα τελευταία χρόνια έχει σημειωθεί ανάπτυξη του τομέα κυρίως μέσω αγροτουριστικών συνεταιρισμών και των Κοινωνικών Συνεταιρισμών Περιορισμένης Ευθύνης (ΚοιΣΠΕ). Οι αγροτουριστικοί συνεταιρισμοί ιδρύθηκαν κυρίως από γυναίκες σε αγροτικές περιοχές και κύριος στόχος τους είναι η επανάκτηση ανθρώπινων και πολιτιστικών πόρων, ώστε να ενισχύσουν την εναλλακτική ανάπτυξη, η οποία θα μπορεί να επιφέρει κέρδη και να συμβάλει στην κοινωνική ενσωμάτωση ατόμων από ευπαθείς κοινωνικές ομάδες.

Το Μάιο του 1999 θεσμοθετήθηκαν οι Κοινωνικοί Συνεταιρισμοί Περιορισμένης Ευθύνης με σκοπό την οικονομική, κοινωνική και επαγγελματική ενσωμάτωση ατόμων με ψυχοκοινωνικά προβλήματα. Πρόκειται για πρόσωπα Ιδιωτικού Δικαίου με περιορισμένη ευθύνη των μελών τους. Αποτελούν μια ιδιαίτερη μορφή συνεταιρισμού και η ανάπτυξη και εποπτεία τους ανήκει στο Υπουργείο Υγείας και Κοινωνικής Αλληλεγγύης.

Γενικά, οι τύποι των επιχειρήσεων της Κοινωνικής Οικονομίας που λειτουργούν στην Ελλάδα είναι οι εξής:

- Συνεταιρισμοί γυναικών (αγροτουριστικοί ή αστικοί συνεταιρισμοί)
- Αγροτικοί συνεταιρισμοί
- Αστικοί συνεταιρισμοί
- Κοινωνικοί Συνεταιρισμοί Περιορισμένης Ευθύνης (Ν. 2716/1999)
- Κοινωνικές επιχειρήσεις

¹⁴ Μπίμπα Κ., 2009, όπ. π. σελ. 12-14.

- Αστικές μη Κερδοσκοπικές εταιρείες
- Πολιτιστικοί μορφωτικοί σύλλογοι
- Περιβαλλοντικές - Οικολογικές Οργανώσεις
- Εθελοντικές οργανώσεις.

Κυρίως όμως, ο τομέας της Κοινωνικής Οικονομίας στην Ελλάδα λειτουργεί κάτω από τη μορφή κοινωνικών υπηρεσιών. Η συνεισφορά τους στην απασχόληση και στην ανάπτυξη γίνεται κυρίως με τρόπο αποσπασματικό και δεν εντάσσεται, τις περισσότερες φορές στα πλαίσια μιας εθνικής στρατηγικής ή στρατηγικής τοπικής εμβέλειας.

Σύμφωνα με τα διαθέσιμα στοιχεία, η συνεισφορά του τομέα στην απασχόληση στην Ελλάδα – συγκριτικά με ό, τι ισχύει σε άλλες ευρωπαϊκές χώρες-συνεχίζει να παραμένει σε πολύ χαμηλά επίπεδα. Συγκεκριμένα, η χώρα μας εμφανίζει τα μικρότερα ποσοστά μεταξύ των 15 κρατών μελών της Ε.Ε. που έχουν τη σχετική εμπειρία. Η απασχόληση στον τομέα της Κοινωνικής Οικονομίας αντιπροσωπεύει μόλις το 1,8% της συνολικής απασχόλησης και το 2,9% της μισθωτής εργασίας.¹⁵ Στην Ελλάδα υπολογίζονται:

- 8.400 περίπου συνεταιρισμοί με 950.000 περίπου μέλη
- 1.500-2.000 οργανώσεις εθελοντισμού, από τις οποίες 200-300 έχουν ενεργό δράση, εκ των οποίων 115-200 δραστηριοποιούνται στο χώρο του περιβάλλοντος και της οικολογίας
- Μικτές οργανώσεις, εθελοντικές οργανώσεις με στοιχεία συνηγορίας με νομικές μορφές σωματείων, σωματείων ειδικώς αναγνωρισμένων ως φιλανθρωπικών, αστικών μη κερδοσκοπικών εταιρειών, ιδρυμάτων, και ενώσεων προσώπων, οργανώσεις ή και εταιρικά σχήματα που αναπτύσσουν δραστηριότητες ένταξης αποκλεισμένων ομάδων του πληθυσμού στην αγορά εργασίας και έχουν οικονομικό αντικείμενο
- 71 γυναικείοι συνεταιρισμοί με 1.903 μέλη
- 68 συνεταιριστικές θεραπευτικές μονάδες στα ψυχιατρικά νοσοκομεία

¹⁵ Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικής Ασφάλισης, *Αιτιολογική Έκθεση του Σχεδίου Νόμου «Κοινωνική Οικονομία και Κοινωνική Επιχειρηματικότητα»*, Ιούλιος 2011, διαθέσιμο σε: <http://government.gov.gr/wp-content/uploads/2011/07/%CE%91%CE%B9%CF%84%CE%B9%CE%BF%CE%BB%CE%BF%CE%B3%CE%B9%CE%BA%CE%AE-%CE%88%CE%BA%CE%B8%CE%B5%CF%83%CE%B7-%CE%A3%CF%87%CE%B5%CE%B4%CE%B9%CE%BF%CF%85-%CE%9D%CE%BF%CE%BC%CE%BF%CF%85-%CE%9A%CE%BF%CE%B9%CE%BD%CF%89%CE%BD%CE%B9%CE%BA%CE%AE%CF%82-%CE%9F%CE%B9%CE%BA%CE%BF%CE%BD%CE%BF%CE%BC%CE%B9%CE%B1%CF%82.pdf>

¹⁵ Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, *Γνωμοδότηση της Επιτροπής των Περιφερειών με θέμα «Κοινή έκθεση για την κοινωνική ένταξη που συνοψίζει τα αποτελέσματα της εξέτασης των κοινών σχεδίων δράσης για την κοινωνική ένταξη (2003-2005)»*, 2004/C 121/08, διαθέσιμο σε: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2004:121:0032:0035:EL:PDF>

- 15 ΚΟΙΣΠΕ με αντικείμενο την ένταξη των ψυχικά ασθενών στην αγορά εργασίας, αλλά και την παραγωγή αγαθών και υπηρεσιών.

Ωστόσο, τα τελευταία χρόνια γίνεται προσπάθεια αφενός να αναδειχθεί η σημαντικότητα του τομέα, και αφετέρου να ενταχθεί με τρόπο περισσότερο συστηματικό στις προτεραιότητες και στο σχεδιασμό των αρμόδιων φορέων. Σημαντικοί είναι και οι εθνικοί και οι κοινοτικοί πόροι που διατίθενται για την υλοποίηση προγραμμάτων και δράσεων για την ενίσχυση του τομέα της Κοινωνικής Οικονομίας. Η προσφορά, όμως, παραμένει ελλιπής και έχει συγχρόνως μεγάλα περιθώρια ανάπτυξης στο μέλλον.

Η πολιτική της Ελλάδας είναι προσανατολισμένη στη στενή συνεργασία της Κοινωνικής Οικονομίας με την τοπική αυτοδιοίκηση, κυρίως, και την τοπική οικονομική δραστηριότητα δευτερευόντως. Στην κατεύθυνση αυτή ενισχύεται η προσπάθεια αξιοποίησης όλων των θεσμικών και χρηματοδοτικών δυνατοτήτων που παρέχει η Ευρωπαϊκή Ένωση (π.χ. EQUAL) και η ελληνική πολιτεία.

Όμως, οι δραστηριότητες της Κοινωνικής Οικονομίας στη χώρα μας εμφανίζουν πληθώρα αδυναμιών, κυρίως λόγω της ανυπαρξίας ενός σαφούς και ενιαίου θεσμικού και νομικού πλαισίου για την οργάνωση και λειτουργία των φορέων της Κοινωνικής Οικονομίας και πολύ περισσότερο λόγω της έλλειψης ενός ευνοϊκού υποστηρικτικού πλαισίου. Το πρόβλημα αυτό δημιουργεί αρνητικό περιβάλλον για την ανάπτυξη οποιασδήποτε επιχειρηματικής δραστηριότητας από μη κερδοσκοπικούς φορείς, ενώ δεν επιτρέπει την οργάνωση και ανάπτυξη νέων μορφών και σχημάτων της κοινωνικής επιχειρηματικότητας.

Στο σύγχρονο πλαίσιο λειτουργίας και ανάπτυξης της αγοράς αλλά και γενικότερα, ένα ακόμη σημαντικό ζήτημα που αντιμετωπίζουν οι φορείς της Κοινωνικής Οικονομίας είναι το πρόβλημα της δικτύωσης και της ανάπτυξης συμμαχιών τόσο στο εσωτερικό του τομέα όσο και ευρύτερα. Η δικτύωση είναι πάρα πολύ περιορισμένη τόσο σε τοπικό όσο και σε εθνικό επίπεδο. Είναι, όμως, ιδιαίτερα απαραίτητη τόσο για θέματα διεκδίκησης και προβολής όσο και για την ανάπτυξη κοινών επιχειρηματικών δράσεων και πρωτοβουλιών.

Τέλος, τα αρνητικά στερεότυπα που έχουν δημιουργηθεί στη χώρα μας στο παρελθόν από την ανοργάνωτη και αναποτελεσματική ανάπτυξη κάποιων επιχειρηματικών δραστηριοτήτων στο χώρο της Κοινωνικής Οικονομίας, αλλά και από την κακοδιαχείριση διαφόρων μορφών συνεταιριστικών δραστηριοτήτων (κυρίως στο χώρο των αγροτικών συνεταιρισμών) έχουν δημιουργήσει ένα αρνητικό κλίμα και ένα αναποτελεσματικό προφίλ για τους φορείς του τομέα της Κοινωνικής Οικονομίας.

Πέραν τούτου, ο τομέας αυτός προσλαμβάνεται από την κοινωνία ως ο «μη κερδοσκοπικός τομέας» και οι φορείς του ταυτίζονται συνήθως με τη «φιλανθρωπική δράση» και την «ευεργεσία». Τα στερεότυπα αυτά, αρνητικά ή λανθάνοντα, εμποδίζουν πολλές φορές τη σωστή προβολή του τομέα και την ανάπτυξη συνεργασιών με οικονομικό αντικείμενο μεταξύ φορέων της Κοινωνικής Οικονομίας και φορέων του ιδιωτικού τομέα. Η καταπολέμηση αυτών των αρνητικών στερεοτύπων, δυστυχώς λόγω της έλλειψης δικτύωσης αλλά και ενός φορέα υποστήριξης και προώθησης του τομέα, δεν έχει επιτευχθεί μέχρι σήμερα στη χώρα μας, σε αντίθεση με τις άλλες ευρωπαϊκές χώρες. Για το λόγο αυτό απαιτείται συνεκτική προσπάθεια προκειμένου η Κοινωνική Οικονομία στη χώρα μας να τοποθετηθεί στο επίκεντρο των πολιτικών για την προώθηση της απασχόλησης και της κοινωνικής συνοχής.¹⁶

Προς την κατεύθυνση της διόρθωσης της μέχρι σήμερα κατάστασης ανυπαρξίας ενός σαφούς και ενιαίου θεσμικού και νομικού πλαισίου για την οργάνωση και λειτουργία των φορέων της Κοινωνικής Οικονομίας, θεσπίζεται με τον πρόσφατο νόμο Ν. 4019/2011 η Κοινωνική Συνεταιριστική Επιχείρηση (Κοιν.Σ.Επ.)¹⁷, καθώς και καθορίζεται η τήρηση και λειτουργία του Γενικού Μητρώου Κοινωνικής Οικονομίας, σύμφωνα με τις Υπουργικές Αποφάσεις υπ' αριθμ. 2.2250/οικ. 4.105¹⁸ και υπ' αριθμ. 2.9621/οικ.4.1200¹⁹.

Τέλος, έχει θεσμοθετηθεί Ειδική Υπηρεσία για την Κοινωνική Ένταξη και την Κοινωνική Οικονομία στο Υπουργείο Εργασίας, Κοινωνικής Ασφάλισης και Πρόνοιας.²⁰

¹⁶ Ζιάμας Δημήτρης, «Προσεγγίζοντας τον Τομέα της Κοινωνικής Οικονομίας στην Ελλάδα: Υφιστάμενη κατάσταση, Τάσεις και Προοπτικές», *Διαδικτυακή Πύλη για την Κοινωνική Οικονομία*, Εθνικό Κέντρο Κοινωνικών Ερευνών, 18/10/2007, διαθέσιμο σε: <http://www.socialeconomy.gr/eq/lib/libItem.action?id=89>

¹⁷ ΦΕΚ 216/Α'/30-09-2011, Ν. υπ' αριθμ. 4019, «Κοινωνική Οικονομία και Κοινωνική Επιχειρηματικότητα και λοιπές διατάξεις», διαθέσιμο σε:

http://195.167.92.155/aimages/FEK_216_2011_%28N.4019_Nomos_Koinonikis_Oikonomias%29.pdf

¹⁸ ΦΕΚ 221/Β'/09-02-2012, ΥΑ υπ' αριθμ. 2.2250/οικ.4.105, «Τήρηση και λειτουργία του Γενικού Μητρώου Κοινωνικής Οικονομίας του Ν. 4019/2011 (ΦΕΚ 216/Α') «Κοινωνική Οικονομία και Κοινωνική Επιχειρηματικότητα και λοιπές διατάξεις», διαθέσιμο σε:

http://195.167.92.155/aimages/FEK_221_2012_Geniko_Mitroo_Koin_Oikonomias.pdf

¹⁹ ΦΕΚ 1360/Β'/25-04-2012, ΥΑ υπ' αριθμ. 2.9621/οικ.4.1200, «Τροποποίηση της υπ' αριθμ.

2.2250/οικ.4.105/02/02/2012 (ΦΕΚ 221/Β'/09-02-2012) υπουργικής απόφασης «Τήρηση και λειτουργία του Γενικού Μητρώου Κοινωνικής Οικονομίας του Ν. 4019/2011 (ΦΕΚ 216/Α') «Κοινωνική Οικονομία και Κοινωνική Επιχειρηματικότητα και λοιπές διατάξεις», διαθέσιμο σε:

http://195.167.92.155/aimages/FEK_1360_2012_Tropoioisi_YA_Mitroou_Koin_Oikonomias.pdf

²⁰ Ε.Υ. Κ.Ε.Κ.Ο., Ειδική Υπηρεσία για την Κοινωνική Ένταξη και την Κοινωνική Οικονομία, «Κοινωνική Οικονομία», διαθέσιμο σε: <http://195.167.92.155/main.php?id=51>

1.5 ΕΞΕΛΙΞΗ ΚΑΙ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ

Η κοινωνική αλληλέγγυα οικονομία δεν γεννήθηκε πρόσφατα επειδή τώρα συζητείται αυτός ο όρος. Υπήρχε με τη μορφή της αχρήματης οικονομίας και συναλλαγών στις παραδοσιακές κοινωνίες. Υπήρχε με τη μορφή της φιλανθρωπίας και του εθελοντισμού. Στις σύγχρονες όμως οικονομίες συνδέεται με την κοινωνική επιχειρηματικότητα και τη δημιουργία θέσεων απασχόλησης.²¹

Στις παραδοσιακές αγροτικές οικονομίες υπήρχε πάντα μια άτυπη μορφή ανταλλαγών σε είδος, εργασία και μέσα παραγωγής, που διευκόλυνε τους χωρικούς στις ανταλλαγές τους που είχαν αντικειμενικά πολύ περιορισμένα χρήματα. Αντάλλαζαν, έτσι, όχι μόνο προϊόντα, αλλά και χρόνο εργασίας μεταξύ τους. Προσέφεραν εθελοντική εργασία για κοινά έργα για τα οποία δε γινόταν βέβαια καμιά καταγραφή.

Σήμερα όμως, υπάρχει η θεσμική κοινωνική οικονομία της αλληλεγγύης μέσω των κοινωνικών επιχειρήσεων του μη κερδοσκοπικού τομέα που δημιουργεί διαρκή απασχόληση και εισοδήματα για τους εργαζομένους ή τους συνεταιριζόμενους και αυτό το ονομάζουμε κοινωνική επιχειρηματικότητα. Όπως έχει ήδη αναφερθεί, πρόκειται για ένα αναγνωρισμένο κλάδο σε ευρωπαϊκό επίπεδο με χρηματοδοτικά εργαλεία, όπως το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο και άλλες κοινοτικές πρωτοβουλίες για τη δια βίου μάθηση, την απασχόληση, τον πολιτισμό και το περιβάλλον. Στην Αγγλία υπάρχει Υφυπουργείο Κοινωνικής Οικονομίας. Στη Γερμανία, στο σύνολο της οικονομίας υπάρχει και η διάσταση της κοινωνικής οικονομίας της αγοράς, όπως χαρακτηριστικά αναφέρεται.

Η «κοινωνική οικονομία» ως συγκροτημένη και αναγκαία στρατηγική κατεύθυνση, διαμορφώθηκε στη Διάσκεψη υπουργών Κοινωνικής Πολιτικής των κρατών μελών του ΟΟΣΑ τον Ιούνιο του 1998. Πυρήνας της κατεύθυνσης που έδωσε η Διάσκεψη, είναι να δημιουργηθεί «το κράτος το οποίο ρυθμίζει το κοινωνικό περιβάλλον αντί του κράτους που χορηγεί κοινωνικές παροχές». Στο πρόγραμμα LEED του ΟΟΣΑ²² αναλύεται εκτενώς η φύση και ο ρόλος του τομέα της κοινωνικής οικονομίας, του μη κερδοσκοπικού τομέα, των κοινωνικών επιχειρήσεων και αναφέρονται οι καινοτόμες πρακτικές και πολιτικές. Επιπλέον,

²¹ Erymanthos.eu, «Η έννοια της Κοινωνικής Οικονομίας», *Ερύμανθος Μ.Κ.Ο.-Δίκτυο πολιτιστικών συλλόγων και περιβαλλοντικών οργανώσεων των ορεινών περιοχών Ηλείας, Αχαΐας, Αρκαδίας*, διαθέσιμο σε: http://www.erymanthos.eu/index.php?option=com_content&view=article&id=360:2011-12-02-10-24-57&catid=53:koinoniki-oikonomia&Itemid=60

²² OECD, LEED Programme (Local Economic and Employment Development), διαθέσιμο σε: <http://www.oecd.org/cfe/leedprogrammefocaleconomicandemploymentdevelopment/>

στα κείμενα του ΟΟΣΑ τονίζεται η διάδραση κοινωνικής οικονομίας και τοπικής ανάπτυξης ώστε να παραχθούν οικονομίες ανταγωνιστικές.

Ο ρόλος ο οποίος καλείται να διαδραματίσει η κοινωνική οικονομία στην Ευρώπη είναι υποστηρικτικός και συμπληρωματικός του κοινοτικού κεκτημένου στα πλαίσια των στόχων της στρατηγικής της Λισσαβόνας, ήτοι η εδραίωση της κοινωνικής συνοχής ως παράγοντας ανταγωνιστικότητας. Ήδη, από το 1994, η αναζήτηση ενός νέου προτύπου «βιώσιμης ανάπτυξης» αποτέλεσε αντικείμενο προβληματισμού στο πλαίσιο του 10ου κεφαλαίου του Λευκού Βιβλίου για την «Ανάπτυξη, Ανταγωνιστικότητα και Απασχόληση», από όπου προκύπτει η αναγκαιότητα διερεύνησης του ρόλου που μπορεί να διαδραματίσει η κοινωνική οικονομία στην προώθηση της βελτίωσης της ποιότητας ζωής των πολιτών. Επισημαίνεται ότι, σύμφωνα με τις αποφάσεις της Συνόδου Κορυφής του Λουξεμβούργου για την Απασχόληση, η ανάπτυξη της επιχειρηματικότητας αποτελεί έναν από τους τέσσερις πυλώνες της Ευρωπαϊκής Στρατηγικής για την Απασχόληση. Ειδικότερα, στο πλαίσιο του εν λόγω πυλώνα γίνεται ρητή αναφορά στην αναγκαιότητα του να αναλάβουν τα κράτη μέλη συγκεκριμένη δράση για την προώθηση της απασχόλησης στον τομέα της κοινωνικής οικονομίας σε τοπικό επίπεδο.

Επιπλέον, από εδώ και στο εξής, αρχίζοντας από τη θέσπιση των νέων κανονισμών των Διαρθρωτικών Ταμείων και ιδιαίτερα του Ευρωπαϊκού Κοινωνικού Ταμείου (Ε.Κ.Τ.), του νέου Προγράμματος Πλαισίου για την Έρευνα κ.ά., συμπεριλαμβάνεται πλέον ο τομέας της κοινωνικής οικονομίας ως επιμέρους στρατηγικός στόχος για την απασχόληση. Τονίζεται ότι η συνεισφορά δεν θα πρέπει να περιορίζεται στη δημιουργία θέσεων απασχόλησης αλλά και στην ενδυνάμωση της κοινωνικής συνοχής. Πιο συγκεκριμένα, οι επιχειρήσεις κοινωνικής οικονομίας αναζητούν την ισορροπία ανάμεσα αφενός στη δημιουργία πόρων και αφετέρου στη συνοχή της κοινωνίας, κυρίως μέσω καινοτόμων μορφών αλληλεγγύης, αναδιανομής και παρέμβασης σε τομείς όπου κρίνονται ελλείψεις και παραμελημένοι από τις κρατικές αρχές.

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή προσδοκά ότι τα παραπάνω θα ενσωματωθούν σ'ένα ενιαίο νομοθετικό ευρωπαϊκό πλαίσιο. Η προστιθέμενη αξία των επιχειρήσεων κοινωνικής οικονομίας στα πλαίσια της Στρατηγικής της Λισσαβόνας εκτείνεται και στην οροθέτηση τρόπων διακυβέρνησης, οι οποίοι θα εναρμονίζονται με τις σύγχρονες αντιλήψεις κοινωνικής οργάνωσης: δημοκρατική λειτουργία, συνεργασία ανάμεσα στον ιδιωτικό και δημόσιο τομέα καθώς και ανάπτυξη οικονομικών και κοινωνικών κριτηρίων αξιολόγησης των αποτελεσμάτων τους.

Στατιστικά στοιχεία αναφορικά με την κοινωνική οικονομία στην Ευρωπαϊκή Ένωση δείχνουν ότι²³:

- Περίπου 10% των ευρωπαϊκών επιχειρήσεων θεωρούνται κοινωνικές επιχειρήσεις και απασχολούν 11 εκατ. εργαζομένους. Το 10% των νέων θέσεων εργασίας που δημιουργήθηκαν τα τελευταία χρόνια στην Ε.Ε. αφορούν σε δραστηριότητες του τομέα της Κοινωνικής Οικονομίας. Η Κοινωνική Οικονομία αντιπροσωπεύει το 5,9% της συνολικής απασχόλησης και το 6,7% της μισθωτής απασχόλησης με σημαντική τάση αύξησης στον τομέα αυτό.
- Στην Ισπανία, τη δεκαετία 1990-2000, η αύξηση της απασχόλησης στον τομέα της κοινωνικής οικονομίας είναι της τάξης του 57,95% (από 224.000 θέσεις εργασίας σε περίπου 354.000 το 2000).
- Στην Ιταλία, μεταξύ 1991 και 2001 η αύξηση στην απασχόληση για τους κοινωνικούς συνεταιρισμούς ανέρχεται στο 400% (από 27.000 θέσεις το 1991 σε 149.000 το 2001). Σήμερα, η κοινωνική οικονομία αντιπροσωπεύει το 8% των ευρωπαϊκών επιχειρήσεων.

Ορισμένα κράτη μέλη σκοπεύουν να εκμεταλλευτούν περισσότερο τη δυνατότητα δημιουργίας θέσεων εργασίας της κοινωνικής οικονομίας, η οποία σε πολλές χώρες (Αυστρία, Γερμανία) αντιστοιχεί ήδη σε μεγάλο μερίδιο του εθνικού ΑΕγχΠ. Στο Βέλγιο αυτό επιτυγχάνεται μέσω ενός συστήματος συγχρηματοδότησης από την ομοσπονδιακή κυβέρνηση. Στη Σουηδία προσφέρεται χρηματοδοτική στήριξη σε κέντρα που παρέχουν πληροφορίες και συμβουλές για την ενθάρρυνση της ίδρυσης συνεταιριστικών επιχειρήσεων και την προώθηση της επιχειρηματικότητας στην κοινωνική οικονομία. Είναι σαφές ότι η κοινωνική οικονομία δεν πρέπει να θεωρείται απλώς μέσο για τη δημιουργία θέσεων εργασίας, αλλά και μέσο κάλυψης των αναγκών για κοινωνικές υπηρεσίες και βοήθεια που δεν καλύπτονται από την οικονομία της αγοράς.²⁴

²³ Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικής Ασφάλισης, *Αιτιολογική Έκθεση του Σχεδίου Νόμου «Κοινωνική Οικονομία και Κοινωνική Επιχειρηματικότητα»*, Ιούλιος 2011

²⁴ Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, *Γνωμοδότηση της Επιτροπής των Περιφερειών με θέμα «Κοινή έκθεση για την κοινωνική ένταξη που συνοψίζει τα αποτελέσματα της εξέτασης των κοινών σχεδίων δράσης για την κοινωνική ένταξη (2003-2005)»*, 2004/C 121/08, διαθέσιμο σε: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2004:121:0032:0035:EL:PDF>

1.5.1 Παραδείγματα εφαρμογών κοινωνικής οικονομίας και κοινωνικών επιχειρήσεων στον ευρωπαϊκό χώρο

Στις αρχές του 1990 το μοναδικό κράτος μέλος με ειδική νομοθεσία, όσον αφορά στις κοινωνικές επιχειρήσεις, ήταν η Ιταλία. Το 1995 το Βέλγιο συνέταξε σχετικό νόμο και αργότερα ακολούθησαν η Γαλλία, Πορτογαλία, Φινλανδία και Λιθουανία. Στη Γερμανία θεσπίστηκε νόμος για τις επιχειρήσεις οι οποίες απασχολούσαν άτομα με βαριές αναπηρίες. Σε πολλές άλλες χώρες αναπτύσσεται ακόμη σχετικός διάλογος ως προς τη δυνατότητα θέσπισης νόμων όπως είναι για παράδειγμα η περίπτωση του Ηνωμένου Βασιλείου.²⁵

Στο **Ηνωμένο Βασίλειο** υπάρχουν κοινωνικές επιχειρήσεις στον τομέα παραγωγής βιολογικών προϊόντων, προστασίας του περιβάλλοντος, παροχής προσωπικών υπηρεσιών, με στόχο την καταπολέμηση της ανεργίας και του κοινωνικού αποκλεισμού. Επίσης αναθερμάνθηκε το ενδιαφέρον για τα *κέντρα επιχειρηματικότητας της Κοινότητας* (community businesses) τα οποία αναλαμβάνουν πρωτοβουλίες για την προσφορά κοινωνικών υπηρεσιών και απασχόλησης.

Στην **Ολλανδία** στο ίδιο μοντέλο οργάνωσης συστήνονται συννοικιακές αναπτυξιακές επιχειρήσεις ή συμπράξεις, με αντικείμενο προσανατολιζόμενο στην προστασία του περιβάλλοντος και στην ποιότητα της ζωής των πολιτών.

Στη **Σουηδία** υπάρχουν κοινωνικοί συνεταιρισμοί στους τομείς της εκπαίδευσης ενηλίκων, της ψυχαγωγίας, του πολιτισμού, της παροχής προσωπικών υπηρεσιών κυρίως σε άτομα με ειδικές ανάγκες.

Το **Φινλανδικό** μοντέλο συστήνει εργατικούς συνεταιρισμούς με σκοπό την παροχή υπηρεσιών κατάρτισης και κοινωνικών υπηρεσιών. Ενισχύουν το αίσθημα του εθελοντισμού και δημιουργούν προϋποθέσεις ενσωμάτωσης κοινωνικά αποκλεισμένων ομάδων για ένταξή τους στην αγορά εργασίας

Στην **Αυστρία** η κοινωνική οικονομία εμφανίζεται με την παροχή κοινωνικών υπηρεσιών και ειδικότερα στη φροντίδα των παιδιών στο σπίτι από υπεύθυνους (child-minder). Το 80% των μελών αυτών των ομάδων είναι κυρίως άτομα με ειδικές ομάδες.

²⁵ Κριασιώτη Βανέσα, «Η Κοινωνική Αλληλέγγυα Οικονομία», *edo-mko.gr – Ένωση Δικτύων Οικοπροστασίας*, διαθέσιμο σε: http://edo-mko.gr/index.php?option=com_content&task=view&id=89&Itemid=110

Στην **Ιρλανδία** δημιουργούνται αγροτουριστικοί συνεταιρισμοί και συνεταιρισμοί για άτομα με ψυχοκοινωνικές δυσκολίες. Σε αυτούς συμμετέχουν ποικίλοι εταίροι, όπως ΜΚΟ, κοινωνικές επιχειρήσεις, πιστωτικές ενώσεις, τοπικοί αναπτυξιακοί οργανισμοί

Στο **Λουξεμβούργο** έχουν συσταθεί οργανισμοί ενσωμάτωσης μέσω οικονομικών δραστηριοτήτων με στόχο την ένταξη γυναικών και μακροχρόνια ανέργων στην αγορά εργασίας. Δραστηριοποιούνται κυρίως στους τομείς του πολιτισμού, της εργασιακής ενσωμάτωσης, της γεωργίας, του περιβάλλοντος.

Στη **Γερμανία**, ως συνέπεια της κρίσης της ανεργίας, έχουν αναπτυχθεί πρωτοβουλίες εργασιακής ενσωμάτωσης και δημιουργίας θέσεων εργασίας. Στόχος τους είναι η ενεργοποίηση του κοινωνικού κεφαλαίου και η καταπολέμηση της ανεργίας προσφέροντας εκπαιδευτικά προγράμματα και ευκαιρίες για απασχόληση ορισμένου χρόνου.

Στη **Γαλλία** αναπτύσσονται πρωτοβουλίες εργασιακής ενσωμάτωσης ευάλωτων οικονομικά και κοινωνικά ομάδων με τη μορφή *τοπικών κυρίως συνδέσμων* (regies de quartier) καθώς και παροχής *προσωπικών υπηρεσιών κοινωνικού σκοπού* (σε παιδιά, ηλικιωμένους) με ιδιαίτερη δραστηριοποίηση εθελοντών (γονέων, εκπαιδευτικών).

Στο **Βέλγιο** αναπτύσσονται κυρίως πρωτοβουλίες «επιχειρήσεων κοινωνικού σκοπού» με το Νόμο του 1995. «Σε άλλες περιοχές του Βελγίου θεσμοθετήθηκαν επιχειρήσεις Κατάρτισης μέσω της Απασχόλησης καθώς και επιχειρήσεις Ενσωμάτωσης στην Απασχόληση, οι οποίες έχουν σαν στόχο την ενσωμάτωση ανέργων ατόμων στην αγορά εργασίας παρέχοντας συμβόλαια απασχόλησης

Στην Ευρώπη τα περισσότερα από αυτά τα ιδρύματα ανήκουν στη Διεθνή Ένωση Επενδυτών Κοινωνικής Οικονομίας (INAISE) η οποία περιλαμβάνει περισσότερους από 50 οργανισμούς – μέλη σε 19 χώρες. Οι τριάντα από αυτούς βρίσκονται στην Ευρώπη. Τελευταία αναπτύσσεται ένα είδος τραπεζών, οι «Ηθικές Τράπεζες» ή «Εναλλακτικές Τράπεζες» ή «Τράπεζες της κοινωνικής οικονομίας». Τέτοια παραδείγματα αποτελούν Η Triodos Bank, η οποία είναι διεθνής τράπεζα, ιδρύθηκε στην Ολλανδία το 1980. Ακολούθησε το Βέλγιο το 1993, το Ηνωμένο Βασίλειο το 1995 και η Ισπανία το 2004.

Η South Shore Bank of Chicago στις ΗΠΑ η οποία προωθεί την αξιοποίηση κεντρικών διαμερισμάτων της πόλης του Chicago συγκεντρώνοντας τις δραστηριότητές στην οικιστική ανακαίνιση και την ανάπτυξη μικρών επιχειρήσεων που προσφέρουν υπηρεσίες στην τοπική αγορά.

Στη Γαλλία ιδρύθηκε το 1997 στην περιφέρεια Nord Pas de Calais, η Caisse Solidaire. Στόχος του πιστωτικού ιδρύματος είναι η καταπολέμηση του κοινωνικού αποκλεισμού με τη χρηματοδότηση προγραμμάτων τα οποία αγνοούνται από τα συμβατικά χρηματοοικονομικά συστήματα. Απευθύνεται σε τρεις ομάδες: νέους αγρότες, μικρές επιχειρήσεις και μη κερδοσκοπικές οργανώσεις. Στην Ιταλία (Πάδοβα) έγινε το 1999 η πρώτη καθολική ηθική τράπεζα. Χρηματοδοτούνται προγράμματα πολιτισμικά, περιβαλλοντικά και κοινωνικής αλληλεγγύης.

Υπάρχουν πολλά παραδείγματα σήμερα από ιδρύματα (foundations) που λειτουργούν ως εκπαιδευτικά ιδρύματα, νοσοκομεία και αναλαμβάνουν μεγάλες ανθρωπιστικές αποστολές, αλλά και χιλιάδες μικρές συλλογικότητες που προσφέρουν υπηρεσίες με πολύ μικρό κόστος συνδυάζοντας τον εθελοντισμό με τη λειτουργία μη κερδοσκοπικών εταιριών.

1.6 ΠΛΕΟΝΕΚΤΗΜΑΤΑ ΤΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ ΚΑΙ ΚΡΙΤΙΚΗ ΘΕΩΡΗΣΗ ΑΥΤΗΣ

Η κοινωνική οικονομία είναι ο πολλαπλασιαστής της κοινωνικής υπευθυνότητας, απέναντι στον κοινωνικό και οικονομικό αποκλεισμό και την υποβάθμιση του περιβάλλοντος. Πολλαπλασιάζει τους πόρους για την αντιμετώπιση του κοινωνικού αποκλεισμού. Λειτουργεί ως πολλαπλασιαστής, και ως ταμειυτήρας της αλληλεγγύης και των πόρων που προέρχονται από τους πολίτες και τις επιχειρήσεις, για να γίνουν επενδύσεις σε τομείς που είναι κοινωνικά αναγκαίοι. Σε τομείς που δεν προσφέρουν ισχυρό κίνητρο κέρδους για να προσελκύσουν ιδιωτικές επενδύσεις, αλλά σε πραγματιστική βάση προσφέρουν εισοδήματα στους κοινωνικά αδύναμους.²⁶

Η κοινωνική οικονομία επομένως έχει το ηθικό πλεονέκτημα, γιατί επενδύει σε αγαθά και υπηρεσίες κοινωνικής αλληλεγγύης, επενδύει στον άνθρωπο και το περιβάλλον, σε τομείς που μπορούν να παραχθούν αγαθά και υπηρεσίες -ακόμη και όταν απουσιάζει το κέρδος- αλλά είναι αναγκαίοι για τη βιωσιμότητα του συνόλου της οικονομίας.

²⁶ Erymanthos.eu, «Η έννοια της Κοινωνικής Οικονομίας», *Ερύμανθος Μ.Κ.Ο.-Δίκτυο πολιτιστικών συλλόγων και περιβαλλοντικών οργανώσεων των ορεινών περιοχών Ηλείας, Αχαΐας, Αρκαδίας*, διαθέσιμο σε: http://www.erymanthos.eu/index.php?option=com_content&view=article&id=360:2011-12-02-10-24-57&catid=53:koinoniki-oikonomia&Itemid=60

Ένα άλλο πλεονέκτημα της κοινωνικής οικονομίας είναι ότι στηρίζεται στην αλληλεγγύη των κοινωνικών δικτύων. Τα κοινωνικά δίκτυα έχουν αποστολή τις καλές πρακτικές. Μειώνουν το κόστος συναλλαγών. Λειτουργούν ως ταμιευτήρες κοινωνικού κεφαλαίου. Λειτουργούν υπέρ της κοινωνικοποίησης της γνώσης/ τεχνογνωσίας και δρουν τελικά ως προπομπός της κοινωνικής και πράσινης επιχειρηματικότητας. Συμβάλλουν στον εκδημοκρατισμό της πληροφορίας και της ενέργειας. Κατευθύνουν τις επενδύσεις προς την περιφέρεια και τους κοινωνικά αναγκαίους σκοπούς. Συγκροτούν κοινωνικό κεφάλαιο σε τοπικό και εθνικό επίπεδο. Αναδεικνύουν νέους κοινωνικούς πόρους συλλογικής ευφυΐας προς όφελος της οικονομικής βιωσιμότητας των συστημάτων.

Τα πλεονεκτήματα της κοινωνικής οικονομίας, πηγάζουν από τον εθελοντισμό, την κοινωνική πρωτοβουλία και τις καινοτομίες που εισάγει στο σύστημα και το εμπλουτίζει προς όφελος των πολλών.

Συνοπτικά, τα πλεονεκτήματα της κοινωνικής οικονομίας είναι:

- Η κοινωνική οικονομία θέτει ένα ηθικό πρόταγμα το οποίο είναι συγκριτικό πλεονέκτημα για την ανάκτηση δυνάμεων και πρωτοβουλιών μέσα από την κοινωνία.
- Βασίζεται στην κοινωνική υπευθυνότητα του πολίτη αλλά και των επιχειρήσεων.
- Περιορίζει τη σπατάλη των υλικών και αναδεικνύει νέες δυνατότητες.
- Προτάσσει την αειφορική διάσταση κυρίως για τη βιωσιμότητα των αστικών κέντρων.

Πάρα ταύτα τα κοινωνικά κινήματα αντιμετωπίζουν κριτικά τις πρωτοβουλίες της κοινωνικής οικονομίας. Τούτο δικαιολογείται ιδιαίτερα υπό το βάρος των ελλειμμάτων και της περιοριστικής δημοσιονομικής πολιτικής των κυβερνήσεων. Μέσα σ' αυτό το πλαίσιο, η κοινωνική οικονομία χαρακτηρίζεται ως μια επιπλέον απειλή υποκατάστασης θέσεων απασχόλησης, καθώς και μια στρατηγική αποδέσμευσης του Κράτους από τις συγκεκριμένες λειτουργίες του.²⁷

Ο A. Giddens²⁸ γράφει χαρακτηριστικά: «Η κυβέρνηση μπορεί να ενεργεί σε συνεργασία με φορείς της κοινωνίας των πολιτών, ώστε από κοινού να προάγουν την ανανέωση και την ανάπτυξη της κοινότητας. Την οικονομική βάση αυτής ακριβώς της

²⁷ Κριασιώτη Βανέσα, «Η Κοινωνική Αλληλέγγυα Οικονομία», *edo-mko.gr – Ένωση Δικτύων Οικοπροστασίας*, διαθέσιμο σε: http://edo-mko.gr/index.php?option=com_content&task=view&id=89&Itemid=110

²⁸ Giddens A., *Ο τρίτος δρόμος. Η ανανέωση της σοσιαλδημοκρατίας*, Πόλις, Αθήνα, 1999.

συνεργασίας αποκαλώ νέα μεικτή οικονομία. Η οικονομία αυτή μπορεί να είναι αποτελεσματική μόνο αν εκσυγχρονιστούν σε βάθος οι ήδη υπάρχοντες θεσμοί πρόνοιας».

Ο ρόλος της κοινωνικής οικονομίας δεν θα πρέπει να θεωρείται κυρίαρχος ούτε όμως να υποβαθμίζεται σε σχέση με τη δημόσια οικονομία. Παρόλο ταύτα, φαίνεται να χρησιμοποιείται συμπληρωματικά άλλοτε για να αντικαταστήσει τις δημόσιες υπηρεσίες οι οποίες παρουσιάζουν αδυναμίες και άλλοτε πάλι για να αναπληρώσει τους χώρους εκείνους που δεν προτίθενται να καλύψουν οι ιδιωτικές επιχειρήσεις.

Η κοινωνική οικονομία δεν θα πρέπει σε καμία περίπτωση να αποτελέσει Δούρειο Ίππο σε μια πιθανή αποδέσμευση των ευθυνών του κράτους, αντίθετα επιβάλλεται να απαιτήσει από αυτό «να αναλάβει τις κοινωνικές ευθύνες του και να διασφαλίσει τα κοινωνικά δικαιώματα των πολιτών».

Η συνύπαρξη Κράτους - Αγοράς προϋποθέτει την αναγνώριση των δυνατοτήτων της κοινωνικής οικονομίας σε όρους ενδυνάμωσης του κοινωνικού ιστού και των αστικών δεσμών.

Η θέση και ο ρόλος της κοινωνικής οικονομίας παραμένει διφορούμενος: είτε θεωρηθεί για τους μεν μια ουσιαστική και αποτελεσματική κοινωνική πρόθεση η οποία επιτρέπει σε μια κοινωνία της αγοράς να αμβλύνει το βάρος της παγκοσμιοποίησης (ανεργία και αποκλεισμός), είτε θεωρηθεί για τους δε το άλλοθι του νεοφιλελευθερισμού, πάντως θα μπορούσε πραγματικά να αποτελέσει ένα αποτελεσματικό πρότυπο επιχειρηματικότητας το οποίο αντιλαμβάνεται διαφορετικά τις σχέσεις μεταξύ Οικονομίας και Κοινωνίας. Απομένει λοιπόν να διαλέξει στρατόπεδο και να αλλάξει το πλαίσιο λόγου της ώστε να αποτραπεί τόσο η περιθωριοποίησή της, όσο και η ταύτισή της με τη νεοφιλελεύθερη αντίληψη για την οικονομία.²⁹

²⁹ Κριασιώτη Βανέσα, «Η Κοινωνική Αλληλέγγυα Οικονομία», *edo-mko.gr – Ένωση Δικτύων Οικοπροστασίας*, διαθέσιμο σε: http://edo-mko.gr/index.php?option=com_content&task=view&id=89&Itemid=110

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2^ο: ΜΗ-ΚΥΒΕΡΝΗΤΙΚΕΣ ΟΡΓΑΝΩΣΕΙΣ (ΜΚΟ)

2.1 ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Οι Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις (ΜΚΟ) ορίζονται από την Παγκόσμια Τράπεζα ως «ιδιωτικοί οργανισμοί που ασκούν δραστηριότητα για να απαλύνουν τον πόνο, να προωθήσουν τα συμφέροντα των φτωχών, την προστασία του περιβάλλοντος, την παροχή βασικών κοινωνικών υπηρεσιών, ή αναλαμβάνουν την ανάπτυξη της κοινότητας».

Ο όρος **μη κυβερνητικές οργανώσεις** (ΜΚΟ) αποτελεί νεολογισμό και αποδίδει στα ελληνικά τον αγγλικό όρο *Non-Governmental Organisations* (NGOs). Ο όρος χρησιμοποιήθηκε αρχικά στο άρθρο 71 του Καταστατικού Χάρτη του ΟΗΕ. Ακριβής ορισμός του δεν υπάρχει. Ο όρος αναφέρεται σε μη κερδοσκοπικές οργανώσεις με διεθνή συνήθως παρουσία, οι οποίες δεν αποτελούν διεθνείς οργανισμούς αλλά στηρίζονται στην ιδιωτική πρωτοβουλία και είναι ανεξάρτητες από τα κράτη. Τα τελευταία χρόνια έχει επικρατήσει ο όρος να χρησιμοποιείται για κάθε κοινωφελή οργάνωση που δεν ανήκει στο κράτος. Οι σκοποί των ΜΚΟ είναι κυρίως ανθρωπιστικοί και αφορούν περιβαλλοντικά ή κοινωνικά προβλήματα, όπως η φτώχεια, ο ρατσισμός, το περιβάλλον κ.λπ. Από τις πρώτες ΜΚΟ ήταν ο Διεθνής Ερυθρός Σταυρός, οι Γιατροί Χωρίς Σύννορα και η Actionaid.³⁰

Επιγραμματικά παραθέτουμε κάποια από τα χαρακτηριστικά για τις ΜΚΟ που έχουν διατυπωθεί:

- Μία ΜΚΟ είναι μία μη-κερδοσκοπική οργάνωση που προσανατολίζεται στην παροχή υπηρεσιών ή αναπτυξιακής βοήθειας, είτε προς όφελος των μελών της είτε άλλων ομάδων του πληθυσμού.

³⁰ Βικιπαίδεια, *Μη Κυβερνητική Οργάνωση*, διαθέσιμο σε:

http://el.wikipedia.org/wiki/%CE%9C%CE%B7_%CE%BA%CF%85%CE%B2%CE%B5%CF%81%CE%BD%CE%B7%CF%84%CE%B9%CE%BA%CE%AE_%CE%BF%CF%81%CE%B3%CE%AC%CE%BD%CF%89%CF%83%CE%B7

- Μία ΜΚΟ είναι μία οργάνωση ιδιωτών ατόμων που πιστεύουν σε συγκεκριμένες βασικές κοινωνικές αρχές και δομούν έτσι τις δραστηριότητές τους προκειμένου να επιφέρουν ανάπτυξη στις κοινότητες που υπηρετούν.
- Μία ΜΚΟ είναι μία κοινωνική οργάνωση ανάπτυξης που συμβάλλει στην ισχυροποίηση του ανθρώπου.
- Μία ΜΚΟ είναι μία οργάνωση ή ομάδα ανθρώπων που εργάζονται ανεξάρτητα
- Μία ΜΚΟ είναι μία ανεξάρτητη δημοκρατική οργάνωση που εργάζεται για την ενίσχυση οικονομικά ή κοινωνικά περιθωριοποιημένων ομάδων.
- Μία ΜΚΟ είναι μία οργάνωση που δεν εξαρτάται από πολιτικές παρατάξεις, που εργάζεται για την παροχή βοήθειας, ανάπτυξης και ευημερίας στην κοινωνία.
- Μία ΜΚΟ είναι μία οργάνωση αφοσιωμένη στις βασικές αιτίες των προβλημάτων και προσπαθεί να βελτιώσει την ποιότητα της ζωής των φτωχών, των καταπιεσμένων και γενικά των περιθωριοποιημένων σε επαρχιακές ή και αστικές περιοχές.
- Μία ΜΚΟ είναι μία οργάνωση που ιδρύθηκε από και για την κοινωνία χωρίς ή με μικρή παρέμβαση από την κυβέρνηση. Δεν είναι μόνο φιλανθρωπικοί οργανισμοί αλλά εμπλέκονται επίσης με κοινωνικές οικονομικές και πολιτιστικές δραστηριότητες.
- Μία ΜΚΟ είναι μία οργάνωση ευέλικτη και δημοκρατική στη δομή της που σκοπεύει να υπηρετήσει τον άνθρωπο χωρίς να έχει κέρδος για την ίδια.

«Μη-Κυβερνητικός Οργανισμός» είναι οποιοσδήποτε οργανισμός ή ίδρυμα που έχει οργανωθεί για να αναλάβει μία ή περισσότερες από τις παρακάτω δραστηριότητες: ανθρωπιστική βοήθεια ή αποστολές ανακούφισης του ανθρώπινου πόνου, υπεράσπιση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και συνειδητοποίηση, κοινωνική επανένταξη και επανακατοίκηση, φιλανθρωπικό έργο, δραστηριότητες εκπαιδευτικές, υγείας και πολιτιστικές, προστασία του περιβάλλοντος, οικονομική αναδόμηση και ανάπτυξη, προώθηση των δημοκρατικών πρακτικών, κοινωνική ανάπτυξη, προώθηση της ισότητας των φύλων ή οποιαδήποτε άλλη μη-κερδοσκοπική δραστηριότητα που υπηρετεί το κοινό συμφέρον.³¹

³¹ Ομάδα Εργασίας Νέων, Ίδρυμα Ανδρέα Παπανδρέου, *Εισαγωγή στις Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις (ΜΚΟ): Ορισμός – Ρόλος – Οργάνωση – Χρηματοδότηση*, Αθήνα, Ιανουάριος 2005, διαθέσιμο σε: www.agp.gr/agp/files/NEOLAIA-IAP-MKO6755.doc

2.2 ΟΡΙΣΜΟΣ

Δεν υπάρχει ένας κοινά αποδεκτός ορισμός της έννοιας «Μη Κυβερνητική Οργάνωση». Αν και όλοι συμφωνούν ότι οι ΜΚΟ είναι μη κρατικές και μη κερδοσκοπικές οντότητες των οποίων τα μέλη είναι πολίτες, ή ενώσεις πολιτών, δεν υπάρχει ομοφωνία ούτε για το αν ο χαρακτήρας τους είναι εθελοντικός, ούτε για το σε ποιο βαθμό οι οικονομικοί πόροι τους δεν θα πρέπει να είναι κρατικοί. Οι γενικότεροι ορισμοί τείνουν να συμπεριλαμβάνουν στον όρο ΜΚΟ οποιαδήποτε μη κρατική ομάδα, με εξαίρεση τις ιδιωτικές επιχειρήσεις, τις επαναστατικές και τρομοκρατικές ομάδες και τα πολιτικά κόμματα.

Έτσι, υπάρχει μια μεγάλη ποικιλία διαφορετικών ορισμών που έχουν δοθεί και το θέμα της ταξινόμησης και ορισμού των ΜΚΟ κρίνεται δύσκολο. Ο λόγος είναι ότι η δραστηριότητα κάθε ΜΚΟ διαφέρει αρκετά, σε θέματα λειτουργίας αλλά και σκοπών, η μία από την άλλη. Δεν είναι εφικτό να τις ορίσουμε ούτε από νομική σκοπιά, λόγω της πληθώρας των νόμων που εμπίπτουν στις δραστηριότητες των ΜΚΟ. Έτσι λόγω χάρη μια οργάνωση, μπορεί να έχει τη νομική υπόσταση είτε φιλανθρωπικής οργάνωσης, είτε μη κερδοσκοπικού σωματείου, είτε ιδρύματος. Ωστόσο, αυτά τα αρχικά (ΜΚΟ) υποδηλώνουν μια έννοια, η οποία μπορεί να καλύπτει σχεδόν τα πάντα. Από μια τοπική περιβαλλοντική οργάνωση, έως μια διεθνή δομή που διαχειρίζεται δεκάδες εκατομμύρια ευρώ.³²

Η Παγκόσμια Τράπεζα δίνει τον εξής ορισμό για τις ΜΚΟ «ιδιωτικές οργανώσεις που αναλαμβάνουν δράση σχετικά με την ανακούφιση όσων υποφέρουν, την προαγωγή των συμφερόντων των φτωχών, την προστασία του περιβάλλοντος, την παροχή βασικών κοινωνικών υπηρεσιών ή αναλαμβάνουν την προώθηση της κοινωνικής ανάπτυξης».³³

Στην αγγλική γλώσσα ο όρος «Government» είναι πιο κοντά στην έννοια του «Κράτους» παρά στην έννοια της «Κυβέρνησης» σύμφωνα με τα ελληνικά δεδομένα, δηλαδή το ανώτατο συλλογικό όργανο στο πλαίσιο της εκτελεστικής εξουσίας. Συνεπώς, θα ήταν πιο σωστό να μεταφράζουμε τον όρο «non-governmental organizations» ως «μη-κρατικές οργανώσεις» και όχι ως «μη-κυβερνητικές οργανώσεις».

³² Μαυροπούλου Θ., *Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις και η Ελληνική Πολιτική στα Βαλκάνια*, (Μεταπτυχιακή διατριβή), Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο Θράκης, Νομική Σχολή, Τομέας Διεθνών Σχέσεων, 2007, διαθέσιμο σε: <http://law.duth.gr/research/theses/Mavropoulou.pdf>

³³ World Bank, *Issues and Options for Improving Engagement Between the World Bank and Civil Society Organizations*, Washington: World Bank March 2005, διαθέσιμο σε: www.worldbank.org/CSO/Resources/GuidetoResources2003.pdf

Η απόδοση του όρου στα ελληνικά ως «μη-κυβερνητικές οργανώσεις» είναι ευρέως διαδεδομένη, αν και εσφαλμένη. Στην ελληνική γλώσσα η «Κυβέρνηση» είναι το συνταγματικό όργανο που κατευθύνει τη γενική πολιτική της χώρας και απαρτίζεται από τον Πρωθυπουργό και τους Υπουργούς (άρθρα 82 και 81 Συντ.). Υπάρχουν συλλογικά κυβερνητικά όργανα (v. 1558/1985), όχι όμως και «κυβερνητικές οργανώσεις», επομένως δεν έχει νόημα και ο όρος «μη-κυβερνητικές οργανώσεις».

Ο όρος «non-governmental organizations» έχει καταβολές στο διεθνές δίκαιο. Πρωτοεμφανίζεται στο άρθρο 71 του Καταστατικού Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών (1945), το οποίο προβλέπει τη δυνατότητα αναγνώρισης «συμβουλευτικού καθεστώτος» σε διεθνείς αλλά και εθνικές μη-κυβερνητικές οργανώσεις που ενεργοποιούνται στο πεδίο των δραστηριοτήτων του Οικονομικού και Κοινωνικού Συμβουλίου. Είναι χαρακτηριστικό ότι το Οικονομικό και Κοινωνικό Συμβούλιο χωρίζει τις ΜΚΟ σε τρεις κατηγορίες.

- i. σε αυτές που δείχνουν έντονο ενδιαφέρον για τις δραστηριότητές του
- ii. σε αυτές που διαθέτουν εμπειρία σε ειδικά αντικείμενα
- iii. σε αυτές που βοηθούν περιστασιακά το έργο του.

Στον ευρωπαϊκό χώρο ο όρος μη-κυβερνητικές οργανώσεις τείνει πλέον να καλύψει το σύνολο των μη-κρατικών οργανώσεων που δεν έχουν κερδοσκοπικό χαρακτήρα και επιδιώκουν κοινωνικά ωφέλιμους σκοπούς, ιδίως δε σκοπούς που σχετίζονται με την προάσπιση και προώθηση των παλαιών και νέων θεμελιωδών δικαιωμάτων.³⁴

2.3 Ο ΡΟΛΟΣ ΤΩΝ ΜΚΟ ΣΗΜΕΡΑ

Οι ΜΚΟ δραστηριοποιούνται, όπως αναλύθηκε και παραπάνω, σε διάφορους τομείς προσπαθώντας να επηρεάσουν θετικά την κοινωνία των πολιτών και να επιτύχουν ουσιαστικές αλλαγές. Οι δράσεις τους ποικίλουν πάντοτε με κοινό παρονομαστή τον επαγγελματισμό, το θάρρος και τη συνέπεια στον αγώνα τους για μεταρρυθμίσεις.

Καμία κοινωνία δεν θα πρέπει να επαναπαύεται όταν οι πολίτες της επιδεικνύουν αλόγιστη καταναλωτική συμπεριφορά, αν διατηρούν στερεότυπα και προκαταλήψεις που παρεμποδίζουν την ισόρροπη ανάπτυξη, αν αγνοούν ή αδιαφορούν για τη βιώσιμη διαχείριση

³⁴ Μαυροπούλου Θ., 2007, όπ. π. σελ. 24-26.

των φυσικών πόρων. Οι ΜΚΟ είναι οργανώσεις που προσπαθούν να εξαλείψουν τέτοιου είδους συμπεριφορές και να επαναφέρουν ισορροπίες και δικαιοσύνη.

Οι ΜΚΟ μπορούν να διαδραματίσουν σημαντικό ρόλο στην πολιτική διαδικασία της κάθε χώρας όπου δραστηριοποιούνται. Για παράδειγμα, με τη δημόσια υποστήριξη ιδεών, την προώθηση προτάσεων για αναγκαίες μεταρρυθμίσεις, την παρακολούθηση των κυβερνητικών πολιτικών σε τομείς, όπως το περιβάλλον, την κοινωνική ισότητα ή τη διαφάνεια στα δημόσια οικονομικά. Μπορούν, επίσης, να συμμετέχουν στην εφαρμογή της κοινωνικής πολιτικής, καθώς στην Ελλάδα η εθελοντική κοινωνική προσφορά έχει μακρά παράδοση και μπορεί να λειτουργήσει αποτελεσματικότερα από τις κρατικές γραφειοκρατίες και από τις κερδοσκοπικού χαρακτήρα ιδιωτικές επιχειρήσεις, κυρίως από πλευράς ποιότητας των έργων και δραστηριοτήτων που υλοποιούνται.

Οι ΜΚΟ ως φορείς δράσης σε διαφορετικά επίπεδα της ανθρώπινης ύπαρξης και δραστηριότητας στις σφαίρες της οικονομίας και της πολιτικής:³⁵

- έχουν αναπτύξει νομιμοποιητική βάση για την ανάπτυξη της δραστηριότητας και του ρόλου τους,
- έχουν ισχυρές αλληλεπιδράσεις και ισχυρές διόδους επικοινωνίας με κυβερνητικούς φορείς, όπως οι κυβερνήσεις, οι κρατικές γραφειοκρατίες καθώς και με τους διεθνείς οργανισμούς,
- έχουν ισχυρές αλληλεπιδράσεις και ισχυρές διόδους επικοινωνίας με άλλους μη κυβερνητικούς και μη κρατικούς φορείς, όπως άλλες ΜΚΟ, πολυεθνικές και φυσικά πρόσωπα, με τους οποίους έχουν τη δυνατότητα να συνεργασθούν, να ιδρύσουν δίκτυα για την επίτευξη των σκοπών τους και τη βελτίωση των δράσεων και της αποτελεσματικότητάς τους,
- έχουν την ικανότητα να ασκήσουν πίεση (lobby) σε κρατικούς φορείς και διακρατικούς οργανισμούς, να επηρεάσουν τις πολιτικές προτεραιότητες, και τις διαδικασίες λήψης αποφάσεων με σκοπό την επίτευξη των σκοπών τους και τη βελτίωση της ποιότητας της δράσης τους,
- έχουν εγκαθιδρύσει ένα νέο πλαίσιο δημόσιας, σε επίπεδο βάσης, συμμετοχής, μέσα σε μια πλειάδα δράσεων συμπεριλαμβανομένης της διάχυσης της πληροφόρησης, της

³⁵ Σκλιάς Π., «Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις & Διεθνής Αναπτυξιακή Συνεργασία», Πρακτικά ανακοινώσεων διημερίδας στο πλαίσιο προγράμματος επιχειρηματικότητας του Χαροκόπειου Πανεπιστημίου, Μάρτιος 2005, διαθέσιμο σε: http://kallithea.hua.gr/epixeirein/dihmerida1/Sklia_18.03.2005.pdf

ευαισθητοποίησης, καθώς και των σχεδίων για την ανάπτυξη νέων θεσμών (institution – building),

- στο πλαίσιο της νέας διεθνούς πολιτικής οικονομίας (ή αλλιώς παγκοσμιοποιημένη πολιτική οικονομία) οι ΜΚΟ γίνονται πλέον αντιληπτοί ως νομιμοποιημένοι φορείς δράσης οι οποίοι έχουν ως σκοπό να σχεδιάζουν και να υλοποιούν εναλλακτικά μοντέλα παραγωγής πολιτικής, σε σχέση με αυτά των κρατικών οντοτήτων,
- σημαντικοί διακυβερνητικοί οργανισμοί, όπως η Ευρωπαϊκή Ένωση, ο ΟΗΕ, κ.ά. έχουν αναπτύξει επίσημες σχέσεις με ΜΚΟ, γεγονός που επιτρέπει στους τελευταίους να αναπτύξουν διόδους επικοινωνίας με τα κέντρα λήψης αποφάσεων και να επηρεάζουν κάποιες από τις διαδικασίες παραγωγής πολιτικής,
- οι ΜΚΟ έχουν κατορθώσει να αναπτύξουν δράσεις τόσο σε επίπεδο πίεσης προς τα κέντρα λήψης των αποφάσεων, όσο και σε επίπεδο υλοποίησης συγκεκριμένων πιλοτικών προγραμμάτων. Με τον τρόπο αυτό είναι σε θέση να αναδείξουν τα συγκριτικά πλεονεκτήματα που έχουν έναντι των κρατικών φορέων σε συγκεκριμένους τομείς δράσης (περιβάλλον, ανάπτυξη, κοινωνική πολιτική σε επίπεδο βάσης, κ.ά.),
- η δικτύωση (networking) ανάμεσα στους ΜΚΟ είναι ιδιαίτερα σημαντική, κύρια από τη στιγμή που ένα ιδιαίτερα σημαντικό πλέγμα σχέσεων έχει αναπτυχθεί και ο αριθμός των πληροφοριών που διαχέονται έχουν αυξηθεί και επεκταθεί σε τόσο μεγάλο βαθμό που η αντιγραφή των ενεργειών και των δράσεων που υλοποιούνται από τους ΜΚΟ είναι σχεδόν αναπόφευκτη.

Από τους βασικούς στόχους των ΜΚΟ στα πλαίσια της δραστηριότητά τους, είναι η ενεργοποίηση του απλού πολίτη σε σύγχρονα θέματα που τον απασχολούν. Οι οργανώσεις παρέχουν τη δυνατότητα εθελοντικής προσφοράς στον τομέα που επιθυμεί ο κάθε πολίτης. Οι ΜΚΟ αποτελούν τη δυναμική φωνή των απλών πολιτών που θέλουν να εδραιώσουν ένα καινούριο κώδικα ιδανικών και αξιών. Οι πολίτες συχνά, όταν οι πολιτικές ηγεσίες και τα διάφορα ισχυρά συμφέροντα αδυνατούν να βρουν λύσεις, βλέπουν τις ΜΚΟ σαν τον εκπρόσωπό τους που θα ενδιαφερθεί για τα παγκόσμια προβλήματα με όραμα και ευαισθησία. Οι άνθρωποι νιώθουν ότι έρχονται κοντά μέσω του κοινού τους αγώνα και κυριαρχούνται από αλληλεγγύη και ανθρωπισμό. Οι πολίτες θεωρούν ότι από απαθή όντα, μετατρέπονται σε άτομα δραστήρια, που παίρνουν πρωτοβουλία και νιώθουν πως συμβάλλουν σημαντικά, παράγοντας έργο στα σύγχρονα προβλήματα.

Η συμβολή των μη κυβερνητικών οργανώσεων στην ευαισθητοποίηση και την κινητοποίηση των πολιτών έχει γίνει κατανοητή και από τις σύγχρονες ηγεσίες, όπου

ενισχύουν την παρουσία τους αναπτύσσοντας μηχανισμούς αξιοποίησης της λεγόμενης «διπλωματίας των πολιτών».

Οι ΜΚΟ, αποτελούν το μηχανισμό που μπορεί να φέρει κοντά τους πολίτες με τα κέντρα εξουσίας. Αυτές, ευαισθητοποιούν τους πολίτες σε θέματα που απασχολούν τη διεθνή κοινότητα και ενθαρρύνουν τα άτομα να συμμετέχουν στις διαδικασίες αποφάσεων. Έπειτα οι ΜΚΟ, λειτουργούν σαν αντιπρόσωποι των πολιτών προσπαθώντας να επηρεάσουν τα κέντρα εξουσίας.

2.4 ΚΑΤΗΓΟΡΙΟΠΟΙΗΣΗ ΜΚΟ

Η ανάγκη να υπάρξει κατηγοριοποίηση στον τρόπο λειτουργίας των ΜΚΟ είναι σήμερα περισσότερο αναγκαία από ποτέ. Ανάλογα με τον σκοπό ίδρυσής τους, τους επιμέρους στόχους τους, τον τρόπο λειτουργίας τους και τις πηγές χρηματοδότησής τους, μπορεί να υπάρξει μεγάλη κατηγοριοποίηση.³⁶

Με την κατηγοριοποίηση γίνεται σαφές το ακριβές αντικείμενό τους, καθώς και ο τρόπος δράσης τους. Ζητούμενο, επίσης, είναι η καταγραφή και τήρηση στοιχειωδών κανόνων δεοντολογίας, που θα επιτρέπουν τη δημιουργική αλλά και ξεκάθαρη σχέση με την κοινωνία, το κράτος, τους πολίτες και τον ιδιωτικό τομέα.

Ο όρος ΜΚΟ, επομένως, είναι πολύ γενικός, ευρύς και εμπεριέχει στους κόλπους του πολλούς διαφορετικούς τύπους οργανώσεων. Γενικά, τα κριτήρια για τη διαφοροποίησή τους ποικίλλουν ως προς:

- α) το αντικείμενό τους,
- β) τον τρόπο λειτουργίας τους,
- γ) το μέγεθός τους,
- δ) το πεδίο δράσης τους (εθνικό, ευρωπαϊκό, παγκόσμιο επίπεδο),
- ε) το γενικό προσανατολισμό και τους στόχους τους.

³⁶ Παπακωνσταντίνου Σμαρώ, *Ο ρόλος των Μη Κυβερνητικών Οργανώσεων στον Τομέα του Περιβάλλοντος και της Οικολογίας*, Χαροκόπειο Πανεπιστήμιο, Τμήμα Οικιακής Οικονομίας και Οικολογίας, Αθήνα 2008.

Αναφορικά με **το αντικείμενό τους**, απαντάται μεγάλη ποικιλία Μη Κυβερνητικών Οργανώσεων. Στη συνέχεια, αναφέρονται ορισμένες από τις μεγαλύτερες κατηγορίες:

Υγεία: Σ' αυτόν τον τομέα η δραστηριότητα των ΜΚΟ αφορά κυρίως στην ενημέρωση και χρηματοδότηση για την πρόληψη ασθενειών, όπως είναι ο καρκίνος ή το AIDS καθώς και χρόνιων νοσημάτων όπως το άσθμα (π.χ. «AIDS-Προστασία», «Ελληνικό Ίδρυμα Οστεοπόρωσης», «Πανελλήνια Κίνηση για τη Μεσογειακή Αναιμία»). Επιπλέον, υπάρχουν οργανώσεις στον τομέα της υγείας που ασχολούνται με τη βελτίωση των συνθηκών διαβίωσης ατόμων που πάσχουν από ανίατες ασθένειες και ατόμων τρίτης ηλικίας, όπως η «Ελληνική Γεροντολογική και Γηριατρική Εταιρία» και η «Ελληνική Εταιρία Παρηγορητικής και Συμπτωματικής Φροντίδας Καρκινοπαθών». Τέλος, μεγάλου μεγέθους οργανώσεις ασχολούνται με την αντιμετώπιση επιδημιών και την αναβάθμιση των συνθηκών ζωής και υγιεινής σε χώρες του τρίτου κόσμου, όπως είναι η «ACTIONAID HELLAS», οι «Γιατροί του Κόσμου» και οι «Φαρμακοποιοί του Κόσμου». Οι οργανώσεις αυτές είναι στελεχωμένες, ως επί το πλείστον, από επαγγελματίες και ειδικούς επιστήμονες.

Πρόνοια: Σε αυτόν τον τομέα οι ΜΚΟ έχουν ως στόχο την ψυχολογική υποστήριξη των ευπαθών κοινωνικά ομάδων («Αντιμετώπιση Παιδικού Τραύματος»), την εθελοντική βοήθεια σε κοινωνικές ομάδες σε καταστάσεις κρίσεως («Κοινωνικές Συνεταιριστικές Δράσεις Ευπαθών Ομάδων»), τη διοργάνωση συσσιτίων και την παροχή ειδών πρώτης ανάγκης («Αλληλεγγύη της Εκκλησίας της Ελλάδος»).

Παιδιά: Όσες ΜΚΟ δραστηριοποιούνται σ' αυτόν τον τομέα μάχονται κατά της παιδικής εκμετάλλευσης και κακοποίησης («Το χαμόγελο του παιδιού»), κατά της παιδικής εργασίας και της έλλειψης εκπαίδευσης των παιδιών του τρίτου κόσμου («Unicef») και υπέρ της βελτίωσης των συνθηκών διαβίωσης των παιδιών με ειδικές ανάγκες («Βοήθεια και υποστήριξη παιδιών με ειδικές ανάγκες»).

Πρόσφυγες – Μετανάστες: Οι ΜΚΟ της κατηγορίας αυτής στοχεύουν στην ενίσχυση των διεθνών σχέσεων μεταξύ κοινοτήτων μεταναστών-προσφύγων και Ελλήνων πολιτών («Ελληνο-πολωνικός Σύλλογος Φιλίας και Συνεργασίας»), στη διεκδίκηση των ατομικών δικαιωμάτων των προσφύγων («Φόρουμ Αλβανών Μεταναστών στην Ελλάδα»), καθώς και στην προβολή του πολιτισμού και της κουλτούρας των διαφόρων εθνικών μεταναστευτικών κοινοτήτων («Armenia Public Cultural Central»).

Περιβάλλον-Οικολογία: Οι ΜΚΟ που αναπτύσσουν τις δραστηριότητές τους στον τομέα αυτόν ασχολούνται κυρίως με την προστασία του περιβάλλοντος και τη διαφύλαξη του

φυσικού πλούτου («Μεσογειακός Σύλλογος για τη Σωτηρία των Θαλασσίων Χελωνών»), τη φροντίδα ζώων που βρίσκονται υπό εξαφάνιση («Αρκτούρος») ή είναι τραυματισμένα («Ελληνικό κέντρο περίθαλψης άγριων ζώων»), την ψυχαγωγία με εκπαιδευτικές ή αθλητικές δραστηριότητες στην εξοχή (διάφοροι ορειβατικοί σύλλογοι, περιβαλλοντικές ομάδες), την άσκηση πίεσης, καθώς και την ενημέρωση για την αποφυγή μόλυνσης και ρύπανσης του περιβάλλοντος («Οικολογική Εταιρία Ανακύκλωσης»).

Ανθρώπινα δικαιώματα: Οι ΜΚΟ της κατηγορίας αυτής επιδιώκουν την προάσπιση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων ευπαθών κοινωνικά ομάδων (γυναίκες, παιδιά, πρόσφυγες, άτομα με ειδικές ανάγκες), όπως είναι το «Κέντρο Προάσπισης Ανθρωπίνων δικαιωμάτων», των πολιτικών δικαιωμάτων («Διεθνής Αμνηστία») και στοχεύουν στην αφύπνιση της κοινής γνώμης σε θέματα δικαιωμάτων και διεκδίκησής τους («Ελληνικό Κοινωνικό Φόρουμ»). Υπάρχουν, επίσης νομικοί όμιλοι που γνωμοδοτούν όσον αφορά το επίπεδο και την πρόοδο ενός κράτους στα δικαιώματα των πολιτών των διαφόρων μειονοτήτων κ.λπ.

Αθλητισμός: Οι οργανώσεις αυτές είναι συνήθως τοπικού ή περιφερειακού χαρακτήρα και έχουν ως σκοπό τους τη μύηση των νέων κυρίως ατόμων στον ερασιτεχνικό αθλητισμό, καθώς και στις εναλλακτικές μορφές του («Ελληνικός Ορειβατικός Σύλλογος Νιγρίτας», «Γυμναστική Ένωση Βέροιας»).

Τέχνες και Πολιτισμός: Σε αυτή τη θεματική ενότητα δραστηριοποιούνται ΜΚΟ, οι οποίες στοχεύουν είτε στην πολιτιστική ανάπτυξη μιας συγκεκριμένης περιοχής (π.χ. διάφοροι τοπικοί εξωραϊστικοί σύλλογοι), είτε στη γενική πολιτιστική ανάπτυξη μιας κοινωνίας («UNESCO»), είτε τέλος στην προβολή μιας συγκεκριμένης κουλτούρας και στην προώθησή της («Όμιλος Διάδοσης Αρχαίου Ελληνικού Πολιτισμού»).

Όσον αφορά στον *τρόπο λειτουργίας και οργάνωσης*, οι ΜΚΟ κατηγοριοποιούνται σε τρία βασικά μοντέλα, χωρίς, όμως, ο προσδιορισμός τους να είναι απόλυτος:

- i. στις ΜΚΟ, οι οποίες διαθέτουν τεράστια έσοδα και μεγάλες επιχειρησιακές δυνατότητες. Αυτές οι οργανώσεις έχουν συνήθως αυστηρώς ιεραρχική δομή. Βάση της πυραμίδας είναι τα απλά μέλη-χρηματοδότες της οργάνωσης, ενώ στην κορυφή βρίσκεται μια ελίτ επαγγελματιών. Χαρακτηριστικές ΜΚΟ αυτής της κατηγορίας είναι η UNICEF, η WWF, ο Ερυθρός Σταυρός, η CARE INTERNATIONAL κ.ά. Οι οργανώσεις αυτές προσπαθούν παγκοσμίως, και ιδιαίτερα στον τρίτο κόσμο, να αμβλύνουν τις συνέπειες της νεοφιλελεύθερης παγκοσμιοποίησης, χωρίς όμως να αναφέρονται στη ρίζα των προβλημάτων.

- ii. Στα κοινωνικά φόρουμ πολιτών, τα οποία έχουν πενιχρά έσοδα και βασίζονται κυρίως στην εθελοντική δράση των μελών τους και στην αυθόρμητη συμμετοχή των πολιτών. Δύναμή τους είναι η κινητοποίηση των λαϊκών μαζών, η απόλυτη ισότητα ανάμεσα στα μέλη και η συμμετοχικότητα. Εναντιώνονται απευθείας στη ρίζα των προβλημάτων και απαιτούν συμμετοχή στις αποφάσεις διεκδικώντας μια εναλλακτικής μορφής παγκοσμιοποίηση.
- iii. Στις μικρές ομάδες τοπικής εμβέλειας, οι οποίες απαρτίζονται συνήθως από εθελοντές και στοχεύουν στη λύση τοπικών προβλημάτων, στηριζόμενες σε ιδίους χρηματικούς πόρους.

Ως προς το *μέγεθος*, η διάκριση των ΜΚΟ μπορεί να γίνει ως εξής:

- Στις μικρές κοινωνικά βασιζόμενες ομάδες, οι οποίες στηρίζονται στην ατομική πρωτοβουλία και είναι συνήθως τοπικού-συνοικιακού επιπέδου. Τέτοιες είναι αθλητικές λέσχες, εκκλησιαστικά ιδρύματα σε επίπεδο ενοριακό κ.ά.
- Στις περιφερειακές οργανώσεις, οι οποίες συνήθως έχουν φιλανθρωπικούς σκοπούς. Οι οργανώσεις αυτές χρηματοδοτούνται, συνήθως, από το δήμο ή τη νομαρχία καθώς και από μεγαλύτερου μεγέθους ΜΚΟ εθνικού επιπέδου που έχουν τον ίδιο σκοπό.
- Στις εθνικού επιπέδου ΜΚΟ, όπως είναι το «Χαμόγελο του Παιδιού», οι οποίες διαθέτουν αρκετά μεγάλα έσοδα και πολλές φορές χρηματοδοτούν τοπικές οργανώσεις με αντίστοιχους σκοπούς.
- Στις διεθνείς ΜΚΟ, όπως η OXFAM και η CARE, με μεγάλη και συνήθως παγκοσμίου επιπέδου επιχειρησιακή ικανότητα. Συχνά για μεγαλύτερη αποτελεσματικότητα συνεργάζονται με τοπικές και εθνικές οργανώσεις.

Όσον αφορά *τη γεωγραφική σκοπιά*, υπάρχουν οι τοπικής δράσης και οι παγκόσμιας δράσης ΜΚΟ. Έτσι, από τη μία πλευρά έχουμε την GREENPEACE η οποία μπορεί να δράσει οπουδήποτε στον κόσμο και την ενδιαφέρουν θέματα σε όλη την υδρόγειο, και από την άλλη πλευρά έχουμε ευρωπαϊκές ΜΚΟ που τους απασχολούν μόνο συγκεκριμένα θέματα.

Όσον αφορά τον *τρόπο δράσης*, οι ΜΚΟ μπορούν να διακριθούν σε πολλές κατηγορίες, οι κυριότερες από τις οποίες είναι οι εξής:

- Εκείνες που διεκπεραιώνουν το σκοπό τους χρηματοδοτώντας και κάνοντας δωρεές.
- Εκείνες που στηρίζονται κυρίως στην παροχή υπηρεσιών με τα μέσα που οι ίδιες διαθέτουν (π.χ. GREENPEACE).

- Εκείνες που στηρίζονται στην προσπάθειά τους να αφυπνίσουν και να κινητοποιήσουν την κοινή γνώμη (π.χ. κοινωνικό φόρουμ).

2.5 ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣΗ ΜΚΟ

Η χρηματοδότηση των Μη-Κυβερνητικών Οργανώσεων (ΜΚΟ) αποτελεί ένα ιδιαίτερα σημαντικό, αλλά και αμφιλεγόμενο θέμα, αφού αποτελεί παράγοντα που επηρεάζει τη βιωσιμότητα και τη λειτουργία τους. Ολοένα και περισσότεροι κρατικοί και μη φορείς εκδηλώνουν ενδιαφέρον να στηρίζουν οικονομικά τους ΜΚΟ, ενισχύοντας έτσι τη δυναμική τους και το ρόλο που διαδραματίζουν στην πολιτική και κοινωνική ζωή.³⁷

Εξάλλου, ένα από τα στοιχεία που εξασφαλίζουν την αυτονομία της δράσης των ΜΚΟ είναι η οικονομική τους ανεξαρτησία. Είναι ευνόητο πως όσο λιγότερο οι ΜΚΟ εξαρτώνται οικονομικά από τη δημόσια διοίκηση ή τον ιδιωτικό τομέα, τόσο ευκολότερη είναι η ελεύθερη διατύπωση των απόψεων των ομάδων που εκπροσωπούν.

Συνεπώς, το ζήτημα των πηγών χρηματοδότησης συνδέεται ευθέως με το επίπεδο οργάνωσης των ΜΚΟ,³⁸ διότι οι οργανώσεις με ευρύτερη εμβέλεια εξασφαλίζουν πόρους για τη λειτουργία τους και αναπτύσσουν νέες δραστηριότητες υιοθετώντας σταδιακά μια μορφή επαγγελματισμού. Αντιθέτως, οι οργανώσεις με χαλαρή σύνδεση και ασυνεχή λειτουργία αντιμετωπίζουν δυσεπίλυτα προβλήματα χρηματοδότησης, που επιδρούν ανασχετικά στην ανάπτυξη δραστηριοτήτων και πρωτοβουλιών, και μοιραία οδηγείται είτε στην αυτοδιάλυση, είτε στην αδράνεια.

Στο σημείο αυτό, θα επιχειρήσουμε να παρουσιάσουμε τις πηγές χρηματοδότησης των ΜΚΟ. Ειδικότερα, αυτές απορρέουν από:³⁹

α) Εισφορές μελών: Αποτελεί τη συνηθέστερη πηγή χρηματοδότησης. Οι οργανώσεις των οποίων το υψηλότερο ποσοστό των εσόδων τους προέρχεται απ' αυτήν την πηγή,

³⁷ Μαυροπούλου Θ., 2007, όπ. π. σελ. 44-46.

³⁸ Ομάδα Εργασίας Νέων, Ίδρυμα Ανδρέα Παπανδρέου, *Εισαγωγή στις Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις (ΜΚΟ): Ορισμός – Ρόλος – Οργάνωση – Χρηματοδότηση*, Αθήνα, Ιανουάριος 2005, διαθέσιμο σε: www.agr.gr/agp/files/NEOLAIIA-IAP-MKO6755.doc

³⁹ Εθνικό Κέντρο Κοινωνικών Ερευνών, Ινστιτούτο Αστικής και Αγροτικής Κοινωνιολογίας, Ομάδα περιβάλλοντος, *Δραστηριότητες Μη Κυβερνητικών Οργανώσεων- Περιβαλλοντικές Ομάδες*, διαθέσιμο σε: www.ekke.gr/estia/gr_pages/mko_po/static.htm

διακρίνονται μεταξύ τους αφενός στις μικρές ομάδες ερασιτεχνικής δομής (με αντίστοιχα χαμηλά οικονομικά μεγέθη ως απόλυτο αριθμό) και αφετέρου στις ευρείας εμβέλειας οργανώσεις, των οποίων το σύστημα συνδρομών και έκτακτων ενισχύσεων λειτουργεί αποδοτικά και απλώνεται σε ευρύ κοινωνικό φάσμα. Συγκεκριμένα, η πιο συνηθισμένη πηγή εσόδων ΜΚΟ που έχουν τη νομική μορφή σωματείου είναι οι συνδρομές των μελών και οι δωρεές ιδιωτών. Τα μέλη έχουν αυτόματα δικαίωμα συμμετοχής στις γενικές συνελεύσεις του σωματείου και υποψηφιότητας στο διοικητικό συμβούλιο.

β) Χορηγίες: Από αρκετές ΜΚΟ γίνεται συστηματική προσπάθεια εύρεσης χορηγών, είτε στο χώρο των μεγάλων ιδιωτικών επιχειρήσεων, είτε στο χώρο των διεθνών και ελληνικών ιδρυμάτων. Πιο συγκεκριμένα, παρατηρείται μια σταθερά αυξητική τάση στον αριθμό των οργανώσεων, που ένα τμήμα των εσόδων τους προέρχεται από χορηγίες.

γ) Εισπράξεις από εκδηλώσεις: Μια άλλη πιθανή πηγή χρηματοοικονομικών εισροών για τις ΜΚΟ είναι η οργάνωση και διεξαγωγή εκδηλώσεων με περιεχόμενο σχετικό με τον τομέα που καθεμία δραστηριοποιείται. Τέτοιες εκδηλώσεις είναι συνήθως συναυλίες, εκθέσεις έντυπου και οπτικού υλικού, εκδρομές και ξεναγήσεις, πώληση προπαγανδιστικού υλικού κτλ.

δ) Εισφορές από την Τοπική Αυτοδιοίκηση: Τα τελευταία χρόνια έχει αρχίσει η συνεργασία και κατ' επέκταση η χρηματοδότηση των ΜΚΟ από δημόσιους φορείς και από προγράμματα των κατά τόπους Αυτοδιοικήσεων.

ε) Εισφορές από την ΕΕ: Κατά τις δυο τελευταίες δεκαετίες η εταιρική σχέση μεταξύ των οργάνων της Ευρωπαϊκής Ένωσης και των ΜΚΟ έχει επεκταθεί σε όλους τους τομείς. Αυτή η διαδικασία προκύπτει από σειρά συνυφασμένων παραγόντων που έχουν σχέση με τις αλλαγές και τις εξελίξεις στο εσωτερικό των ίδιων των οργάνων της ΕΕ και με τις εξελίξεις στο σύνολο των ΜΚΟ.

στ) *To cause related marketing* είναι ένας ακόμη τρόπος έμμεσης χρηματοδότησης μέσω της οικονομικής δραστηριότητας εταιριών. Για παράδειγμα, από κάθε πώληση προϊόντος γαλακτοκομικής εταιρείας που έχει στη συσκευασία το Πάντα, το WWF λαμβάνει κάποιο σχετικό ποσοστό.

Με αφορμή τα παραπάνω, ένα επιπλέον σημαντικό θέμα που ανακύπτει στα πλαίσια της χρηματοδότησης των ΜΚΟ είναι αυτό της διαφάνειας στην κατανομή των πόρων τόσο από την πλευρά των χρηματοδοτών, όσο και απ' την πλευρά των ΜΚΟ.

2.5.1 Η σχέση των ΜΚΟ με τους χρηματοδότες

Είναι γεγονός ότι αυτή η ραγδαία αύξηση του αριθμού των ΜΚΟ τα τελευταία χρόνια δεν είναι τυχαία, όπως επίσης δεν αμφισβητείται το γεγονός ότι αποτελούν ή θα μπορούσαν να αποτελέσουν έναν εναλλακτικό, ίσως και πιο αποτελεσματικό, τρόπο συμμετοχής και αντιπροσώπευσης των πολιτών, αναδεικνύοντας και προωθώντας, με αυτό τον τρόπο, την «κοινωνία των πολιτών». Από την άλλη, η συνεργασία τους με το κράτος με τη μορφή παροχής υποστηρικτικών και συμβουλευτικών υπηρεσιών θα ήταν ενδιαφέρουσα, υπό κάποιους όρους βέβαια, αφού έχει αποδειχθεί ότι οι ΜΚΟ είναι πιο ευέλικτοι και αποτελεσματικοί στην κατανόηση και αντιμετώπιση των παγκόσμιων αιτημάτων.

Σε σχέση με το ερώτημα αν οι ΜΚΟ επηρεάζονται από τους χρηματοδότες τους, έμφαση δίνεται στην ανεξαρτησία τους αυτή καθ' αυτή, και κατά πόσο η υπερβολική στήριξη στους χρηματοδότες επηρεάζει τον τρόπο λειτουργίας των ΜΚΟ.

Τα κίνητρα των χρηματοδοτών είναι λογικό να μην αποτελούν απλά εκδηλώσεις ανθρωπιστικού ενδιαφέροντος ή ενίσχυσης της δημοκρατίας και του πλουραλισμού στα πλαίσια της «κοινωνίας των πολιτών». Είναι κοινό μυστικό ότι μέσω της χρηματοδότησης οι εκάστοτε χρηματοδότες προσπαθούν να εξυπηρετήσουν τα προσωπικά τους συμφέροντα, να επηρεάσουν πολιτικές, κοινωνικές ή οικονομικές καταστάσεις. Από την άλλη, η χρηματοδότηση που παρέχουν έχει τη μορφή συμβάσεων και αφορά συγκεκριμένους σκοπούς και προγράμματα, σύμφωνα με τις ανάγκες και τις προτεραιότητες τους.

Τα κράτη πλέον, ειδικότερα στον τομέα της ανθρωπιστικής δράσης, πριν χρηματοδοτήσουν μία ΜΚΟ για κάποιο πρόγραμμα, στέλνουν πρώτα παρατηρητές-εκτιμητές της κατάστασης στο πεδίο και κατόπιν ζητούν προσφορές από τις ΜΚΟ. Έτσι, συχνά οι τελευταίοι μετατρέπονται από εταίροι (partners) σε προμηθευτές (contractors) των κυβερνήσεων.

Από την άλλη πλευρά, πρέπει να σημειωθεί ότι και η φύση των ίδιων των ΜΚΟ έχει αλλάξει. Δεν είναι πια αποκλειστικά ανθρωπιστικές οργανώσεις αλλά χρησιμοποιούν όρους όπως «συμμετοχή», «διαφάνεια», «υπευθυνότητα». Η ατζέντα τους έχει πλέον πολιτικοποιηθεί, γιατί πολύ απλά αυτό επιτάσσουν οι σημερινές διεθνοπολιτικές συγκυρίες. Κάθε κρίση, σήμερα, είναι μια κρίση πολιτική με ανθρωπιστικές συνέπειες. Η αποστολή

φαρμάκων, τροφίμων ή σκηνών αρκούν για να απαλύνουν βραχυπρόθεσμα τις πληγείσες ομάδες, δεν αρκούν όμως και για να επιλύσουν ριζικά τα όποια προβλήματα⁴⁰.

Η δημιουργία κράτους δικαίου (σε πολλές χώρες του Τρίτου Κόσμου), η ενίσχυση δημοκρατικών θεσμών (στα Βαλκάνια), η αναπτυξιακή εκπαίδευση (σε αφρικανικές χώρες όπως η Ζιμπάμπουε και η Αγκόλα), η προώθηση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων (μέσω της ευαισθητοποίησης της κοινής γνώμης στις χώρες υλοποίησης των προγραμμάτων) αλλά και η συνεργασία με άλλους διεθνείς δρώντες (κρατικοί ή διακρατικοί) είναι συχνά στόχοι για μια αποτελεσματική και βιώσιμη παρέμβαση των ΜΚΟ. Επειδή, λοιπόν, η παροχή βοήθειας είναι μια πολιτική πράξη, οι ΜΚΟ που θέλουν να ελαχιστοποιήσουν τις αρνητικές παρενέργειές της πρέπει να σκεφθούν πολιτικά. Αυτή η χρυσή τομή είναι που αποτελεί και το μήλον της έριδος για τις σχέσεις των ΜΚΟ με κράτη ή με άλλους υπερεθνικούς οργανισμούς. Υπάρχουν περιπτώσεις όπου μεγάλες ΜΚΟ δεν συνετάχθησαν με τις κρατικές επιταγές ή ανέπτυξαν σημαντικές πρωτοβουλίες που εξανάγκασαν τα κράτη να δρομολογήσουν ενέργειες που σε κάθε άλλη περίπτωση ίσως δεν θα έκαναν. Χαρακτηριστικό παράδειγμα υπήρξε η πρωτοβουλία Jubilee 2000 για τη μείωση των χρεών του Τρίτου Κόσμου.

Σε μια ελεύθερη οικονομία όλα τα παραπάνω είναι θεμιτά. Το πρόβλημα δημιουργείται όταν οι επιδιώξεις και τα συμφέροντα των χρηματοδοτών αναγκάζουν τους ΜΚΟ να αποκλίνουν ή και να έρχονται σε αντίθεση με τους στόχους και το έργο τους, σε βάρος πάντα του κοινού καλού.

Το πρόβλημα της εξάρτησης είναι πιο έντονο στις μικρότερες ΜΚΟ, όπου η ανάγκη για χρηματοδότηση τις αναγκάζει να συμφωνήσουν με τις προϋποθέσεις των φορέων που τις χρηματοδοτούν, πράγμα που, όπως προαναφέρθηκε, επηρεάζει τον βαθμό ανεξαρτησίας της δράσης τους.

Συμπερασματικά, λοιπόν, οι ΜΚΟ θα μπορέσουν να διαδραματίσουν το ρόλο τους μόνο αν είναι πραγματικά ανεξάρτητες από τις δημόσιες αρχές. Η οικονομική ανεξαρτησία τους θα μπορέσει να εξασφαλιστεί μόνο με μία ανεξάρτητη χρηματοδότηση, την άμεση δηλαδή χρηματοδότηση από τον πολίτη.

Παρόλα αυτά η χρηματοδότηση αποκλειστικά από τον πολίτη δεν είναι πλέον εύκολη υπόθεση αφού η εμπιστοσύνη των πολιτών προς τις ΜΚΟ έχει κλονιστεί ανεπανόρθωτα από φήμες για συμπεριφορές -σκάνδαλα κάποιων ΜΚΟ αναφορικά με την παροχή προστασίας

⁴⁰ ΙΣΤΑΜΕ, *Ρόλος και Συμμετοχή των Μη Κυβερνητικών Οργανώσεων στο Μοντέλο Πολιτικής Διακυβέρνησης του Μέλλοντος. Προτάσεις και προσαρμογή στα πλαίσια της ελληνικής εμπειρίας*, Αθήνα Σεπτέμβριος 2006, διαθέσιμο σε: <http://www.istame.gr/files/pdf/MKOTELIKO.pdf>

και εξυπηρέτηση των, όχι και τόσο αθώων, συμφερόντων των χρηματοδοτών τους. Γι' αυτό το λόγο ενδεχομένως οι ΜΚΟ θα πρέπει να στρέψουν την προσοχή τους στο να ανακτήσουν την εμπιστοσύνη του πολίτη, προκείμενου να απαγκιστρωθούν ολικά ή τουλάχιστον σε κάποιο βαθμό από την ανάγκη κρατικής ή άλλης χρηματοδότησης, και να μπορούν πλέον ελεύθερα τους υπηρετήσουν τους στόχους τους για τους οποίους συστάθηκαν.⁴¹

⁴¹ Μαυροπούλου Θ., 2007, όπ. π. σελ. 47-49.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3^ο: ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΕΣ ΜΚΟ – Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΟΥ «ΑΡΚΤΟΥΡΟΥ»

3.1 ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η εμφάνιση προβλημάτων όπως η όξινη βροχή, η μόλυνση της ατμόσφαιρας και των νερών, η ρύπανση, το φαινόμενο του θερμοκηπίου, η τρύπα του όζοντος, η εξαφάνιση ειδών χλωρίδας και πανίδας ευαισθητοποίησε τους κατοίκους του δυτικού κόσμου σε θέματα περιβάλλοντος.

Τα προβλήματα αυτά διαμόρφωσαν στις αρχές του 20ου αιώνα στις αστικοποιημένες κοινωνίες τα πρώτα οικολογικά κινήματα διατήρησης της φύσης και τροφοδότησαν αργότερα ανάλογες προσπάθειες. Οι οργανώσεις αυτές λειτούργησαν με βάση την εθελοντική εργασία ατόμων με ιδιαίτερες ευαισθησίες προς το περιβάλλον, επιστήμονες και κυρίως με τη συμμετοχή της νεολαίας.

Λόγω του μεγάλου ενδιαφέροντος των μεμονωμένων ατόμων που εθελοντικά υποστήριζαν τις ομάδες αυτές, οι κυβερνήσεις των διαφόρων κρατών αναγνώρισαν την αξία ορισμένων και συνέβαλαν οικονομικά στις προσπάθειες τους. Πέρα από την εθελοντική προσπάθεια των ατόμων και τη βοήθεια των κυβερνήσεων, η εξάπλωση των οργανώσεων και η απόκτηση περισσότερων δυνατοτήτων προήλθε από τη στήριξη του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου με επιχορηγήσεις προγραμμάτων. Έτσι, οι διάφορες ΜΚΟ που δημιουργήθηκαν κατάφεραν να αποκτήσουν μια ανεξαρτησία κινήσεων και δράσεων. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα ορισμένες φορές, τη δημιουργία δικτύων περιβαλλοντικών οργανώσεων με κοινούς σκοπούς, ορισμένα εκ των οποίων χρηματοδοτούνται από μεγάλα επιχορηγητικά προγράμματα.

3.2 ΓΕΝΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΩΝ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΩΝ ΜΚΟ

Οι Περιβαλλοντικές Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις (ΠΜΚΟ), στην Ελλάδα αλλά και σε ολόκληρο τον κόσμο, είναι ουσιαστικά το αποτέλεσμα ποικίλων και σύνθετων παραγόντων των τελευταίων περίπου εκατό χρόνων.

Σήμερα, η απορύθμιση της αγοράς και η σταδιακή εξασθένηση των εθνικών πολιτικών εξουσιών μπροστά στα οξυμένα περιβαλλοντικά προβλήματα, δημιουργεί τις προϋποθέσεις για τη ενδυνάμωση των ΠΜΚΟ.

Τα κύρια και κοινά γνωρίσματα των Περιβαλλοντικών ΜΚΟ είναι ότι είναι συνήθως αντιεραρχικά, όπως και πολλές άλλες κατηγορίες ΜΚΟ, και διεκδικούν την αυτονομία τους. Σχηματίστηκαν, σε αντίθεση με τις παραδοσιακές πολιτικές οργανώσεις, για να διεκδικήσουν έναν εναλλακτικό τρόπο ζωής, όπου κυριαρχεί ο αντιβιομηχανισμός και η βιώσιμη ανάπτυξη.

Υπάρχουν διάφορες κατευθύνσεις στις οποίες στρέφονται και δραστηριοποιούνται οι ΜΚΟ, οι ειδικοί στόχοι και τάσεις δηλαδή της κάθε οργάνωσης μπορεί να διαφέρουν με κοινό φυσικά σκοπό την προστασία του περιβάλλοντος. Για παράδειγμα, ορισμένες ΜΚΟ ασχολούνται με την προστασία κάποιου τόπου, την υγεία των κατοίκων, την προστασία της χλωρίδας ή της πανίδας, ενώ άλλες οργανώσεις επικεντρώνονται στη διάδοση μη χημικά επεξεργασμένων τροφών και γενικά στην υιοθέτηση φιλικών ως προς το περιβάλλον συνηθειών από τους καταναλωτές. Τέλος, υπάρχουν περιβαλλοντικές ΜΚΟ που μάχονται κατά των ανθρώπινων επεμβάσεων στο περιβάλλον, οι οποίες οδηγούν στην υποβάθμισή του και είναι κυρίως βιομηχανικού χαρακτήρα.

Μέσω αυτών των διαφοροποιήσεων παρατηρείται ότι επικρατεί μια ανομοιογένεια μεταξύ των οργανώσεων που ασχολούνται με το περιβάλλον. Η ανομοιογένεια αυτή φανερώνεται, επίσης, και από τα ονόματα με τα οποία τιτλοφορούνται, καθώς και από το διαφορετικό τρόπο αναζήτησης λύσεων για το περιβαλλοντικό πρόβλημα. Τέλος, θα πρέπει να σημειωθεί ότι πολλές φορές απουσιάζει το χαρακτηριστικό της δυναμικότητας και της ευελιξίας κινήσεων στα θέματα προστασίας του περιβάλλοντος, παρόλο που οι περιβαλλοντικές ΜΚΟ χαρακτηρίζονται από αυτονομία.

Έρευνες έχουν δείξει, ότι τα στελέχη που απαρτίζουν τις οργανώσεις είναι περισσότερο άντρες παρά γυναίκες σε μία αναλογία περίπου 30% - 60%, νεαρής συνήθως ηλικίας, με υψηλό επίπεδο εκπαίδευσης. Χαρακτηριστικά, που αποδίδονται στη νεανική ηλικιακή ομάδα όπως η δυναμικότητα, το ενδιαφέρον για τα κοινά και η ευαισθητοποίηση στα προβλήματα της κοινωνίας, αποτελούν τη βάση για το σχηματισμό και τη δραστηριοποίηση των περιβαλλοντικών ΜΚΟ. Επίσης, το μορφωτικό επίπεδο ενδυναμώνει αυτή τη συναίσθηση για τα κοινά, καθιστά τη δυνατότητα πληροφόρησης και κατανόησης

των περιβαλλοντικών προβλημάτων ευκολότερη, ενώ συγχρόνως προσφέρει εφόδια για δραστηριοποίηση των νομικών δικαιωμάτων του ανθρώπου στο περιβάλλον.⁴²

3.3 ΟΙ ΘΕΜΑΤΙΚΟΙ ΑΞΟΝΕΣ ΔΡΑΣΗΣ ΤΩΝ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΩΝ ΜΚΟ

Πέρα από την ταξινόμηση των οργανώσεων ως προς τις τάσεις που ακολουθούν, μπορούν να διακριθούν και ως προς τους θεματικούς άξονες στους οποίους εξειδικεύονται:

- ❖ *Αειφόρος ανάπτυξη*: προσπάθειες διάδοσης της βιολογικής καλλιέργειας, διατήρηση της πολιτιστικής κληρονομιάς καθώς και μελέτες για τον οικοτουρισμό.
- ❖ *Βιώσιμη διαχείριση φυσικών πόρων*: πρόγραμμα διαχείρισης απορριμμάτων και προστασίας των οικοσυστημάτων.
- ❖ *Lobbying*: παρασκηνιακή πολιτική άσκηση πίεσης με παρεμβάσεις νομικής και πολιτικής μορφής σε θέματα προστασίας και διατήρησης της φύσης
- ❖ *Αθλητισμός*: διοργάνωση πανελληνίων αγώνων διαφόρων αθλημάτων
- ❖ *Ποιότητα ζωής*: δραστηριότητα με στόχο την προστασία και ενημέρωση των καταναλωτών
- ❖ *Ανάδειξη και προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς*: συντήρηση μνημείων
- ❖ *Διασφάλιση της δημόσιας υγείας*: καθαρισμό υδάτων
- ❖ *Οικολογική γεωργία*: διοργάνωση συνεδρίων για τη βιολογική γεωργία και την πιστοποίηση των βιολογικών προϊόντων
- ❖ *Προστασία οικοσυστημάτων*: προστασία χερσαίων ή υδάτινων οικοσυστημάτων
- ❖ *Προστασία, διατήρηση και αποκατάσταση του φυσικού τοπίου*: εθελοντική δασοπροστασία και δασοπυρόσβεση
- ❖ *Προστασία άγριας πανίδας*: δημιουργία κέντρων προστασίας της άγριας πανίδας
- ❖ *Προστασία βιοτόπων*: προστασία περιοχών ζώων υπό εξαφάνιση
- ❖ *Δακτυλίωση πουλιών*: καταγραφή αυτών με στόχο τη μελέτη και προστασία τους
- ❖ *Προστασία περιβάλλοντος*: παρεμβάσεις για τη βιομηχανική ρύπανση

⁴² Εθνικό Κέντρο Κοινωνικών Ερευνών, Ινστιτούτο Αστικής και Αγροτικής Κοινωνιολογίας, Ομάδα Περιβάλλοντος, *Δραστηριότητες Μη Κυβερνητικών Οργανώσεων- Περιβαλλοντικές Ομάδες*, διαθέσιμο σε: http://www.ekke.gr/estia/gr_pages/gr_index.htm

- ❖ *Αστικό περιβάλλον*: καταγγελίες για την αλλοίωση του φυσικού περιβάλλοντος στην πόλη
- ❖ *Διαχείριση απορριμμάτων*: διάδοση και πρωτοβουλίες ανακύκλωσης
- ❖ *Πολιτική δράση*: συμμετοχή στις εθνικές εκλογές, άσκηση πολιτικών πιέσεων
- ❖ *Πολιτιστική δράση*: ανάδειξη και διαφύλαξη της πολιτισμικής κληρονομιάς
- ❖ *Κοινωνική δράση*: προσπάθεια μείωσης του επιπέδου ανεργίας
- ❖ *Διάδοση του φυσικού τρόπου ζωής*: αντικαπνιστικές καμπάνιες
- ❖ *Ενημέρωση – ευαισθητοποίηση κοινού*: έκδοση έντυπου υλικού-σεμινάρια
- ❖ *Συνεργασίες για περιβαλλοντικά θέματα*: με άλλες ΜΚΟ, κυβερνήσεις, κοινωνικούς φορείς
- ❖ *Εκπόνηση ερευνών – μελετών*: για ενημέρωση-ευαισθητοποίηση κοινού, απόδειξη ύπαρξης προβλημάτων
- ❖ *Τοπικά θέματα*: δράσεις για βιώσιμη τοπική ανάπτυξη, διάδοση εναλλακτικών μορφών τουρισμού

Θα πρέπει να επισημανθεί ότι οι περισσότερες περιβαλλοντικές ΜΚΟ δραστηριοποιούνται σε περισσότερους από έναν θεματικούς άξονες, έχοντας ως κοινό σκοπό την παρεμπόδιση της περαιτέρω υποβάθμισης του περιβάλλοντος. Έτσι, η προστασία της φύσης αποτελεί το κύριο μέλημά τους, εφόσον η συνέχιση της καταστροφής της θα οδηγήσει πιθανόν στην εξαφάνιση κάθε μορφής ζωής.⁴³

3.4 ΑΔΥΝΑΜΙΕΣ ΚΑΙ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΤΩΝ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΩΝ ΜΚΟ

Οι δυσκολίες που προκύπτουν όσον αφορά τη λειτουργία και οργάνωση των ΜΚΟ εμποδίζουν την πραγμάτωση του έργου τους και αποτελούν συνάρτηση της διαμορφωμένης κατάστασης στο κοινωνικό, πολιτικό – διοικητικό πλαίσιο, αλλά και στο ίδιο το οικολογικό κίνημα.

Αρχικά, η έλλειψη οργανωμένης και έγκυρης πληροφόρησης, η παραπληροφόρηση, η προώθηση αρχών και κατευθύνσεων εχθρικών προς το περιβάλλον, καθώς και η επικράτηση

⁴³ Παπακωνσταντίνου Σμαρώ, *Ο ρόλος των Μη Κυβερνητικών Οργανώσεων στον Τομέα του Περιβάλλοντος και της Οικολογίας*, Χαροκόπειο Πανεπιστήμιο, Τμήμα Οικιακής Οικονομίας και Οικολογίας, Αθήνα 2008, σελ. 38-40.

αναχρονιστικών αντιλήψεων σχετικά με το φυσικό πλούτο αποτελούν τα στοιχεία του κοινωνικού πλαισίου, τα οποία δεν αποτελούν πρόσφορο έδαφος για την ανάπτυξη σταθερού κινήματος προστασίας του περιβάλλοντος. Οι πολίτες δεν είναι επαρκώς ενημερωμένοι για την κατάσταση του φυσικού περιβάλλοντος και τη σπουδαιότητα της προστασίας του. Όλοι οι δρόμοι είναι στραμμένοι προς την επίτευξη του μεγαλύτερου δυνατού κέρδους χωρίς καμία μέριμνα για το περιβάλλον. Οι πόροι θεωρούνται ανεξάντλητοι και το περιβάλλον ανθεκτικό σε οποιαδήποτε ανθρώπινη επέμβαση.

Όσον αφορά το πολιτικό – διοικητικό πλαίσιο, επικρατούν αντιλήψεις οι οποίες έρχονται σε σύγκρουση με τη βιωσιμότητα του περιβάλλοντος. Η εμμονή στο καταναλωτικό μοντέλο ανάπτυξης, η αλόγιστη ανάπτυξη της βιομηχανίας δίχως μέτρα για την προστασία του περιβάλλοντος και η αλόγιστη χρήση των πηγών ενέργειας που προσφέρει η φύση οδηγούν σε φαινόμενα ραγδαίας υποβάθμισης και εξάντλησης του φυσικού και πολιτιστικού περιβάλλοντος. Δεν εφαρμόζεται νομοθεσία που να ελέγχει τις ποσότητες των ρύπων των βιομηχανιών και την ποσότητα των φυσικών πόρων που χρησιμοποιούν.

Από την άλλη πλευρά δεν παραλείπονται, πολλές φορές, οι συγκρούσεις ατόμων ή οικολογικών ομάδων και όχι για τις ομοιότητες και τον κοινό σκοπό τους αλλά δημιουργώντας εντάσεις και διενέξεις. Γι' αυτό χρειάζεται υψηλότερο αίσθημα ευθύνης και συντονισμός των δράσεων στα πλαίσια της πολυμορφίας των οργανώσεων και συνειδητοποίηση ότι ο στόχος είναι κοινός και προς όφελος του κοινωνικού συνόλου .

Άλλος ένας σημαντικός παράγοντας που επιβραδύνει τις δράσεις των ΜΚΟ είναι η έλλειψη επικοινωνίας με τους φορείς που ασχολούνται με το περιβάλλον σε κεντρικό, περιφερειακό ή τοπικό επίπεδο.

Επίσης, το ατομικό συμφέρον αντικρούει τη συλλογικότητα και αποτελεί μια σοβαρή αιχμή κατά των αρχών της σύστασης των περιβαλλοντικών ΜΚΟ, οι οποίες πρεσβεύουν την αδιαβλητότητα και το συμφέρον για το γενικό καλό.

Στις αδυναμίες των ΜΚΟ συμπεριλαμβάνεται, επίσης, και η έλλειψη δραστηριοποίησης και ανάληψης άμεσης δράσης, καθώς πολλές ΜΚΟ περιορίζονται στη διοργάνωση σεμιναρίων, συζητήσεων, διαλέξεων ή έκδοση ενημερωτικών εντύπων. Φυσικά, αυτές οι ενέργειες είναι χρήσιμες, αλλά οι ΜΚΟ δεν θα πρέπει να περιορίζονται σε αυτές, αλλά να συμβάλουν στην ενίσχυση των δυνάμεων ελέγχου και φύλαξης για την προστασία της φύσης και της πολιτιστικής κληρονομιάς μας. Η ενίσχυση αυτή της εθελοντικής προσφοράς από τα μέλη των οργανώσεων θα κινητοποιήσει και τους πολίτες, οι οποίοι,

συνήθως, ευαισθητοποιούνται σε θέματα άμεσης προστασίας του περιβάλλοντος. γι' αυτό απαιτείται πληροφόρηση των πολιτών για το πού μπορούν να απευθυνθούν και πώς μπορούν έμπρακτα να προσφέρουν σε κάποια ΜΚΟ.

Παράλληλα, είναι γνωστό ότι οι περιβαλλοντικές ΜΚΟ εκπονούν έρευνες και μελέτες σε περιβαλλοντικά θέματα. Η συμβολή των ερευνών αυτών στην προώθηση μιας περιβαλλοντικής πολιτικής είναι ελάχιστη, καθώς η γνωστοποίηση και η αξιοποίηση των αποτελεσμάτων τους δεν λαμβάνει την έκταση που πρέπει. Η έλλειψη ενός μηχανισμού παρακολούθησης καταχώρησης, γνωστοποίησης και αξιοποίησης των αποτελεσμάτων των μελετών συνιστά αδυναμία, τόσο για την εφαρμογή της περιβαλλοντικής πολιτικής, όσο και για την ουσιαστική συνεισφορά των ΜΚΟ σ' αυτήν.

Γενικότερα, το θέμα μη επαρκούς προβολής των δράσεων των ΜΚΟ αποτελεί ένα εμπόδιο στη διάδοση της πολιτικής για το περιβάλλον. Η χρησιμοποίηση των ΜΜΕ και του τύπου θα μπορούσε να είναι ωφέλιμη, ενώ ταυτόχρονα η δύναμη της επιρροής των μέσων αυτών θα μπορούσε να αποτελέσει κίνητρο για μία εθνική ή παγκόσμια κινητοποίηση. Η κάλυψη του οικονομικού κόστους της διαφήμισης θα μπορούσε να καλυφθεί με χρηματοδοτήσεις από το δημόσιο τομέα, αλλά και από τον ιδιωτικό κατά τρόπο άμεσο ή μέσω παροχής κινήτρων προβολής.⁴⁴

3.4.1 Τα προβλήματα των ελληνικών Περιβαλλοντικών ΜΚΟ και προτεινόμενες λύσεις

Τα προβλήματα των ελληνικών περιβαλλοντικών ΜΚΟ αποτελούν ανασταλτικούς παράγοντες για τη λειτουργία τους. Οι ανασταλτικοί παράγοντες για τη λειτουργία των ελληνικών περιβαλλοντικών ΜΚΟ θα μπορούσαν να χωρισθούν σε δύο μεγάλες κατηγορίες. Η πρώτη κατηγορία αφορά προβληματικές καταστάσεις, που προκαλούνται στο εσωτερικό των συγκεκριμένων οργανώσεων, από τον τρόπο λειτουργίας τους, ενώ η δεύτερη αφορά προβληματικές καταστάσεις που προκαλούνται από εξωτερικές αιτίες.

Αρχικά, ένα σημαντικό εσωτερικό πρόβλημα των ελληνικών περιβαλλοντικών ΜΚΟ είναι η έλλειψη επαρκών χρηματικών πόρων. Οι ελληνικές περιβαλλοντικές ΜΚΟ δεν έχουν επαρκείς χρηματικούς πόρους, καθώς δεν αποτελούν παραγωγικές οικονομικές μονάδες. Οι χρηματικοί πόροι τους, προέρχονται κυρίως από τους υποστηρικτές τους και συνήθως δεν επαρκούν για την κάλυψη των αναγκών τους. Για το λόγο αυτόν, ορισμένες ελληνικές

⁴⁴ Παπακωνσταντίνου Σ., 2008, όπ.π. σελ. 40-42.

περιβαλλοντικές ΜΚΟ έχουν θέσει ως προτεραιότητα, να διαθέτουν σημαντικά ποσά του προϋπολογισμού τους, για την εξεύρεση νέων υποστηρικτών, και εμμέσως νέων χρηματικών πόρων. Αυτός ο τρόπος λειτουργίας, τους δημιουργεί ένα νέο πρόβλημα. Το πρόβλημα είναι η στέρηση χρηματικών πόρων από άλλες δράσεις, οι οποίες είναι πιο ουσιαστικές για την περιβαλλοντική προστασία της χώρας. Η λύση γι' αυτό το πρόβλημα, δύναται να είναι η καλύτερη διαχείριση των χρηματικών πόρων που διαθέτονται για το σκοπό της εξεύρεσης νέων υποστηρικτών. Η καλύτερη διαχείριση μπορεί να μεγιστοποιήσει την πρόσληψη νέων πόρων και να ελαχιστοποιήσει το λειτουργικό κόστος της συγκεκριμένης διαδικασίας.

Ένας εναλλακτικός τρόπος χρηματοδότησης και αύξησης των εσόδων των ελληνικών περιβαλλοντικών ΜΚΟ είναι μέσω κρατικών ή ευρωπαϊκών επιδοτήσεων. Ωστόσο, το πρόβλημα που δημιουργείται από τη λήψη επιδοτήσεων είναι η εξάρτηση των δράσεων της οργάνωσης από αυτές. Συγκεκριμένα, αρκετές ελληνικές περιβαλλοντικές Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις στηρίζουν την ύπαρξή τους κυρίως στις ευρωπαϊκές, και σε μικρότερο βαθμό στις κρατικές επιδοτήσεις. Η υπερβολική εξάρτηση όμως από αυτές τις πηγές χρηματοδότησης δημιουργεί προβλήματα στην ομαλή λειτουργία μιας Περιβαλλοντικής Μη Κυβερνητικής Οργάνωσης, καθώς περιορίζει και καθορίζει τη δράση της.

Συνεπώς, οι υπερβολικές οικονομικές εξαρτήσεις, από θεσμικούς φορείς, πλήττουν την αντικειμενικότητα επιλογής των προγραμμάτων και των δράσεων των ελληνικών περιβαλλοντικών ΜΚΟ. Η λύση στο παρόν πρόβλημα δύναται να είναι η ισορροπημένη εισροή χρηματικών πόρων από όλες τις χρηματοδοτικές πηγές των συγκεκριμένων οργανώσεων και η αποφυγή των υπερβολικών εξαρτήσεων.

Ένα άλλο εσωτερικό πρόβλημα των ελληνικών περιβαλλοντικών ΜΚΟ είναι η έλλειψη επικοινωνίας και συνεργασίας. Οι συγκεκριμένες οργανώσεις παρουσιάζουν ελάχιστη επικοινωνία και ασθενή συνεργασία. Η έλλειψη ικανοποιητικής επικοινωνίας και συνεργασίας προκαλεί έλλειψη συντονισμού και κατακερματισμό των δράσεων των ελληνικών περιβαλλοντικών ΜΚΟ. Οι συνέπειες των προαναφερθέντων παραμέτρων είναι η μείωση της αποτελεσματικότητας του συνολικού έργου τους. Μια πιθανή λύση θα ήταν η δημιουργία δομών συστηματικής επικοινωνίας και οργανωμένης δράσης των ελληνικών περιβαλλοντικών ΜΚΟ, με στόχο την αποτελεσματικότερη περιβαλλοντική προστασία της χώρας.

Η έλλειψη επικοινωνίας επεκτείνεται και στο διάλογο με τους πολίτες. Η έλλειψη επικοινωνίας με το κοινό πηγάζει από την ανεπάρκεια των δομών συμμετοχής των πολιτών

στη λειτουργία των οργανώσεων και στη διαδικασία λήψης των αποφάσεων. Το γεγονός αυτό αποτελεί τροχοπέδη για τις συγκεκριμένες οργανώσεις, καθώς μειώνει την απήχησή τους στους πολίτες. Ο λόγος της μειωμένης απήχησης στους πολίτες, είναι η ελλιπής εκπροσώπηση των απόψεων και των θέσεων τους, καθώς οι πολίτες δεν αισθάνονται να συμμετέχουν και να εκπροσωπούνται επαρκώς. Η λύση για το συγκεκριμένο πρόβλημα είναι η δημιουργία δομών ακρόασης και εκπροσώπησης των πολιτών, στοιχείο απαραίτητο για την εκπλήρωση του καθεστωτικού στόχου των ελληνικών περιβαλλοντικών ΜΚΟ.

Ωστόσο, οι εσωτερικές δυσχέρειες των περιβαλλοντικών ΜΚΟ εντείνονται λόγω της ύπαρξης εξωτερικών αρνητικών παραμέτρων. Ο χώρος στον οποίο δραστηριοποιούνται οι ελληνικές περιβαλλοντικές ΜΚΟ χαρακτηρίζεται από έναν αριθμό δυστοκιών. Αρχικά, η πολιτεία δεν ακολουθεί κάποια συστηματική πολιτική για την περιβαλλοντική πληροφόρηση όλων των πολιτών. Αποτέλεσμα αυτού του γεγονότος είναι η έλλειψη φιλοπεριβαλλοντικής νοοτροπίας και πρακτικής από τους Έλληνες πολίτες, σε μεγάλο ποσοστό. Η έλλειψη αυτή οφείλεται στην απουσία επαρκών προγραμμάτων περιβαλλοντικής εκπαίδευσης από την πολιτεία. Η λύση στο παρόν πρόβλημα δύναται να είναι η ενεργοποίηση των αρμόδιων κρατικών φορέων για τη δημιουργία ενός πανελλαδικού δικτύου περιβαλλοντικής πληροφόρησης, το οποίο θα παρέχει συγκεντρωτικά στοιχεία τόσο για το περιβάλλον όσο και την κρατική περιβαλλοντική πολιτική.

Ωστόσο, η απουσία ουσιαστικής περιβαλλοντικής εκπαίδευσης από την πολιτεία εντάσσεται στη γενικότερη απουσία αποτελεσματικής περιβαλλοντικής πολιτικής. Η απουσία αυτή επιδεινώνεται και από την ελλιπή διάθεση των αρμόδιων κρατικών οργάνων να πράξουν συστηματικά, προς την κατεύθυνση της αποτελεσματικής περιβαλλοντικής πολιτικής.

Συμπεραίνεται ότι οι ελληνικές περιβαλλοντικές ΜΚΟ καλούνται να αντιμετωπίσουν έναν αριθμό εσωτερικών και εξωτερικών προβλημάτων. Για να επιλυθούν τα προβλήματα αυτά θα ήταν ευκαταίω τόσο η πολιτεία, όσο και οι πολίτες αλλά και οι ελληνικές περιβαλλοντικές ΜΚΟ να αντιληφθούν το σύνολο των προβλημάτων και να δράσουν, με στόχο μια αποτελεσματική περιβαλλοντική προστασία.⁴⁵

⁴⁵ Μπίμπα Κ., 2009, όπ. π. σελ. 37-40.

3.5 ΔΡΑΣΕΙΣ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΩΝ ΜΚΟ

Οι Περιβαλλοντικές Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις λοιπόν, δραστηριοποιούνται σε ποικίλους περιβαλλοντικούς χώρους με την ίδια πάντοτε κοινή προσπάθεια για την προστασία του περιβάλλοντος και των ειδών που ζουν σε αυτό και κινδυνεύουν εξ' αιτίας κυρίως του ίδιου του ανθρώπου.

Στη συνέχεια αναφέρονται συνοπτικά οι δράσεις γνωστών ελληνικών περιβαλλοντικών ΜΚΟ, ενώ ως περίπτωση μελέτης για ενδελεχή παρουσίαση επελέγη η οργάνωση «Αρκτούρος».

3.5.1 WWF Ελλάς

Ιστορικό

Η περιβαλλοντική μη κυβερνητική οργάνωση WWF Ελλάς αποτελεί κομμάτι της διεθνούς οικογένειας του WWF (World Wide Fund for Nature), η οποία αποτελείται από 50 εθνικές οργανώσεις και αγωνίζεται για την προστασία του περιβάλλοντος σε περισσότερες από 100 χώρες.

Το μητρικό WWF ιδρύθηκε στις 11 Σεπτεμβρίου 1961 στην πόλη Μορζ της Ελβετίας. Το WWF ΕΛΛΑΣ ιδρύθηκε το 1990 από τον Λουκ Χόφμαν με την υποστήριξη του Έλληνα αρχιτέκτονα Θύμιου Παπαγιάννη, ως αυτόνομη εθνική οργάνωση με δικό της διοικητικό συμβούλιο.

Αν και η έδρα του WWF ΕΛΛΑΣ βρίσκεται στην Αθήνα, εντούτοις υπάρχουν μόνιμες ομάδες και δράσεις πεδίου σε οικολογικά σημαντικές περιοχές, όπως αυτές της Δαδιάς, της Κερκίνης, της Πρέσπας, της Βόρειας Πίνδου και της Ζακύνθου.

Δράσεις

Από την ίδρυσή του το 1990, το WWF Ελλάς έχει υλοποιήσει περισσότερα από 70 προγράμματα δράσης. Αυτά αφορούν τους τομείς της ενεργούς προστασίας και διαχείρισης του φυσικού περιβάλλοντος (προγράμματα πεδίου), τη διοργάνωση εκστρατειών ενημέρωσης και ευαισθητοποίησης των πολιτών, την τεκμηρίωση παρεμβάσεων σε θέματα περιβαλλοντικής πολιτικής της χώρας, αλλά και την υλοποίηση προγραμμάτων

περιβαλλοντικής εκπαίδευσης και κατάρτισης. Μερικές από τις δράσεις του εντοπίζονται στην προστασία της φύσης, τα απειλούμενα είδη και τους βιότοπους.⁴⁶

3.5.2 Ελληνική Εταιρία Προστασίας της Φύσης

Ιστορικό

Η Ελληνική Εταιρία Προστασίας της Φύσης είναι η παλαιότερη περιβαλλοντική οργάνωση στην Ελλάδα. Ιδρύθηκε το 1951 και λειτουργεί ως μη-κερδοσκοπικό σωματείο.

Η Ελληνική Εταιρία Προστασίας της Φύσης συνετέλεσε στη δημιουργία των περισσότερων Εθνικών Δρυμών, των υγροτόπων διεθνούς σημασίας Ramsar και πολλών άλλων προστατευομένων περιοχών. Πρωτοστάτησε, επίσης, στις προσπάθειες προστασίας απειλούμενων ειδών.

Δράσεις

Η Ελληνική Εταιρία Προστασίας της Φύσης δραστηριοποιείται σήμερα σε τέσσερις άξονες:

- Περιβαλλοντική Εκπαίδευση
- Προγράμματα Προστασίας της Φύσης
- Παρεμβατική Προστασία
- Γενικότερη Ευαισθητοποίηση του κοινού

Για να επιτελέσει την αποστολή της, η Ελληνική Εταιρία Προστασίας της Φύσης βασίζεται σε εκτεταμένο δίκτυο εθελοντών και σε συνδρομές και δωρεές μελών, χορηγίες ιδρυμάτων και επιχειρήσεων και, για συγκεκριμένα προγράμματα προστασίας της Φύσης, σε κρατική και διακρατική οικονομική ενίσχυση.

Η Ελληνική Εταιρία Προστασίας της Φύσης εκπροσωπεί στην Ελλάδα το Ίδρυμα για την Περιβαλλοντική Εκπαίδευση (FEE) και το Centre Naturopra του Συμβουλίου της Ευρώπης. Είναι επίσης μέλος σημαντικών διεθνών περιβαλλοντικών οργανισμών: IUNC – International Union for Conservation of Nature, EEB – European Environmental Bureau, ECNC – European Centre for Nature Conservation, EUCC – European Union for Coastal

⁴⁶WWF Ελλάς, «Για έναν ζωντανό πλανήτη», διαθέσιμο σε: <http://politics.wwf.gr/images/stories/docs/livingplanet.pdf>

Conservation, και άλλων. Συνεργάζεται στενά με άλλες ελληνικές περιβαλλοντικές οργανώσεις και φορείς του Δημοσίου.

Για το έργο της έχει τιμηθεί από την Ακαδημία Αθηνών, το Συμβούλιο της Ευρώπης και το Ίδρυμα Ford.⁴⁷

3.5.3 Ελληνική Ένωση Προστασίας Θαλάσσιου Περιβάλλοντος - HELMEPA

Ιστορικό

Το 1982 ιδρύεται η Ελληνική Ένωση Προστασίας Θαλάσσιου Περιβάλλοντος - HELMEPA, στον Πειραιά, με την υπογραφή Ιδρυτικής Διακήρυξης Εθελοντικής Δέσμευσης “Να Σώσουμε τις Θάλασσες” από εκπροσώπους της Ένωσης Ελλήνων Εφοπλιστών και της Πανελληνίας Ναυτικής Ομοσπονδίας. Πέντε διακεκριμένοι διεθνείς οργανισμοί για τις προσπάθειές τους στην προστασία του περιβάλλοντος προσυπογράφουν τη Διακήρυξη.

Από την ίδρυσή της μέχρι σήμερα, η HELMEPA πρωταγωνιστεί σε μια διεθνή προσπάθεια να συνδυαστούν νόμοι και κανονισμοί με εθελοντική βούληση για να εξαλειφθεί η ρύπανση από τα πλοία και να βελτιωθεί η ασφάλεια στη θάλασσα.

Δράσεις

Οι δράσεις της HELMEPA αφορούν στην γενικότερη αποστολή της που είναι να:

- Καλλιεργεί υψηλό επίπεδο περιβαλλοντικής συνείδησης στην Ελληνική ναυτιλιακή κοινότητα χρησιμοποιώντας κάθε μέσο επιμόρφωσης, πληροφόρησης, κινητοποίησης και δημοσιότητας.
- Συνεργάζεται και συμπαρίσταται στην Ελληνική Κυβέρνηση σε θέματα σχετικά με διεθνείς κανονισμούς για την προστασία του θαλάσσιου περιβάλλοντος και την ασφάλεια στα πλοία.
- Ενθαρρύνει όλα τα μέλη της Ελληνικής ναυτιλιακής κοινότητας να συμμορφώνονται με την εθνική και διεθνή νομοθεσία που ισχύει για την πρόληψη της θαλάσσιας ρύπανσης και να συμβάλλουν στην εμπέδοση πνεύματος ασφάλειας στα πλοία.
- Απονέμει τον τίτλο του Μέλους σε άτομα σαν αναγνώριση της εθελοντικής τους δέσμευσης για την πρόληψη της ρύπανσης και την ασφάλεια στη θάλασσα.
- Αναγνωρίζει και βραβεύει επιτεύγματα ατόμων ή εταιρειών μελών της Ελληνικής ναυτιλιακής κοινότητας στους τομείς πρόληψης της ρύπανσης και ασφάλειας στα πλοία.

⁴⁷Ελληνική Εταιρία Προστασίας της Φύσης, <http://www.eepf.gr/>

Ο Τομέας Περιβαλλοντικής Ενημέρωσης Κοινού της HELMEPA προσφέρει στο ευρύτερο κοινό και περισσότερο στα νέα παιδιά, περιβαλλοντική πληροφόρηση και ενημέρωση για τις πραγματικές διαστάσεις της θαλάσσιας ρύπανσης και το μερίδιο της ευθύνης μας στη δημιουργία και την εξαφάνισή της.⁴⁸

3.5.4 Ελληνική Εταιρεία Περιβάλλοντος και Πολιτισμού

Ιστορικό & Δράσεις

Η Ελληνική Εταιρεία ιδρύθηκε το 1971-1972. Έναυσμα για την ίδρυση της Ελληνικής Εταιρείας ήταν οι τεράστιες καταστροφές που επέφερε η δικτατορία τόσο στον φυσικό πλούτο όσο και στην αρχιτεκτονική κληρονομιά της χώρας. Οι όποιες αμφιβολίες για ανάληψη δράσης την εποχή της δικτατορίας παραμερίστηκαν μετά τη βάρβαρη κατεδάφιση της εντυπωσιακής καθολικής εκκλησίας του Ηρακλείου που έγινε χώρος στάθμευσης με διαταγή του Παττακού.

Στόχοι της Ελληνικής Εταιρείας είναι:

- ✚ Να τονώνει το ενδιαφέρον και την πεποίθηση των Ελλήνων για την αξία της πολιτιστικής τους κληρονομιάς (ιστορικής, καλλιτεχνικής και αρχιτεκτονικής) για την σημασία της προστασίας των ελληνικών οικοσυστημάτων και της οικολογικής ισορροπίας του τόπου μας, καθώς και για την αισθητική αξία του τοπίου και του φυσικού περιβάλλοντος της χώρας.
- ✚ Να προβάλλει την ιδέα και τις πρακτικές της βιώσιμης (αιεφόρου) ανάπτυξης με την πιο πλατειά έννοια του όρου, στοχεύοντας στην αρμονική συνύπαρξη του ανθρώπου με την φυσική και πολιτιστική του κληρονομιά.
- ✚ Να υποστηρίζει τις επεμβάσεις εκείνες που θα βελτιώσουν το περιβάλλον οικισμών και υπαίθρου και που θα αποτρέψουν κάθε είδους καταστροφές, παραποιήσεις και αλλοιώσεις του περιβάλλοντος.
- ✚ Να συμβάλλει με κάθε νόμιμο μέσο στην προστασία και την ορθή διαχείριση της φυσικής και της ανθρωπογενούς κληρονομιάς της χώρας μας.⁴⁹

⁴⁸ Ελληνική Ένωση Προστασίας Θαλάσσιου Περιβάλλοντος – HELMEPA, http://www.helmepa.gr/gr/what_is_helmepa.php

⁴⁹ Ελληνική Εταιρεία Περιβάλλοντος και Πολιτισμού, <http://www.ellet.gr/>

3.5.5 Ελληνική Ορνιθολογική Εταιρεία

Ιστορικό

Η Ελληνική Ορνιθολογική Εταιρεία είναι περιβαλλοντική μη κερδοσκοπική οργάνωση με αντικείμενο την προστασία των άγριων πουλιών και των βιοτόπων τους στην Ελλάδα, θεωρώντας τα ως βασικά στοιχεία της ελληνικής φύσης. Ιδρύθηκε το 1982 από μια ομάδα ανθρώπων που αγαπούσαν τα πουλιά και την άγρια φύση, σε μια προσπάθεια να αντιμετωπιστούν οι κίνδυνοι που τα απειλούσαν. Από την ίδρυσή της μέχρι και σήμερα, εργάζεται ώστε να διασφαλίσει ένα βιώσιμο περιβάλλον τόσο για τα πουλιά, όσο και για τον άνθρωπο. Το 1993 βραβεύτηκε από την Ακαδημία Αθηνών για το σημαντικό μέχρι τότε έργο της.

Από το 1994, η Ελληνική Ορνιθολογική Εταιρεία είναι εταίρος της BirdLife International, της μεγαλύτερης παγκόσμιας ομοσπονδίας για την προστασία των πουλιών. Σκοπός της BirdLife είναι ο συντονισμός όλων των ορνιθολογικών οργανώσεων σε διεθνές επίπεδο.

Δράσεις

Η Ελληνική Ορνιθολογική Εταιρεία πραγματοποιεί:

- *Δράσεις Προστασίας Πουλιών και Διαχείρισης των Βιοτόπων τους:* Φύλαξη και παρακολούθηση προστατευόμενων περιοχών, καταμέτρηση πληθυσμών πουλιών, αναβάθμιση και ανάδειξη του φυσικού περιβάλλοντος, διαχείριση και αποκατάσταση βιοτόπων
- *Δράσεις Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης*
- *Δράσεις Ενημέρωσης και ευαισθητοποίησης για την προστασία των πουλιών και των βιοτόπων τους:* Λειτουργία περιπτέρων ενημέρωσης σε όλη την Ελλάδα, διοργάνωση εκδηλώσεων, διοργάνωση εξορμήσεων παρατήρησης των πουλιών.
- *Συμβουλευτική Υποστήριξη* σε συνεργασία με τους αρμόδιους φορείς παρέχοντας πολύτιμη επιστημονική γνώση για τη σωστή διαχείριση και θεσμοθέτηση των Σημαντικών Περιοχών για τα Πουλιά της Ελλάδας, επιδιώκει τη βελτίωση της περιβαλλοντικής νομοθεσίας και την αποτελεσματική εφαρμογή της, και παρεμβαίνει για την προστασία σημαντικών περιοχών.⁵⁰

⁵⁰ Ελληνική Ορνιθολογική Εταιρεία, http://www.ornithologiki.gr/page_in.php?tID=1946

3.5.6 Εταιρεία για την Μελέτη και Προστασία της Μεσογειακής Φώκιας - MOM

Ιστορικό

Η MOM, η Εταιρεία για τη Μελέτη και Προστασία της Μεσογειακής Φώκιας είναι μια ελληνική, μη κυβερνητική περιβαλλοντική οργάνωση, που ιδρύθηκε το 1988 από μια ομάδα βιολόγων ερευνητών του θαλάσσιου περιβάλλοντος. Στόχοι της MOM είναι η μελέτη και η απόκτηση γνώσης για τη βιολογία, οικολογία και συμπεριφορά της *Monachus monachus* και η προστασία, τόσο του είδους όσο και των βιοτόπων του, με κάθε νόμιμο μέσο.

Από το 1994 η MOM είναι μέλος του EUCC (European Union for Coastal Conservation/ Ευρωπαϊκή Ένωση για την διατήρηση των ακτών), ενώ το 1996 έγινε δεκτή ως μέλος της IUCN (International Union for the Conservation of Nature/ Διεθνής Ένωση για την Διατήρηση της Φύσης), ως μη κυβερνητική οργάνωση με εθνική εμβέλεια.

Δράσεις

Οι δράσεις της MOM πραγματοποιούνται από μία ομάδα αφοσιωμένων ανθρώπων διαφόρων ειδικοτήτων, βιολόγων, περιβαλλοντολόγων, ερευνητών, τεχνικών πεδίου, εκπαιδευτικών, αλλά και πολλών εθελοντών.

Οι δράσεις της MOM είναι αποτέλεσμα συγκεκριμένης στρατηγικής που αποβλέπει στην προστασία της *Monachus monachus* και έχουν ως άξονες:

- ✚ Την επιστημονική έρευνα της βιολογίας και οικολογίας της Μεσογειακής φώκιας.
- ✚ Την ίδρυση και την αποτελεσματική διαχείριση Προστατευόμενων Περιοχών.
- ✚ Τη λειτουργία δικτύου συλλογής πληροφοριών στις νησιωτικές και παράκτιες περιοχές.
- ✚ Τη διάσωση και την περίθαλψη άρρωστων τραυματισμένων ή ορφανών ζώων.
- ✚ Την ενημέρωση, εκπαίδευση και ευαισθητοποίηση του κοινού σε τοπικό εθνικό και διεθνές επίπεδο.⁵¹

3.5.7 Σύλλογος για την Προστασία της Θαλάσσιας Χελώνας - ΑΡΧΕΛΩΝ

Ιστορικό

⁵¹Mom, Εταιρεία για τη μελέτη και προστασία της Μεσογειακής Φώκιας, <http://www.mom.gr/displayITM1.asp?ITMID=40>

Ο Σύλλογος για την Προστασία της Θαλάσσιας Χελώνας ΑΡΧΕΛΩΝ, ιδρύθηκε το 1983 και είναι μη-κερδοσκοπικό σωματείο με αντικείμενο τη μελέτη και προστασία των θαλάσσιων χελωνών και των βιοτόπων τους, τη διαχείριση των παράκτιων οικοσυστημάτων στις σημαντικότερες παραλίες ωτοκίας της Καρέττα στη χώρα μας, την περίθαλψη τραυματισμένων και άρρωστων χελωνών καθώς και την ενημέρωση και ευαισθητοποίηση του κοινού.

Είναι Εταίρος του Μεσογειακού Προγράμματος Δράσης του Προγράμματος για το Περιβάλλον των Ηνωμένων Εθνών (UNEP/MAP), μέλος του Ευρωπαϊκού Γραφείου Περιβάλλοντος και της Ευρωπαϊκής Ένωσης για τη Διατήρηση των Ακτών. Μέλη του συμμετέχουν στη Διεθνή Ένωση Εμπειρογνομών για τις Θαλάσσιες Χελώνες καθώς και σε Μεσογειακά και διεθνή συνέδρια για τη διαμόρφωση στρατηγικής για την προστασία των θαλάσσιων χελωνών.

Επιπλέον, στη Ζάκυνθο, ο Σύλλογος που συνετέλεσε στη δημιουργία του Εθνικού Θαλάσσιου Πάρκου, συμμετέχει στη λειτουργία του πρώτου Φορέα Διαχείρισης προστατευόμενης περιοχής στην Ελλάδα, ενώ συμμετέχει και στο Διοικητικό Συμβούλιο των νεοϊδρυθέντων Φορέων Διαχείρισης, του Αμβρακικού Κόλπου, Κοτυχίου Στροφυλιάς και της Λιμνοθάλασσας Μεσολογίου.

Δράσεις

Οι δραστηριότητες του Συλλόγου ΑΡΧΕΛΩΝ περιλαμβάνουν καταγραφή της αναπαραγωγικής δραστηριότητας και προστασία των φωλιών της Καρέττα στις σημαντικότερες περιοχές ωτοκίας της (Ζάκυνθο, Πελοπόννησο και Κρήτη), εκπόνηση διαχειριστικών σχεδίων για τις περιοχές και δράσεις Περιβαλλοντικής Αγωγής. Όλα τα προγράμματα διεξάγονται με τη συνεργασία των αρμόδιων Υπουργείων, της Τοπικής Αυτοδιοίκησης, αλιευτικών συλλόγων, κατοίκων της περιοχής και άλλων περιβαλλοντικών οργανώσεων ενώ εκπονεί και προγράμματα εθνικής ή κοινοτικής συγχρηματοδότησης.

Συγκεκριμένα:

- ✚ Παρακολουθούνται κάθε χρόνο συστηματικά 75 χιλιόμετρα παραλίων και προστατεύονται περισσότερες από 2.500 φωλιές και μαρκάρονται περίπου 300 χελώνες.
- ✚ Περιθάλπονται στο Κέντρο Διάσωσης στη Γλυφάδα Αττικής, περίπου 50 θαλάσσιες χελώνες ετησίως, οι οποίες μετά την αποθεραπεία τους απελευθερώνονται στο φυσικό τους περιβάλλον.

- ✚ Λειτουργεί το Εθνικό Δίκτυο Διάσωσης και πραγματοποιούνται συνεργασίες με αλιείς και λιμεναρχεία για τη μείωση της θνησιμότητας των θαλάσσιων χελωνών.
- ✚ Πραγματοποιούνται δράσεις για την προστασία και διαχείριση παράκτιων οικοσυστημάτων, όπως αποκαταστάσεις αμμόλοφων, καθώς και για την παρακολούθηση των μετακινήσεων των χελωνών μέσω δορυφορικών πομπών.
- ✚ Λειτουργούν τρεις Περιβαλλοντικοί Σταθμοί και δέκα εποχικοί Σταθμοί Ενημέρωσης στη Ζάκυνθο, Πελοπόννησο και Κρήτη. Επιπλέον, λειτουργούν δύο Σταθμοί Α' Βοηθειών στην περιοχή του Ρεθύμνου και του Αμβρακικού Κόλπου.
- ✚ Ενημερώνονται κάθε χρόνο περισσότεροι από 15.000 μαθητές μέσω των προγραμμάτων Περιβαλλοντικής Αγωγής που διεξάγει ο Σύλλογος και 200.000 έλληνες και αλλοδαποί επισκέπτες.
- ✚ Εκπαιδεύονται και συμμετέχουν στα προγράμματα του Συλλόγου 500 εθελοντές ετησίως.
- ✚ Λειτουργεί το Κέντρο Εκπαίδευσης Εθελοντών για το περιβάλλον με σεμινάρια και παρουσιάσεις.⁵²

3.5.8 Δίκτυο Μεσόγειος - SOS

Ιστορικό

Το Δίκτυο Μεσόγειος - SOS γεννήθηκε το 1990 από μία ομάδα ανθρώπων οι οποίοι είχαν μια κοινή αντίληψη και ανησυχία για τα περιβαλλοντικά προβλήματα τα οποία βιώνουμε στη χώρα μας. Η άναρχη και ολοένα επεκτεινόμενη οικοδόμηση, ο μαζικός τουρισμός, η ρύπανση της θάλασσας και των υδάτων, η αλλαγή του κλίματος, η καταστροφή των δασών, η υπεραλίευση και η εξαφάνιση σπάνιων ειδών άλλαζαν, είναι μερικά από εκείνα τα στοιχεία που ώθησαν αυτούς τους ανθρώπους στην ίδρυση αυτή της περιβαλλοντικής ΜΚΟ, με στόχο την προστασία του περιβάλλοντος.

Δράσεις

Το Δίκτυο Μεσόγειος – SOS πραγματοποιεί ποικίλες δράσεις, όπως:

- ✚ τη διεξαγωγή καμπάνιας ενημέρωσης και ευαισθητοποίησης,
- ✚ τη διοργάνωση δημόσιων εκδηλώσεων και επιστημονικών ημερίδων,

⁵² Σύλλογος για την Προστασία της Θαλάσσιας Χελώνας ΑΡΧΕΛΩΝ, <http://www.archelon.gr/>

- ✚ τη διοργάνωση συμμετοχικών διαδικασιών σε τοπικό επίπεδο προωθώντας το διάλογο,
- ✚ προτάσεις για πολιτικές σε τοπικό, εθνικό και ευρωμεσογειακό επίπεδο.⁵³

3.5.9 Μεσογειακό Γραφείο Πληροφόρησης για το Περιβάλλον, τον Πολιτισμό και τη Βιώσιμη Ανάπτυξη (MIO-ECSDE)

Ιστορικό & Δράσεις

Το MIO-ECSDE είναι μία ένωση από Μεσογειακές μη κυβερνητικές οργανώσεις για το περιβάλλον και την ανάπτυξη. Το MIO-ECSDE ενεργεί σαν μια τεχνική και πολιτική οργάνωση για την παρουσίαση των μη κυβερνητικών οργανώσεων στο Μεσογειακό προσκήνιο. Σε συνεργασία με κυβερνήσεις, διεθνείς οργανισμούς και άλλους κοινωνικο-οικονομικούς συμμάχους, το MIO-ECSDE παίζει έναν ενεργό ρόλο στην ανάπτυξη των πολιτικών που αφορούν την προστασία του περιβάλλοντος και την ανάδειξη της Μεσογειακής περιοχής και των χωρών που την περιβάλλουν. Το MIO-ECSDE έγινε η συνομοσπονδία των Μεσογειακών μη κυβερνητικών περιβαλλοντικών οργανώσεων τον Μάρτη του 1996. Κύριος σκοπός του είναι η ανάδειξη της συνεννόησης και επικοινωνίας των λαών της Μεσογείου, ειδικά μέσω των περιβαλλοντικών ΜΚΟ, αλλά και μεταξύ αυτών και των κυβερνήσεων. Επίσης, η ανάπτυξη της εκπαίδευσης, της έρευνας και της γνώσης σε θέματα του περιβάλλοντος και της κοινωνίας που αφορούν τον Μεσογειακό χώρο, μέσω εκδηλώσεων, σεμιναρίων και εκδόσεων.⁵⁴

3.6 Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΟΥ “ΑΡΚΤΟΥΡΟΥ”

3.6.1 Ο ΑΡΚΤΟΥΡΟΣ και τα προγράμματά του

Ο ΑΡΚΤΟΥΡΟΣ είναι μη κυβερνητική, μη κερδοσκοπική περιβαλλοντική οργάνωση που ιδρύθηκε το 1992, για την προστασία της άγριας ζωής και του φυσικού περιβάλλοντος, με δράσεις έρευνας πεδίου, επιστημονικής μελέτης, ευαισθητοποίησης κοινού,

⁵³ Δίκτυο Μεσόγειος – SOS, <http://medsos.gr/medsos/--sos/2008-12-16-00-10-26.html>

⁵⁴ The Mediterranean Information Office for Environment, Culture and Sustainable Development (MIO-ECSDE), <http://www.mio-ecsde.org/>

περιβαλλοντικής εκπαίδευσης και εθελοντισμού για την προστασία της άγριας ζωής, την ενίσχυση της βιοποικιλότητας και της αειφορίας στην Ελλάδα και το εξωτερικό.⁵⁵

Με έδρα τη Θεσσαλονίκη, οι δραστηριότητες της εταιρείας ξεκίνησαν με επίκεντρο την καφέ αρκούδα (*Ursus arctos*), γιατί το είδος αυτό προσφέρεται χαρακτηριστικά για μια συνολική αντιμετώπιση και διαχείριση μεγάλων δασικών εκτάσεων της ελληνικής επικράτειας, κυρίως της Βόρειας Ελλάδας, αλλά και πολλών επιμέρους ειδών της χλωρίδας και της πανίδας. Από την άλλη πλευρά, οι δύο πυρήνες πληθυσμού της αρκούδας στην Ελλάδα (Πίνδος - Ροδόπη) συνδέονται με τους πληθυσμούς του είδους στη Βαλκανική χερσόνησο, προκαλώντας την εύλογη ανάγκη διαβαλκανικής συνεργασίας. Στόχος του ΑΡΚΤΟΥΡΟΥ είναι να ενεργοποιηθεί η συνεργασία μεταξύ κρατικών και μη κρατικών (περιβαλλοντικών-επιστημονικών) φορέων στην Ελλάδα και να αξιοποιηθεί κάθε δυνατότητα, ώστε να αναβαθμιστεί η θέση της χώρας μας διεθνώς σε ζητήματα διαχείρισης και προστασίας του περιβάλλοντος.

Με στόχο την ολοκληρωμένη διαχείριση των προστατευόμενων περιοχών και την παροχή ειδικής τεχνογνωσίας για τις επεμβάσεις στο φυσικό περιβάλλον, ο ΑΡΚΤΟΥΡΟΣ υλοποιεί εθνικά και διασυνοριακά προγράμματα για την προστασία των ορεινών οικοσυστημάτων με έμφαση στα μεγάλα θηλαστικά. Ο ΑΡΚΤΟΥΡΟΣ εργάζεται για την προστασία και διαχείριση των ορεινών όγκων της Ελλάδας και των Βαλκανίων εστιάζοντας στις περιοχές εξάπλωσης των μεγάλων σαρκοφάγων.

Μέσω της έρευνας συλλέγει στοιχεία που επιτρέπουν δυναμικές παρεμβάσεις σε όλες τις περιπτώσεις όπου σημαντικοί βιότοποι απειλούνται ή καταστρέφονται από μεγάλα τεχνικά έργα (δρόμοι, φράγματα, λατομεία κτλ). Φροντίζει για τον περιορισμό των επιπτώσεων και τον συνυπολογισμό αναγκών των ειδών της άγριας ζωής στη φάση σχεδιασμού των τεχνικών έργων.

Παράλληλα αναλαμβάνει την υλοποίηση προγραμμάτων διαχείρισης βιοτόπων και της πανίδας τους καθώς και την εκπόνηση Ειδικών Περιβαλλοντικών Μελετών (ΕΠΜ).

Η προώθηση της επιστημονικής έρευνας καθώς και η εφαρμογή της σε ειδικά θέματα διαχείρισης του φυσικού περιβάλλοντος και της άγριας ζωής συμβάλλουν στην έγκυρη και αποτελεσματική λήψη και εφαρμογή μέτρων διαχείρισης από τον ΑΡΚΤΟΥΡΟ. Με πρωτοβουλίες που ανέπτυξε ο ΑΡΚΤΟΥΡΟΣ πολλές από τις ισχύουσες νομοθετικές

⁵⁵ Αρκτούρος, <http://www.arcturos.gr/>

διατάξεις βρήκαν εφαρμογή ενώ σε κάποιες περιπτώσεις βελτιώθηκαν κανονισμοί ή ακόμη θεσπίστηκαν νέες διατάξεις.

Οι στόχοι του Περιβαλλοντικού Κέντρου ΑΡΚΤΟΥΡΟΥ που βρίσκεται στο νομό Φλώρινας είναι:

- Η φροντίδα και η περίθαλψη ζώων, που βρίσκονται σε κατάσταση αιχμαλωσίας (σύμφωνα με την άδεια του Υπουργείου Γεωργίας το Περιβαλλοντικό Κέντρο ΑΡΚΤΟΥΡΟΥ έχει πιστοποιηθεί ως Κέντρο Περίθαλψης Ζώων).
- Η ενημέρωση και ευαισθητοποίηση του κοινού και των υπεύθυνων κρατικών φορέων σε θέματα προστασίας και διαχείρισης του περιβάλλοντος.
- Η περιβαλλοντική εκπαίδευση.
- Η προώθηση της επιστημονικής έρευνας και η εφαρμογή της σε ειδικά θέματα διαχείρισης.
- Η ενίσχυση της διεθνούς επιστημονικής συνεργασίας.
- Η συμβολή στην αειφόρο ανάπτυξη της ευρύτερης περιοχής.

Περίθαλψη άγριων ζώων

Το Περιβαλλοντικό Κέντρο του ΑΡΚΤΟΥΡΟΥ έχει τη δυνατότητα περίθαλψης και φροντίδας και άλλων άγριων ζώων καθώς διαθέτει μόνιμο ειδικευμένο προσωπικό – κτηνιάτρους και φροντιστές- για επεμβάσεις και θεραπείες που εφαρμόζονται σε άγρια ζώα που πάσχουν.

Φιλοξενία αιχμάλωτων αρκούδων

Οι «χορεύτριες» αρκούδες

Το φαινόμενο της αρκούδας «χορεύτριας» είναι διαδεδομένο στην Ελλάδα και σε άλλες Βαλκανικές χώρες, από παλιά. Το ζώο συλλαμβάνεται πολύ μικρό προκειμένου να εκπαιδευτεί κατάλληλα, αφού προηγουμένως φονευθεί η μητέρα του, που δεν θα επέτρεπε αλλιώς σε κανέναν να πλησιάσει στα μικρά της.

Η εκπαίδευση του ζώου αποτελεί διαδικασία μακρόχρονη και επώδυνη:

- Η μύτη τρυπιέται για να περαστεί ο χαλκάς, που χρησιμεύει ως όργανο καθοδήγησης. Πολλές από τις αιχμάλωτες αρκούδες έχουν βαθιές πληγές στη μύτη και στα χείλη, καθώς

οι χαλκάδες σκίζουν το δέρμα τους από το τράβηγμα και τα ζώα πρέπει να ξανατρυπηθούν σε άλλο σημείο.

- Οι κυνόδοντες καταστρέφονται με τυχαία μεταλλικά εργαλεία. Το σπάσιμο αυτό αποτελεί την αρχή για την καταστροφή των δοντιών του ζώου, αφού το σάπισμα που προκαλείται μπορεί να μεταδοθεί στη γνάθο οπότε η κατάσταση είναι ανίατη.
- Κατά την εκμάθηση του «χορού», το ζώο αναγκάζεται να πατάει σε πυρακτωμένες λαμαρίνες υπό τον ήχο του ντεφιού. Στην προσπάθειά του να αποφύγει το κάψιμο το αρκούδακι σηκώνεται στα πίσω πόδια και βηματίζει επιτόπου. Η εκμάθηση συνεχίζεται για αρκετό διάστημα ώσπου να δημιουργηθεί ένας τύπος εξαρτημένου αντανακλαστικού. Έτσι, κάθε φορά που ακούει το ντέφι, παίρνει (αντανακλαστικά) μια στάση που θεωρείται πως είναι στάση χορού. Η έκφραση «το ξύλο της αρκούδας» αφορά ακριβώς σε όλη αυτή τη διαδικασία εκπαίδευσης της αρκούδας από τον αρκουδιάρη.
- Η διατροφή των αρκούδων είναι άθλια, και το γνωστό «νηστική αρκούδα δεν χορεύει» αποτελεί σίγουρα έναν μύθο. Η επιβράβευση για την παράσταση της «χορεύτριας» είναι οτιδήποτε μπορεί να ξεγελάσει απλώς την πείνα, γιατί στη επόμενη πλατεία το νούμερο επαναλαμβάνεται κ.ο.κ. Τα γεύματα είναι κυρίως αποφάγια και σκουπίδια, οι συνθήκες διαβίωσης άθλιες και η κτηνιατρική περίθαλψη ανύπαρκτη.

Οι αρκούδες των ζωολογικών κήπων

Αιχμάλωτες είναι και οι αρκούδες που κρατούνται σε ζωολογικούς κήπους. Αρκετοί από αυτούς δεν λειτουργούν με τους όρους της σύγχρονης ευρωπαϊκής νομοθεσίας, η οποία τείνει να τους καταργήσει με τη σημερινή τους μορφή. Είναι βέβαιο ότι οι περισσότεροι από τους ζωολογικούς κήπους απέχουν πολύ από το να προσφέρουν ικανοποιητικές συνθήκες διαβίωσης στις αρκούδες και τα άλλα ζώα που φιλοξενούν. Οι χώροι, το προσωπικό, η κτηνιατρική περίθαλψη, η διατροφή, η υλικοτεχνική υποδομή και οι γενικότερες συνθήκες διαβίωσης χαρακτηρίζονται από ανεπάρκεια, συχνά επικίνδυνη ακόμη και για την επιβίωση των ζώων.

Ο ΑΡΚΤΟΥΡΟΣ, με την ίδρυση του Περιβαλλοντικού Κέντρου συνέβαλλε στην οριστική εξάλειψη του φαινομένου της αρκούδας χορεύτριας στην Ελλάδα, αφού από το 1993 είναι εφικτή η εφαρμογή του νόμου, σύμφωνα με τον οποίο (Δασικός Κώδικας) απαγορεύεται ο φόνος, η κατοχή και η έκθεση της αρκούδας σε δημόσια θέα από το 1969. Η δημιουργία κατάλληλου χώρου περίθαλψης και φιλοξενίας των αρκούδων έδωσε τη δυνατότητα της κατάσχεσης των αρκούδων από το Υπουργείο Γεωργίας. Αξίζει βέβαια να

σημειωθεί πως οι αρκούδες που φιλοξενούνται στο Περιβαλλοντικό Κέντρο του ΑΡΚΤΟΥΡΟΥ, έχοντας χάσει νωρίς τη μητέρα τους, δεν πρόλαβαν να διδαχθούν τους βασικούς μηχανισμούς επιβίωσης και κατά συνέπεια, είναι αδύνατο να επανενταχθούν και να επιβιώσουν στο φυσικό τους περιβάλλον. Μετά την εισαγωγή και την περίθαλψή τους στον Κτηνιατρικό Σταθμό, μεταφέρονται στο Καταφύγιο της Αρκούδας, ένα ειδικά περιφραγμένο τμήμα φυσικού δάσους οξιάς, έκτασης 50 στρεμμάτων, όπου θα ζήσουν το υπόλοιπο της ζωής τους, πάντα με την ανθρώπινη φροντίδα και μέριμνα.

Φιλοξενία αιχμάλωτων λύκων

Ένα από τα πιο σημαντικά και ζωτικά προβλήματα που αντιμετωπίζει ο λύκος στην Ελλάδα είναι και το φαινόμενο της αιχμαλωσίας του, δηλαδή της κατοχής του από ιδιώτες. Είναι παγκόσμια γνωστό πως ο λύκος είναι ένα μυθικό σύμβολο φόβου και δύναμης. Οι ιδιοκτήτες των λύκων πιθανά να νοιώθουν δυνατοί και ισχυροί «δαμάζοντας» το πιο «κακό» ζώο στην υφήλιο. Το πρόβλημα αυτό όμως έχει διάφορες προεκτάσεις:

Στην περίπτωση του φόνου των ενήλικων για τη σύλληψη των κουταβιών, καταστρέφεται ολόκληρη αγέλη, η οποία αποτελεί αναπόσπαστο λειτουργικό τμήμα του ευρύτερου πληθυσμού μιας περιοχής.

Η κατοχή λύκων από ιδιώτες ενισχύει το φαινόμενο του υβριδισμού του λύκου με σκύλους με δύο τρόπους:

- α) υπάρχει περίπτωση άμεσης διασταύρωσης με απόφαση των κατόχων, έχοντας την αφελή εντύπωση πως θα δημιουργήσουν «λυκόσκυλα» (γερμανικό ποιμενικό σκύλο).
- β) στην περίπτωση προβληματικών-επιθετικών ατόμων (λύκων ή και υβριδίων) προβαίνουν στην εγκατάλειψή τους. Τα ζώα αυτά καθώς είναι απόλυτα εξαρτημένα από την ανθρώπινη παρουσία, διαβιώνουν κοντά σε κατοικημένες περιοχές, προκαλώντας ζημιές αλλά και ζευγαρώνοντας με αδέσποτους σκύλους.

Υπάρχουν πληροφορίες για παράνομο εμπόριο λύκων οι οποίοι χρησιμοποιούνται για παραγωγή υβριδίων. Τέλος, υπάρχει και η περίπτωση τυχαίας ανεύρεσης κουταβιών από κάποιον και η μετέπειτα εκτροφή και φροντίδα τους.

Στην Ελλάδα, η κατοχή του λύκου είναι παράνομη σύμφωνα με το Δασικό Κώδικα από το 1969. Στο πλαίσιο συμμετοχής του *Περιβαλλοντικού Κέντρου* στο πρόγραμμα LIFE «ΛΥΚΟΣ», το οποίο υλοποίησε ο ΑΡΚΤΟΥΡΟΣ από το 1998 έως το 2001 δημιουργήθηκε το *Καταφύγιο του Λύκου*, ένας ειδικός χώρος για τη φιλοξενία αιχμάλωτων λύκων, που

προέρχονται είτε από κατασχέσεις, είτε από ζωολογικούς κήπους. Οι πρώτοι λύκοι προήλθαν από το *Κέντρο Περιθαλψής Άγριων Ζώων και Πτηνών* της Αίγινας, στο οποίο κατέληξαν μετά το κλείσιμο ζωολογικών κήπων της Αθήνας (Εθνικός Κήπος, Νέα Φιλαδέλφεια), ενώ στη συνέχεια μεταφέρθηκαν και λύκοι από κατασχέσεις αλλά και από το ζωολογικό κήπο της Φλώρινας.

Οι λύκοι αυτοί απομακρυσμένοι από τη φυσική κοινωνική τους ομάδα, την αγέλη, από πολύ μικρή ηλικία και έχοντας ζήσει σε άμεση εξάρτηση από τον άνθρωπο, όπως και οι αιχμάλωτες αρκούδες, δεν γνωρίζουν τους βασικούς μηχανισμούς επιβίωσης και κατά συνέπεια, και αυτοί είναι αδύνατο να επανενταχθούν και να επιβιώσουν στο φυσικό τους περιβάλλον. Μετά την εισαγωγή και την περίθαλψή τους στον *Κτηνιατρικό Σταθμό* και αφού στερηθούν, μεταφέρονται στο *Καταφύγιο του Λύκου*, στο ειδικά περιφραγμένο τμήμα φυσικού δάσους βελανιδιάς, έκτασης 70 στρεμμάτων, όπου θα ζήσουν το υπόλοιπο της ζωής τους.

Διάσωση και επαναδιάδοση του Ελληνικού Ποιμενικού Σκύλου

Στην οργάνωση προστασίας της άγριας πανίδας αλλά και σε μια προσπάθεια διαφύλαξης της φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς κρίθηκε αναγκαία η ανάληψη προσπάθειας για τη διάσωση και την επαναφορά της φυλής του ελληνικού ποιμενικού σκύλου. Έτσι, με τη βοήθεια εξειδικευμένου επιστημονικού προσωπικού έχει αρχίσει η εκτροφή ελληνικών ποιμενικών σκύλων, με προοπτική τη διάθεσή τους σε έλληνες κτηνοτρόφους ως μέτρο πρόληψης ζημιών που προκαλούνται από αρκούδες ή λύκους.

Ενημέρωση και ευαισθητοποίηση κοινού

Μετά την ουσιαστική συμβολή στη λύση των προβλημάτων των αιχμάλωτων αρκούδων, το *Περιβαλλοντικό Κέντρο* έχει αναλάβει έναν ζωτικό και ουσιαστικό ρόλο, την ευαισθητοποίηση του κοινού και την περιβαλλοντική εκπαίδευση. Στο *Κέντρο Ενημέρωσης για την Αρκούδα* και στο *Καταφύγιο της Αρκούδας*, πάνω από 50.000 επισκέπτες το χρόνο έρχονται σε επαφή με την αρκούδα και γνωρίζουν τα μυστικά της ζωής της, καθώς και την ανάγκη για την προστασία της. Ένα σημαντικό μέρος των επισκεπτών είναι μαθητές σχολείων από όλη την Ελλάδα. Γι' αυτούς υπάρχει συγκεκριμένο πρόγραμμα ενημέρωσης, ενώ για ομάδες περιβαλλοντικής εκπαίδευσης υλοποιείται το ειδικό πρόγραμμα πεδίου: «Δάσος, το σπίτι της αρκούδας». Με παράλληλη ενημέρωση, ευαισθητοποίηση των επισκεπτών στο *Καταφύγιο του Λύκου*, γίνεται μια προσπάθεια αντιστροφής της αρνητικής εικόνας που δυστυχώς κατέχει ο λύκος στη συνείδηση των ανθρώπων. Παράλληλα, με

ανάληψη πρωτοβουλιών για τη συμμετοχή της τοπικής κοινωνίας, το *Περιβαλλοντικό Κέντρο* οργανώνει και συμμετέχει σε διάφορες τοπικές εκδηλώσεις.

Έρευνα και συνεργασία με επιστημονικούς φορείς

Σε συνεργασία με επιστημονικούς φορείς από την Ελλάδα και το Εξωτερικό, γίνεται μια προσπάθεια προώθησης της επιστημονικής έρευνας, καθώς και η εφαρμογή της σε ειδικά θέματα διαχείρισης του φυσικού περιβάλλοντος και της άγριας ζωής. Ενδεικτικά είναι τα παραδείγματα υλοποίησης έρευνας σε μεταπτυχιακό επίπεδο της βιολόγου Δέσποινας Μερτζανίδου σχετικά με τη συμπεριφορά των αρκούδων σε συνεργασία με το Βιολογικό Τμήμα του Πανεπιστημίου Πατρών, η συνεργασία με το Βιολογικό Ινστιτούτο Λονδίνου σχετικά με έρευνα του Ιταλού κτηνίατρο, Stefano Diconceto, για τον υβριδισμό λύκου με σκύλο στην Ελλάδα και η συνεργασία με το Πανεπιστήμιο John Moor του Λονδίνου για την υλοποίηση πρακτικής άσκησης και έρευνας για τη συμπεριφορά των λύκων του βιολόγου Χάρη Πιλίδη. Επιπλέον, μακροχρόνια είναι η συνεργασία τόσο με την Κτηνιατρική Σχολή όσο και με το Βιολογικό Τμήμα του Αριστοτέλειου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης.

Συνεργασίες

Αποτελώντας έναν ζωτικό και σημαντικό για την τοπική κοινωνία πόλο έλξης χιλιάδων επισκεπτών, το *Περιβαλλοντικό Κέντρο* συνεργάζεται με κρατικούς φορείς, την τοπική κοινωνία, τους δήμους και τις κοινότητες, για την προώθηση ήπιων μορφών ανάπτυξης στην ευρύτερη περιοχή, σύμφωνα με τις αρχές της αειφορικής χρήσης των φυσικών πόρων αλλά και τη διατήρηση των χαρακτηριστικών της φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς της. Επιπλέον, στοχεύει στη συνεργασία και τη δικτύωση με άλλα Κέντρα Υποδοχής και Ενημέρωσης του κοινού σε τοπικό, εθνικό και διεθνές επίπεδο. Έτσι, συμμετέχει ενεργά στην Εταιρία Οικοτουρισμού Βιτσίου και έχει δημιουργήσει δίκτυο συνεργασιών στην Ελλάδα και στα Βαλκάνια, όπως με το Δίκτυο Περιβαλλοντικών Οργανώσεων Δυτικής Μακεδονίας και το Κέντρο Ενημέρωσης Επισκεπτών της περιβαλλοντικής οργάνωσης *E.O. Rhodope*, στη Shiroka Luka της Βουλγαρίας.

Κλείνοντας να επισημάνουμε ότι η Περιβαλλοντική Εκπαίδευση και ευαισθητοποίηση αποτελεί μία από τις βασικές δραστηριότητες του ΑΡΚΤΟΥΡΟΥ. Οι στόχοι της θα μπορούσαν να οριστούν ως εξής:

- ✚ να μεταφέρει την επιστημονική πληροφορία στο κοινό (να μεταφέρει τη γνώση ώστε να άρει την άγνοια),

- ✚ να πληροφορήσει για τους κινδύνους που απειλούν το περιβάλλον,
- ✚ να εισάγει περιβαλλοντικούς προβληματισμούς,
- ✚ να επαναπροσδιορίσει την αξία του περιβάλλοντος,
- ✚ να συνδέσει το περιβάλλον και την άγρια ζωή με καθημερινές πλευρές της ανθρώπινης ζωής,
- ✚ να παράσχει διαρκή πληροφορία, ενημέρωση και επικαιροποίηση στους ήδη ευαισθητοποιημένους πολίτες
- ✚ να εξοικειώσει το κοινό με θέματα που αφορούν ειδικότερες δράσεις, όπως η ανακύκλωση,
- ✚ να προβληματίσει και όχι απαραίτητα να πείσει,
- ✚ να εμπλέξει τους πολίτες σε περιβαλλοντική δράση,
- ✚ να εμπνεύσει μια νέα, περιβαλλοντική ηθική,
- ✚ και τέλος, να προκαλέσει μια νέα και ευρύτερα αποδεχτή στάση ζωής “φιλική προς το περιβάλλον”.

Στην παραπάνω στόχευση έχουν πραγματοποιηθεί τα ακόλουθα:

- “Το βαλιτσάκι της καφέ αρκούδας”, ένα ολοκληρωμένο πρόγραμμα περιβαλλοντικής εκπαίδευσης.
- “Δάσος: Πηγή Νερού και Ζωής”, πρόγραμμα περιβαλλοντικής εκπαίδευσης με την υποστήριξη του Φυσικού Μεταλλικού Νερού ΑΥΡΑ και με την έγκριση του Υπουργείου Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων.
- *Λύκος*, μία έκδοση από τους ΕΡΕΥΝΗΤΕΣ και τον ΑΡΚΤΟΥΡΟ για το λύκο.
- *Οδηγός αναγνώρισης ιχνών της καφέ αρκούδας*, ένας εύχρηστος οδηγός πεδίου για την αναγνώριση των βιοδηλωτικών ενδείξεων της παρουσίας αρκούδας όχι μόνο από ειδικούς και επιστήμονες αλλά και από απλούς περιπατητές και φυσιολάτρες.
- *Η διαχείριση των οικοτόπων μαύρης πεύκης του Στ. Γκατζογιάννη*, έκδοση που παρουσιάζει μια πιλοτική προσπάθεια διαχείρισης παραγωγικού δάσους μαύρης πεύκης, υπό καθεστώς προστασίας (NATURA 2000) στην περιοχή του Β. Γράμμου Καστοριάς.

- *The Brown Bear in the Romanian Karpathians*, του Β. Kalaber, μία έκδοση που πραγματοποιήθηκε με την υποστήριξη της Ευρωπαϊκής Ένωσης και παρουσιάζει την κατάσταση της καφέ αρκούδας στα Ρουμανικά Καρπάθια Όρη.
- *Protected areas in the Southern Balkans*, μία συνεργατική έκδοση 13 Μη Κυβερνητικών Περιβαλλοντικών Οργανώσεων από την Ελλάδα, την Αλβανία, την Πρώην Γιουγκοσλαβική Δημοκρατία της Μακεδονίας, τη Βουλγαρία και τη Σερβία, σχετικά με τη νομοθεσία, τις διασυνοριακές περιοχές και τα μεγάλα σαρκοφάγα ζώα στις προστατευόμενες περιοχές των πέντε χωρών.

3.6.2 Χρηματοδότηση της οργάνωσης

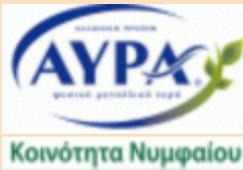
Ο ΑΡΚΤΟΥΡΟΣ αποτελεί την πλέον αναγνωρίσιμη ελληνική μη κυβερνητική και μη κερδοσκοπική περιβαλλοντική οργάνωση. Προκειμένου να υλοποιεί τις δράσεις του για την προστασία του περιβάλλοντος, στηρίζεται στην υποστήριξη των μελών και των εταιρικών συνεργατών του. Στο πλαίσιο σχέσεων αμοιβαίας εμπιστοσύνης, ιδιωτικοί και δημόσιοι φορείς συμμετέχουν στην πραγματοποίηση των δράσεων αυτών με επιτυχία.

Η εταιρική συνεργασία εξασφαλίζει σημαντικά πλεονεκτήματα τόσο για την εταιρία όσο και για τον ΑΡΚΤΟΥΡΟ, είτε πρόκειται για οικονομική συνεισφορά είτε για από κοινού υλοποίηση δράσεων. Στις δυναμικές συνεργασίες που πραγματοποιούνται οι χορηγοί συμμετέχουν ενεργά και ενισχύουν το έργο προστασίας των άγριων ζώων και των βιοτόπων τους. Η εταιρική κοινωνική πολιτική συμβάλλει ουσιαστικά στη βιώσιμη ανάπτυξη.

Στο δίκτυο των χορηγών και εταιρικών υποστηρικτών του ΑΡΚΤΟΥΡΟΥ, συμπεριλαμβάνονται πλήθος ιδιωτικών και δημόσιων επιχειρήσεων και άλλων φορέων. Με σεβασμό στον άνθρωπο, την κοινωνία και το περιβάλλον, οι εταιρείες αυτές συμβάλουν ουσιαστικά στο έργο του φορέα. Μεγάλοι χορηγοί είναι: Το νερό ΑΥΡΑ, η εταιρεία κινητής τηλεφωνίας VODAFONE και η ΕΘΝΙΚΗ Τράπεζα της Ελλάδος.

Στο σχήμα που ακολουθεί (σχ. 3.1), παρουσιάζονται μερικοί από τους χορηγούς που έχει η οργάνωση.

Μεγάλοι Χορηγοί

Χορηγοί

Εταιρικοί Υποστηρικτές

ΙΔΡΥΜΑ ΙΩΑΝΝΟΥ Φ. ΚΩΣΤΟΠΟΥΛΟΥ

Χορηγοί Επικοινωνίας

Ετήσια συνδρομή

Με μια τακτική εισφορά, 50 € ετησίως (μαθητική συνδρομή 25 €), προσφέρεται ουσιαστική οικονομική ενίσχυση στο έργο του ΑΡΚΤΟΥΡΟΥ από τον επίσημο υποστηρικτή-μέλος της προσπάθειας του ΑΡΚΤΟΥΡΟΥ για την προστασία της ελληνικής φύσης.

Το επίσημο μέλος ενημερώνεται για τις δραστηριότητες του ΑΡΚΤΟΥΡΟΥ, για τις εξελίξεις σε περιβαλλοντικά ζητήματα και καλείται σε όλες τις εκδηλώσεις ενημέρωσης και ευαισθητοποίησης του κοινού που οργανώνει ο ΑΡΚΤΟΥΡΟΣ καθώς και σε όλες τις συλλογικές δράσεις. Απολαμβάνει επίσης, τα παρακάτω προνόμια:

- ξενάγηση από συνεργάτες του ΑΡΚΤΟΥΡΟΥ στα καταφύγια Λύκου και Αρκούδας κατά τη διάρκεια της επίσκεψής του στο Περιβαλλοντικό Κέντρο ΑΡΚΤΟΥΡΟΥ (ΠΕΚΑ),
- 10% έκπτωση στα αναμνηστικά είδη του ΑΡΚΤΟΥΡΟΥ,
- τακτική ενημέρωση για τις δραστηριότητες του ΑΡΚΤΟΥΡΟΥ μέσω μηνιαίου newsletter και του ετήσιου ενημερωτικού εντύπου *Μικρή Άρκτος*.

Το ποσό για τη συνδρομή του υποστηρικτή ή οποιαδήποτε δωρεά πληρώνεται:

- ηλεκτρονικά μέσω του ηλεκτρονικού καταστήματος arcturos.gr,
- με ταχυδρομική επιταγή,
- με πιστωτική κάρτα,

- με πιστωτική κάρτα WINLIFE VISA της Τράπεζας Πειραιώς,
- με κατάθεση σε λογαριασμούς καταθέσεων της ALPHA BANK, Τράπεζας ΠΕΙΡΑΙΩΣ και ΕΘΝΙΚΗΣ Τράπεζας

“Γίνε Κηδεμόνας”

Με την κηδεμονία (200 ευρώ / 150 μαθητική-φοιτητική) καλύπτεται μέρος των εξόδων περίθαλψης, διατροφής και φροντίδας μιας αρκούδας για ένα χρόνο καθώς και τη συντήρηση των χώρων φιλοξενίας της.

Επίσης, υποστηρίζεται το έργο του Περιβαλλοντικού Κέντρου ΑΡΚΤΟΥΡΟΥ για την καταπολέμηση του φαινομένου της αιχμαλωσίας της αρκούδας και του λύκου στην Ελλάδα και τα Βαλκάνια. Ο κηδεμόνας λαμβάνει το πακέτο υιοθεσίας, με το υιοθετήριο στο όνομά του και την φωτογραφία της αρκούδας, κάρτες, αφίσες, αναμνηστικά του ΑΡΚΤΟΥΡΟΥ, cd-rom κ.ά. Στη συνέχεια, λαμβάνει σε τακτά διαστήματα τα νέα της συγκεκριμένης αρκούδας και το περιοδικό *Μικρή Άρκτος*.

Το ποσό για τη συνδρομή του κηδεμόνα ή οποιαδήποτε δωρεά πληρώνεται με επιλογή ενός από τους παραπάνω τρόπους που σχετίζονται με την ετήσια εισφορά μέλους. Οι δωρεές έως και €2.935 εκπίπτουν από το φορολογητέο εισόδημα (αποφ. Ε 5101/87 Πολ.170).

Στον πίνακα που ακολουθεί (Πίν. 3.1), παρουσιάζεται η ποσοστιαία συνεισφορά των επιμέρους κατηγοριών εσόδων (αριστερό μέρος) στο γενικό σύνολο εσόδων της οργάνωσης, καθώς και η ποσοστιαία συνεισφορά επιμέρους κατηγοριών εξόδων (δεξί μέρος) στο γενικό σύνολο των εξόδων. Αξίζει να επισημανθεί ότι περίπου το 75% των εσόδων προέρχεται από τις χορηγίες εταιριών και τις πωλήσεις (43% και 31%, αντίστοιχα). Ενώ το 70% των εξόδων αφορούν στη λειτουργία του περιβαλλοντικού κέντρου (37%) και στην ευαισθητοποίηση και ενημέρωση του κοινού (33%).⁵⁶

Πίνακας 3.1: Ποσοστιαία κατανομή των εσόδων και εξόδων της περιβαλλοντικής ΜΚΟ “Αρκτούρος”.

ΕΣΟΔΑ	ΕΞΟΔΑ
-------	-------

⁵⁶ Θα πρέπει να σημειωθεί ότι τα στοιχεία προέκυψαν από συνέντευξη με τον υπεύθυνο της οικονομικής διαχείρισης της οργάνωσης.

Κατηγορίες	Ποσοστό επί συνόλου	Κατηγορίες	Ποσοστό επί συνόλου
Κρατικές επιχορηγήσεις	3%	Διοικητικά	14%
Ευρωπαϊκές επιχορηγήσεις	2%	Ευαισθητοποίηση & Ενημέρωση	33%
Παροχή υπηρεσιών (μελέτες, ευαισθητοποίηση)	3%	Προγράμματα & Δράσεις	16%
Χορηγίες εταιριών	43%	Λειτουργία Περιβαλλοντικού Κέντρου	37%
Δωρεές – Συνδρομές	6%		
Εισιτήρια	9%		
Πωλήσεις	31%		
Λοιπά έσοδα	3%		
ΣΥΝΟΛΟ	100%	ΣΥΝΟΛΟ	100%

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4^ο: ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ

4.1 ΓΕΝΙΚΑ ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΕΡΕΥΝΑΣ

Στο δεύτερο μέρος της εργασίας παρουσιάζονται τα αποτελέσματα της έρευνας που πραγματοποιήθηκε από Ιούνιο 2011 έως Νοέμβριο 2011 σε δείγμα πολιτών, με χρήση κλειστού ερωτηματολογίου. Στόχος της έρευνας, σε πρώτη φάση, ήταν να διαπιστωθεί ο βαθμός περιβαλλοντικής ευαισθητοποίησης των πολιτών, το επίπεδο ενημέρωσής τους καθώς και η ενεργή συμμετοχή τους σε προγράμματα Περιβαλλοντικών μη Κυβερνητικών Οργανώσεων. Σε μια δεύτερη φάση και διευρύνοντας το δείγμα, πέρα από την περιγραφική στατιστική που θα παρουσιαστεί εδώ, θα μπορούσε να εφαρμοστεί πολυμεταβλητή στατιστική με ανάλυση σε ομάδες (cluster analysis) ώστε να μπορούν να εξαχθούν ασφαλή συμπεράσματα σχετικά με το προφίλ των πολιτών που είναι ευαισθητοποιημένοι και ενεργοί πολίτες σε θέμα περιβάλλοντος.

Το ερωτηματολόγιο σχεδιάστηκε και συντάχθηκε με την εξής δομή (βλ. Παράρτημα):

1. **Βασικά στοιχεία πολίτη:** Αυτή η ενότητα περιλαμβάνει ερωτήματα που αφορούν γενικά χαρακτηριστικά των ερωτηθέντων (φύλο, ηλικία, επίπεδο εκπαίδευσης, μηνιαίο εισόδημα, ερωτήματα 1-5).
2. **Θεματικό πεδίο περί περιβαλλοντικής ευαισθητοποίησης:** Σε αυτήν την ενότητα ο πολίτης καλείται να εκφράσει τη γνώμη του για κοινωνικά θέματα και κυρίως θέτονται ερωτήματα που αφορούν στην περιβαλλοντική ευαισθητοποίησή του (ερωτ. 6-15).
3. **Θεματικό πεδίο περί Περιβαλλοντικών μη Κυβερνητικών Οργανώσεων:** Συγκεκριμένα πλέον, καλείται ο πολίτης να απαντήσει σε ερωτήσεις που αφορούν στις Περιβαλλοντικές Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις διαπιστώνοντας την ενημέρωσή του γι' αυτές και τη συμμετοχή του σ' αυτές είτε ως ενεργούμενη πρακτική είτε ως πρόθεση (ερωτ. 16-26).
4. **Θεματικό πεδίο περί σχέσης Πολιτικής και Περιβαλλοντικών μη Κυβερνητικών Οργανώσεων:** Η τελευταία ενότητα εστιάζει στη σχέση πολιτικής και Περιβαλλοντικών Μη Κυβερνητικών Οργανώσεων (ερωτ. 27-32).

Το σύνολο των ερωτήσεων είναι 32 και συγκεντρώθηκαν 106 απαντημένα ερωτηματολόγια για να ακολουθήσει η επεξεργασία των στοιχείων και να οδηγηθούμε σε αξιόπιστα συμπεράσματα.

4.2 ΑΝΑΛΥΣΗ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΩΝ ΕΡΕΥΝΑΣ

4.2.1 Βασικά Χαρακτηριστικά Ερωτηθέντων

Από το σύνολο των πολιτών που μετείχαν στην έρευνα το 43% ήταν άντρες και το 57% γυναίκες. Οπότε έχουμε ένα αντιπροσωπευτικό δείγμα όσον αφορά τη γνώμη των δυο φύλων (βλ. διάγραμμα 4.1).

Η ηλικία των ερωτηθέντων κατηγοριοποιήθηκε σε πέντε κλίμακες. Η πρώτη 18-24 αφορά κυρίως φοιτητές ή νέους εργαζόμενους, η δεύτερη (25-34), η τρίτη (35-44) και η τέταρτη (45-64) αντιστοιχεί στο ενεργό εργαζόμενο δυναμικό ενώ η πέμπτη περιλαμβάνει ουσιαστικά τους συνταξιούχους (65 και άνω) (βλ. διάγραμμα 4.2).

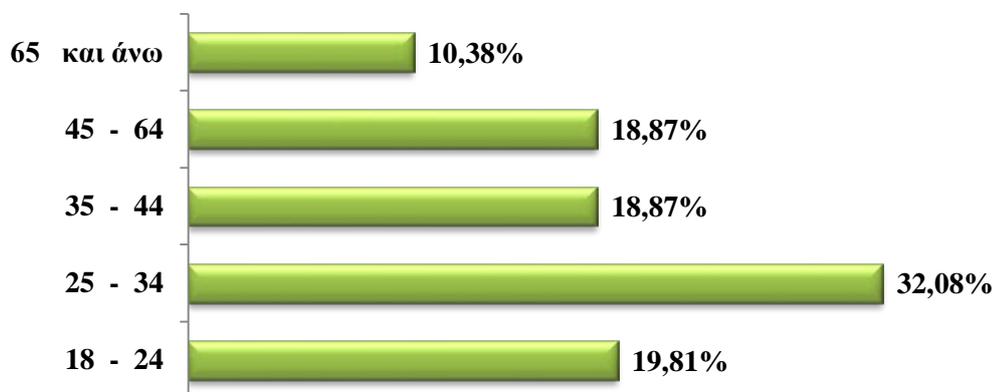
Το 61% των ερωτηθέντων διαθέτει ανώτατη εκπαίδευση και αυτό είναι ένα ενθαρρυντικό στοιχείο για την περιοχή μας και ακόμα συμβαδίζει με το βαθμό ενημέρωσης και ευαισθητοποίησης για το περιβάλλον (βλ. διάγραμμα 4.3).

Στο διάγραμμα 4.4 φαίνεται ότι το μεγαλύτερο ποσοστό των ερωτηθέντων είναι ελεύθεροι επαγγελματίες.

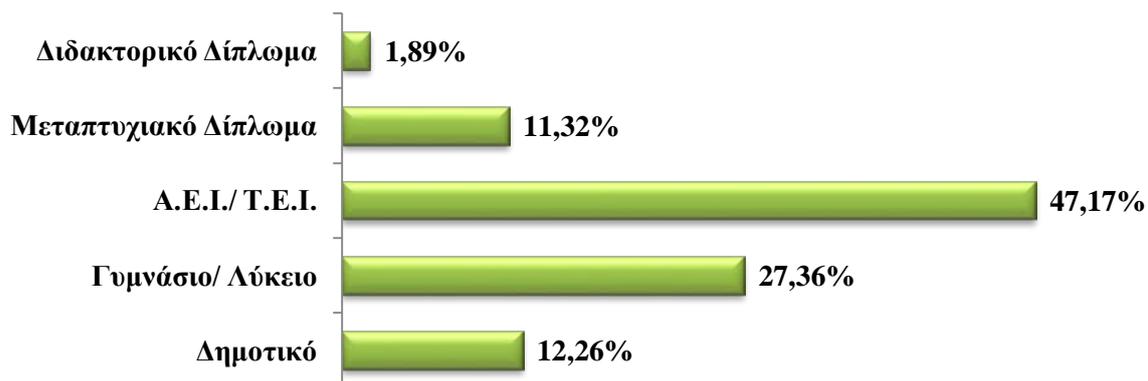
Διάγραμμα 4.1: Κατανομή των πολιτών που έλαβαν μέρος στην έρευνα, ανάλογα με το φύλο τους.

Ηλικία Ερωτηθέντων

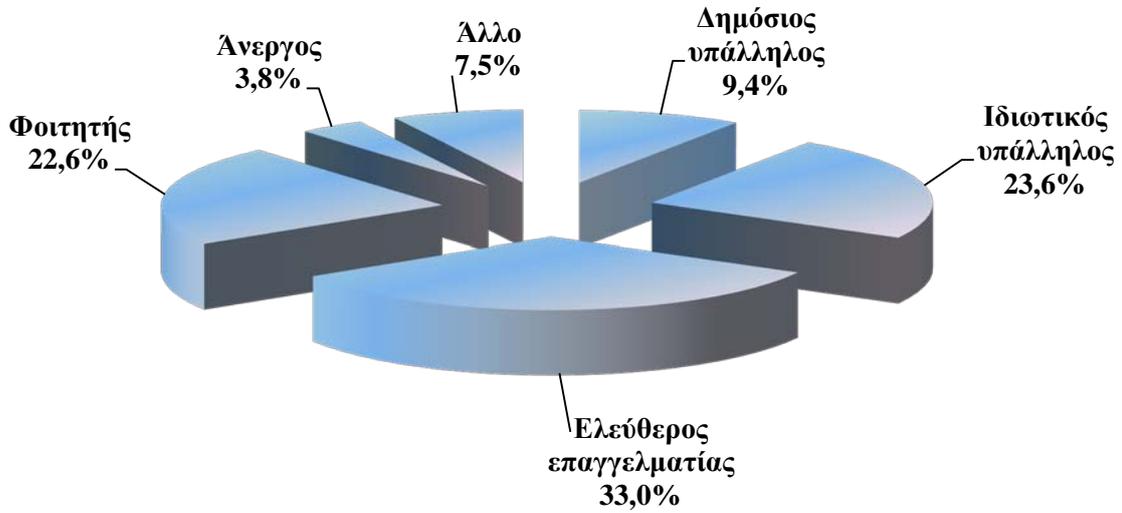
Διάγραμμα 4.2: Κατανομή των πολιτών που έλαβαν μέρος στην έρευνα, σε ηλικιακές ομάδες.

Επίπεδο εκπαίδευσης

Διάγραμμα 4.3: Κατανομή των πολιτών που έλαβαν μέρος στην έρευνα, ανά επίπεδο εκπαίδευσης.

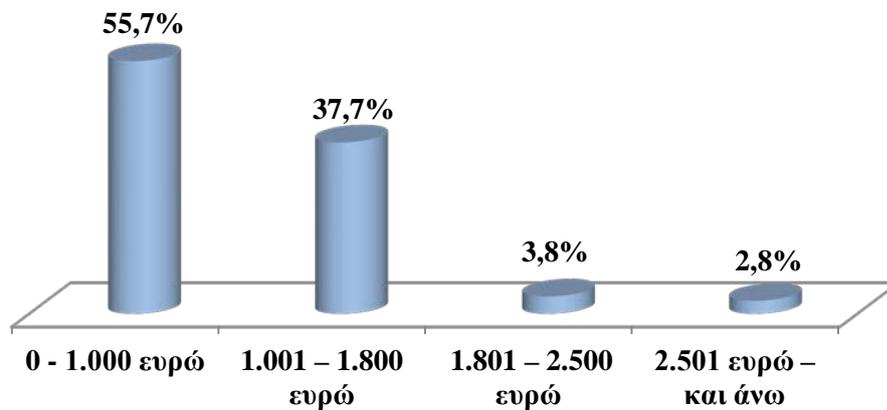
Επάγγελμα

Διάγραμμα 4.4: Κατανομή των πολιτών που έλαβαν μέρος στην έρευνα, ανά επαγγελματική ιδιότητα.

Το μηνιαίο εισόδημα για το μεγαλύτερο ποσοστό των ερωτηθέντων δεν ξεπερνάει τα 1.000,00 € ενώ μόλις το 7% έχει εισόδημα πάνω από 1.800,00 € (βλ. διάγραμμα 4.5).

Μηνιαίο εισόδημα

Διάγραμμα 4.5: Κατανομή των πολιτών που έλαβαν μέρος στην έρευνα, με βάση το μηνιαίο εισόδημά τους.

4.2.2 Περιβαλλοντική Ευαισθητοποίηση

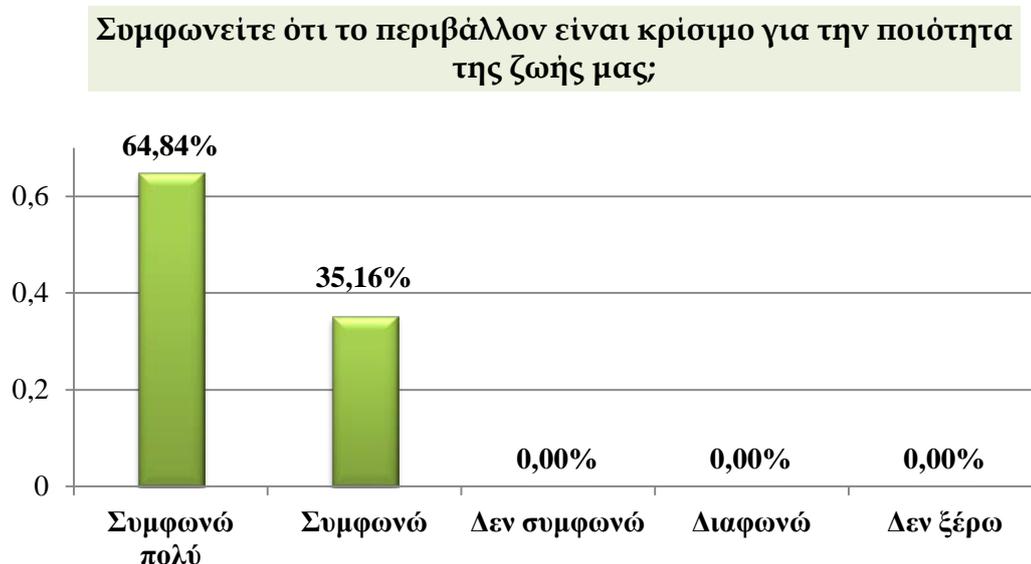
Στην ερώτηση «πόσο ανησυχείτε για τα ακόλουθα κοινωνικά θέματα: εγκληματικότητα, εκπαίδευση, περιβάλλον, οικονομία, ανεργία», το μεγαλύτερο ποσοστό δήλωσε ότι ανησυχεί πολύ. Αυτό αποτελεί δείγμα του πόσο αναγκαίο είναι το κράτος να δώσει περισσότερη προσοχή σε αυτά τα ευαίσθητα κοινωνικά θέματα ώστε να εξασφαλιστεί και η εμπιστοσύνη του συνόλου απέναντί του (στο κράτος). [Βλ. διάγραμμα 4.6.]

Διάγραμμα 4.6: Βαθμός ανησυχίας των πολιτών για κοινωνικά ζητήματα, όπως η εγκληματικότητα, η εκπαίδευση, το περιβάλλον, η οικονομία και η ανεργία.

Συγκεκριμένα για το περιβάλλον το διάγραμμα 4.6 δείχνει ότι το 90% ανησυχεί ή ανησυχεί πολύ. Εδώ πρέπει να υπογραμμίσουμε ότι παρόλο που ο πληθυσμός των ερωτηθέντων κατοικεί κυρίως σε αγροτικές, ημιαστικές ή μικρές αστικές περιοχές όπου δεν αντιμετωπίζουν τα περιβαλλοντικά προβλήματα των μεγαλουπόλεων, το περιβάλλον και η

προστασία του αποτελεί επιτακτική ανάγκη. Αυτό επιβεβαιώνεται και από το επόμενο διάγραμμα, το οποίο απεικονίζει τις απαντήσεις σχετικά με το πόσο κρίσιμο είναι το περιβάλλον για τη ζωή των ερωτηθέντων.

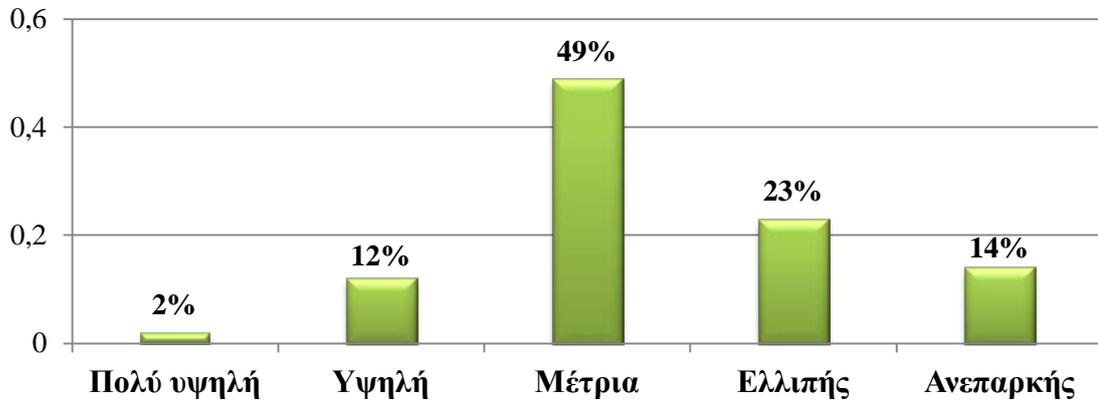

Διάγραμμα 4.7: Βαθμός συμφωνίας για την κρίσιμότητα του περιβάλλοντος.

Η πλειοψηφία των ερωτηθέντων πιστεύει ότι η ευαισθητοποίηση των συμπολιτών της γύρω από τα περιβαλλοντικά θέματα είναι μέτρια (βλ. διάγραμμα 4.8) και αυτό είναι μια εκτίμηση που πρέπει να λάβουν υπόψη τόσο το κράτος όσο και οι τοπικοί φορείς και να επιδιώξουν την ανάπτυξη της περιβαλλοντικής ηθικής από τη σχολική ακόμα ηλικία.

Οι σημαντικότερες δραστηριότητες που ασκούν οι ερωτηθέντες στον ελεύθερο χρόνο τους, εμφανίζονται στο διάγραμμα 4.9, με το μεγαλύτερο ποσοστό 57% να προτιμά τον περίπατο στη φύση. (Σε αυτήν την ερώτηση υπήρχε η δυνατότητα να δοθούν τρεις διαφορετικές προτιμήσεις).

Πώς εκτιμάτε την περιβαλλοντική ευαισθητοποίηση του κοινωνικού σας περιγυρου;

Διάγραμμα 4.8: Βαθμός περιβαλλοντικής ευαισθητοποίησης του κοινωνικού περιγυρου των ερωτηθέντων.

Ποιες δραστηριότητες προτιμάτε (μέχρι τρεις επιλογές);

Διάγραμμα 4.9: Ποσοστό των ερωτηθέντων που προτιμούν να ασχολούνται με συγκεκριμένες δραστηριότητες στον ελεύθερο χρόνο τους.

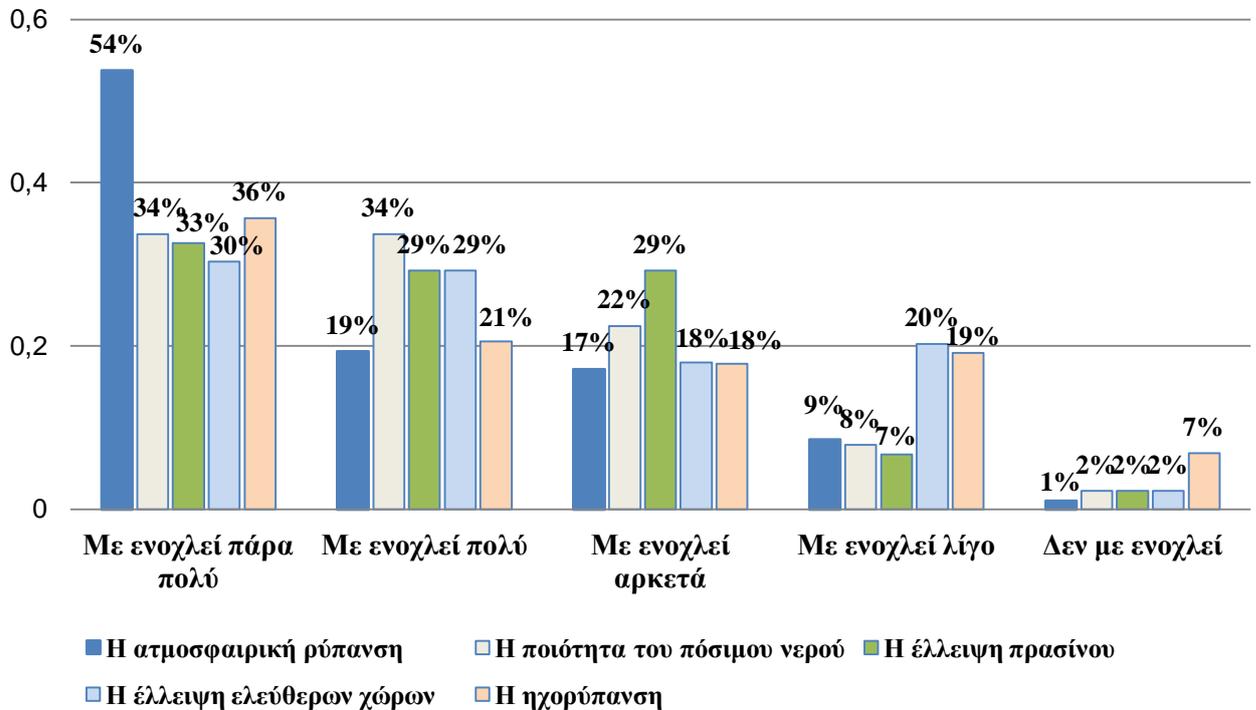
Στην ερώτηση «ποιες είναι οι σημαντικότερες πηγές ενημέρωσής σας» (πάλι με τη δυνατότητα επιλογής τριών απαντήσεων), η τηλεόραση κατέχει την πρωτοκαθεδρία με ποσοστό 75% και ακολουθούν το διαδίκτυο 47%, οι φίλοι 46%, το ραδιόφωνο 43% και η εφημερίδα 39% (βλ. διάγραμμα 4.10).

Διάγραμμα 4.10: Ποσοστό των ερωτηθέντων με βάση την πηγή ενημέρωσή τους.

Ακολουθεί το διάγραμμα 4.11 που εμφανίζει το πόσο ενοχλούν τους πολίτες τα αναφερόμενα περιβαλλοντικά προβλήματα, με το μεγαλύτερο ποσοστό 54% να ανησυχεί πάρα πολύ για την ατμοσφαιρική ρύπανση. Η ποιότητα του πόσιμου νερού ακολουθεί με βαθμό ενόχλησης από πάρα πολύ έως πολύ σε ποσοστό πολιτών 68%. Έπονται η έλλειψη πρασίνου και η έλλειψη ελεύθερων χώρων με συνολικό ποσοστό υψηλού βαθμού ενόχλησης παραπλήσιο, της τάξης του 60%.

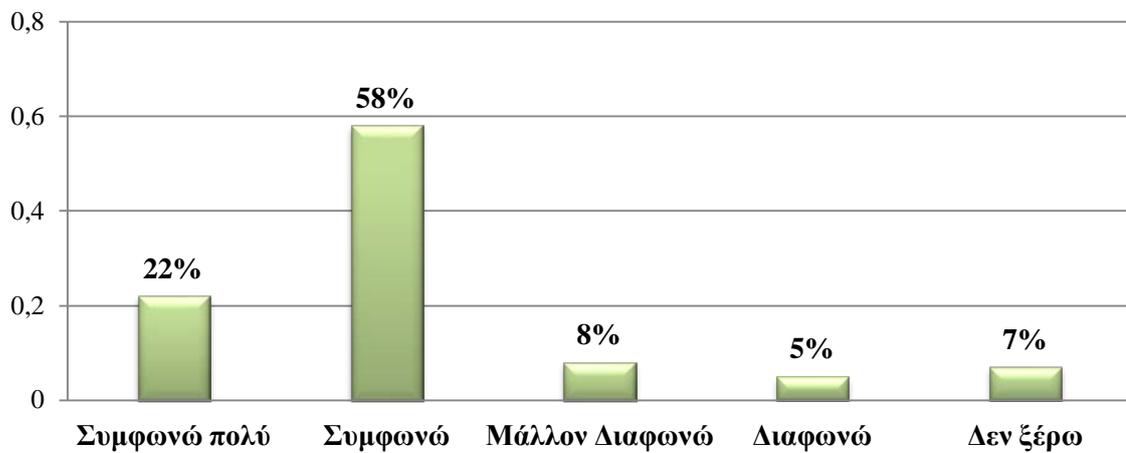
Πόσο σας ενοχλεί το καθένα από τα παρακάτω περιβαλλοντικά προβλήματα: ατμοσφαιρική ρύπανση, ποιότητα πόσιμου νερού, έλλειψη πρασίνου, έλλειψη ελεύθερων χώρων, ηχορύπανση;

Διάγραμμα 4.11: Βαθμός ενόχλησης των πολιτών από περιβαλλοντικά προβλήματα, όπως η ατμοσφαιρική ρύπανση, η ποιότητα του πόσιμου νερού, η έλλειψη πρασίνου, η έλλειψη ελεύθερων χώρων, η ηχορύπανση.

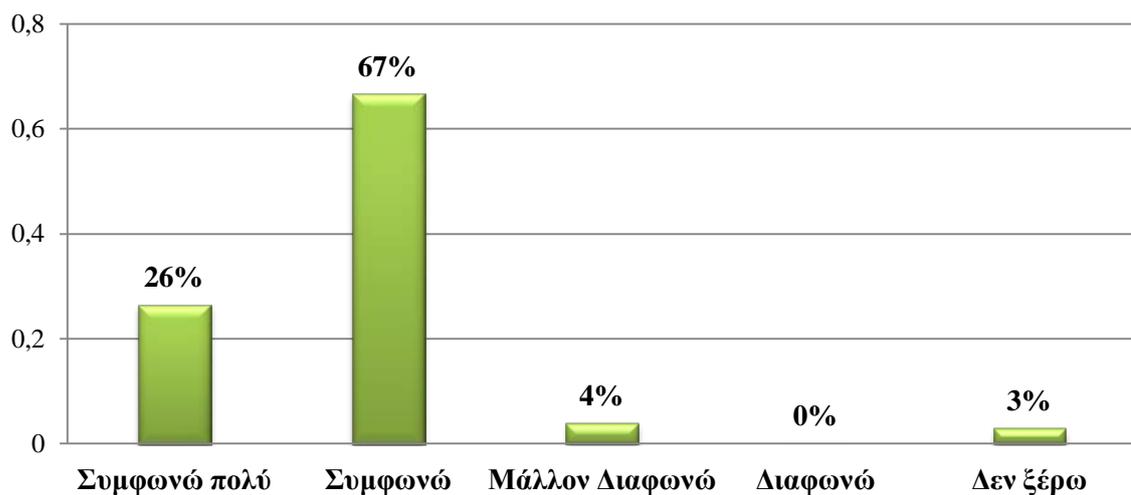
Το 80% των ερωτηθέντων συμφωνούν ότι οι μη ανανεώσιμοι φυσικοί πόροι είναι περιορισμένοι. (βλ. διάγραμμα 4.12). Αυτό δείχνει ότι ουσιαστικά ένα μεγάλο ποσοστό αντιλαμβάνεται το λόγο για τον οποίο υπάρχει ανησυχία για τα περιβαλλοντικά ζητήματα (βλ. διάγραμμα 4.6, όπου ανησυχεί το 90% σχεδόν των πολιτών).

Συμφωνείτε ότι οι φυσικοί πόροι (π.χ. αργό πετρέλαιο, πόσιμο νερό κ.λπ.) είναι περιορισμένοι;

Διάγραμμα 4.12: Ποσοστό των ερωτηθέντων σχετικά με την αντίληψη που έχουν για το αν οι φυσικοί πόροι είναι περιορισμένοι.

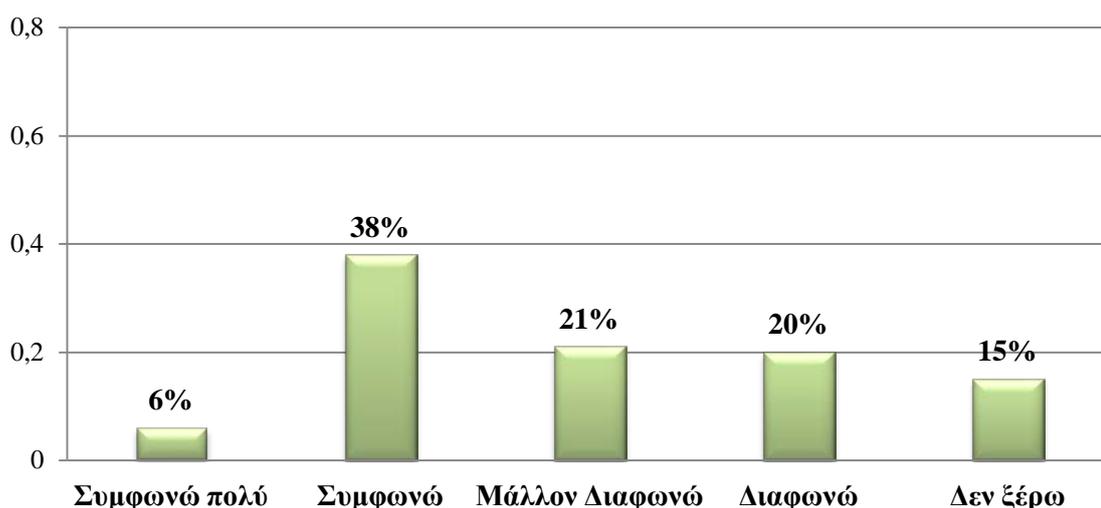
Συμφωνείτε να δοθούν περισσότερα χρήματα από το κράτος για περιβαλλοντική προστασία;

Διάγραμμα 4.13: Βαθμός συμφωνίας των ερωτηθέντων ώστε να δοθούν περισσότερα χρήματα από το κράτος για περιβαλλοντική προστασία.

Τέλος, αναφορικά με την περιβαλλοντική ευαισθητοποίηση των ερωτηθέντων και το κατά πόσο αυτή βρίσκει αντιστοίχιση στην απαίτηση για οικονομική υποστήριξη δράσεων προστασίας του περιβάλλοντος, διαπιστώνεται ότι ένα πολύ σημαντικό ποσοστό των ερωτηθέντων, το 93%, συμφωνεί να δοθούν περισσότερα χρήματα από το κράτος για περιβαλλοντική προστασία. (βλ. διάγραμμα 4.13), όμως μόλις το 44% συμφωνεί με την οικονομική του επιβάρυνση μέσω φορολογίας (βλ. διάγραμμα 4.14).

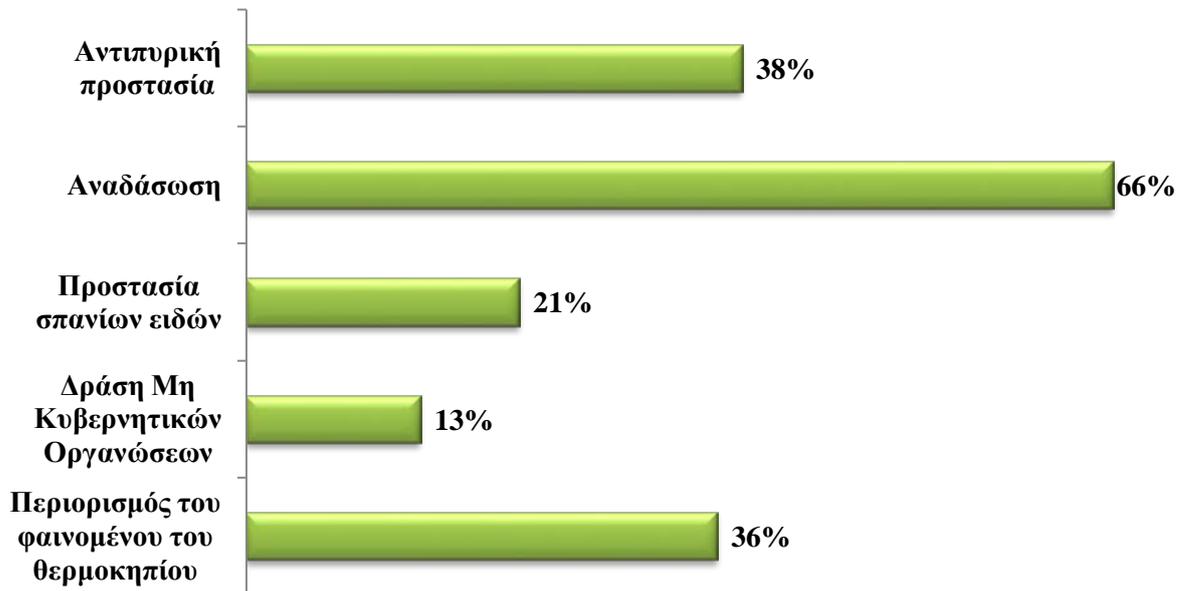
Συμφωνείτε με την οικονομική επιβάρυνσή σας μέσω φορολογίας για περιβαλλοντικούς σκοπούς;

Διάγραμμα 4.14: Βαθμός συμφωνίας των ερωτηθέντων για την οικονομική επιβάρυνσή τους μέσω φορολογίας για περιβαλλοντικούς σκοπούς.

Αν επρόκειτο να διαθέσουν χρήματα οι ερωτηθέντες για το περιβάλλον, το 66% θα τα έδινε για αναδάσωση, το 38% για αντιτυρική προστασία και ακολουθούν η αντιμετώπιση του φαινομένου του θερμοκηπίου 36%, η προστασία των σπάνιων ειδών 21% και τέλος, για δράση των ΜΚΟ 13% (βλ. διάγραμμα 4.15).

Εάν επρόκειτο να διαθέσετε χρήματα για περιβαλλοντικές δράσεις, ποιες δύο θα προτιμούσατε;

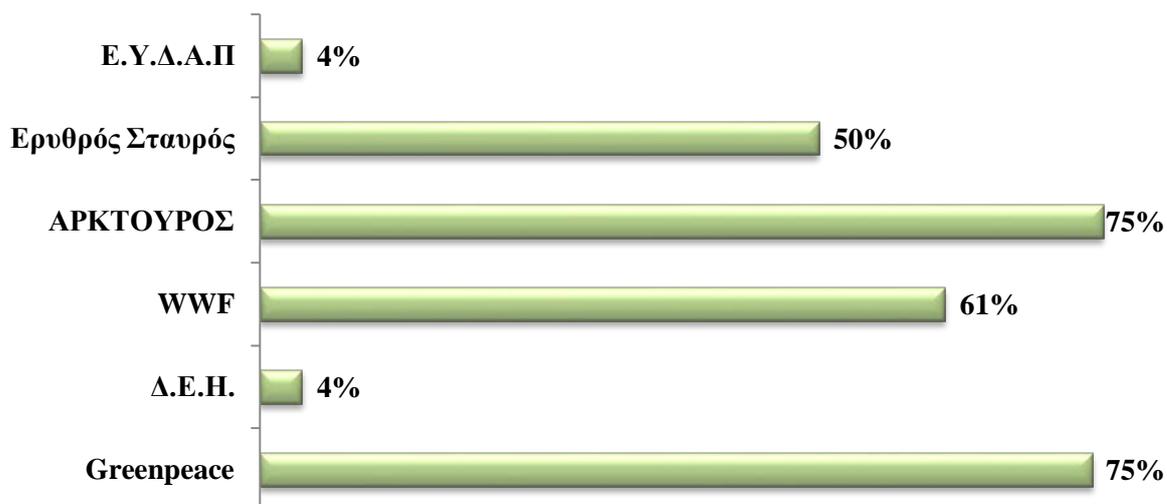
Διάγραμμα 4.15: Ποσοστό προτίμησης περιβαλλοντικών δράσεων για χρηματοδότηση.

4.2.3 Περιβαλλοντικές Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις

Προκειμένου να διαπιστωθεί η ενημέρωση-γνώση των ερωτηθέντων σχετικά με τις Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις και πιο συγκεκριμένα με τις Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις Περιβάλλοντος, τίθονται δύο ερωτήματα στα οποία οι συμμετέχοντες στην έρευνα καλούνται να αναγνωρίσουν αντίστοιχα αυτές τις οργανώσεις (βλ. διαγράμματα 4.16 και 4.17).

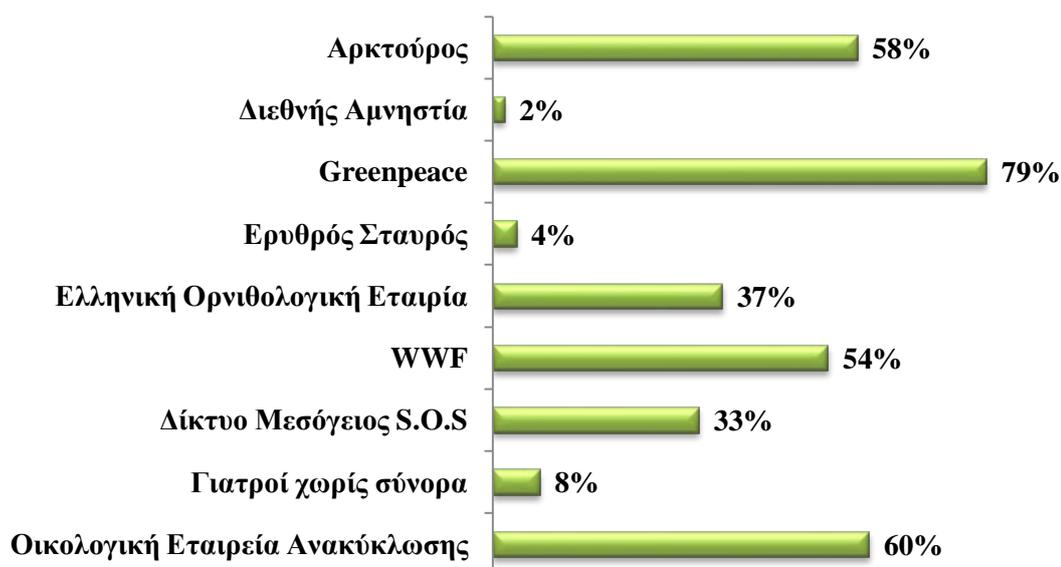
Στο μεγαλύτερο ποσοστό τους, οι ερωτηθέντες φαίνονται ενημερωμένοι. Στο ερώτημα αν γνωρίζουν τις αναγραφόμενες Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις ένα μικρό ποσοστό της τάξης του 4% λανθάνει, ενώ στο αντίστοιχο ερώτημα για τις Περιβαλλοντικές Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις το 8% λανθάνει. Ενδιαφέρον παρουσιάζει και η αναγνωρισιμότητα των οργανώσεων, με τη διεθνή οργάνωση Greenpeace να υπερτερεί, ενώ η ελληνική «Αρκτούρος» να έπεται.

Γνωρίζετε ποιες από τις παρακάτω είναι Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις;

Διάγραμμα 4.16: Ποσοστό αναγνώρισης των συγκεκριμένων οργανώσεων ως Μη Κυβερνητικές από τους ερωτηθέντες.

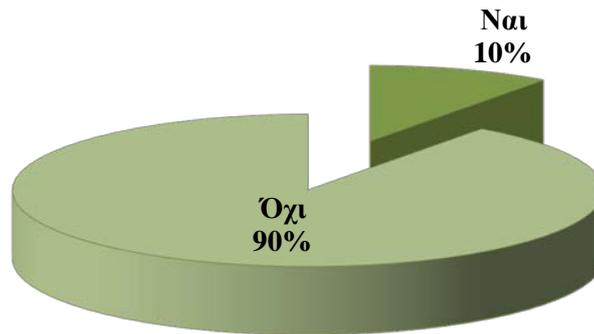
Ποιες από τις παρακάτω Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις ασχολούνται με το περιβάλλον;

Διάγραμμα 4.17: Ποσοστό αναγνώρισης των συγκεκριμένων οργανώσεων ως Περιβαλλοντικές Μη Κυβερνητικές από τους ερωτηθέντες.

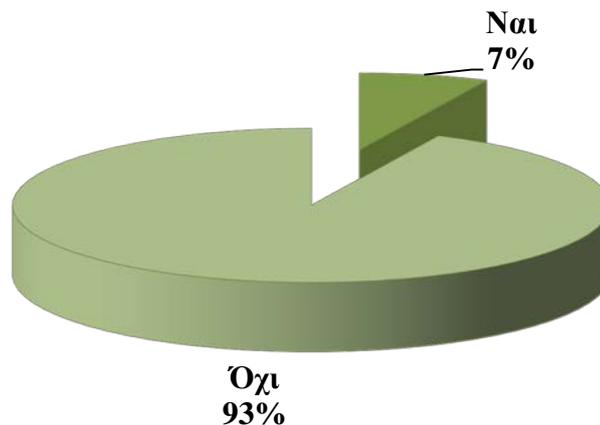
Μόλις το 10% όσων απάντησαν στο ερωτηματολόγιο έχουν συμμετάσχει σε ΜΚΟ (βλ. διάγραμμα 4.18) και το 7% σε Περιβαλλοντική ΜΚΟ (βλ. διάγραμμα 4.19). Κατάσταση που δηλώνει έλλειψη ενημέρωσης, πρόσβασης στους φορείς ή ίσως και ευαισθητοποίησης.

Συμμετέχετε ή είχατε συμμετάσχει κατά το παρελθόν σε κάποια Μη Κυβερνητική Οργάνωση;

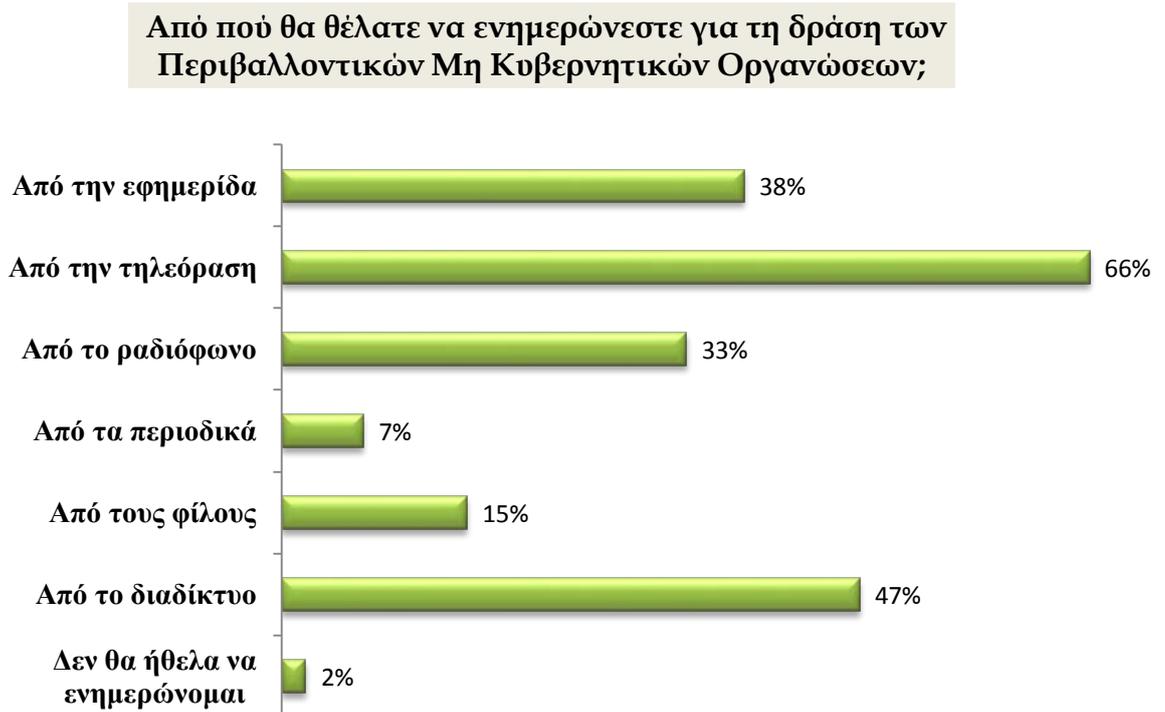
Διάγραμμα 4.18: Ποσοστό των ερωτηθέντων που έχει συμμετάσχει σε Μη Κυβερνητική Οργάνωση.

Συμμετέχετε ή είχατε συμμετάσχει κατά το παρελθόν σε κάποια Περιβαλλοντική Μη Κυβερνητική Οργάνωση;

Διάγραμμα 4.19: Ποσοστό των ερωτηθέντων που έχει συμμετάσχει σε Περιβαλλοντική Μη Κυβερνητική Οργάνωση.

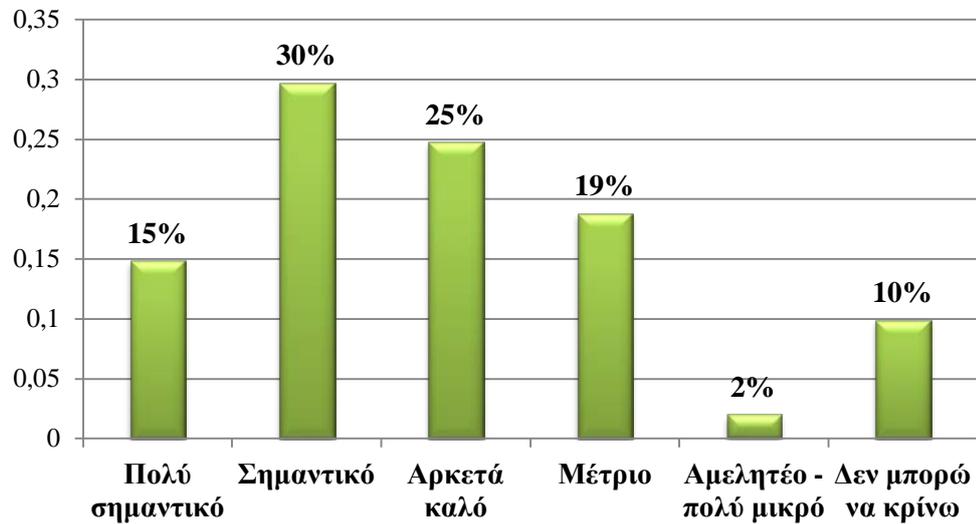
Για τον τρόπο που επιθυμούν να ενημερώνονται οι ερωτηθέντες, δήλωσαν σε ποσοστό 66% από την τηλεόραση, 47% από το διαδίκτυο και στη συνέχεια 38% από τις εφημερίδες και 33% από το ραδιόφωνο, 15% από τους φίλους, 7% από τα περιοδικά και μόνο το 2% δείχνει πλήρης αδιαφορία για την περιβαλλοντική ενημέρωσή του (βλ. διάγραμμα 4.20).

Διάγραμμα 4.20: Ποσοστό των ερωτηθέντων για τον τρόπο με τον οποίο επιθυμούν να ενημερώνονται σχετικά με τη δράση των Περιβαλλοντικών Μη Κυβερνητικών Οργανώσεων.

Το έργο που παρέχουν οι Περιβαλλοντικές ΜΚΟ κρίνεται θετικό σε ποσοστό 70%, με διαβάθμιση Πολύ σημαντικό 15%, Σημαντικό 30%, Αρκετά καλό 25%, ενώ το 21% θεωρεί το έργο μέτριο έως πολύ μικρό (19% και 2%, αντίστοιχα). Οι υπόλοιποι δεν επιθυμούν να διακινδυνεύσουν μια αξιολόγηση, αφού πιστεύουν ότι δεν είναι σε θέση να κρίνουν, προφανώς λόγω έλλειψης ενημέρωσης (βλ. διάγραμμα 4.21).

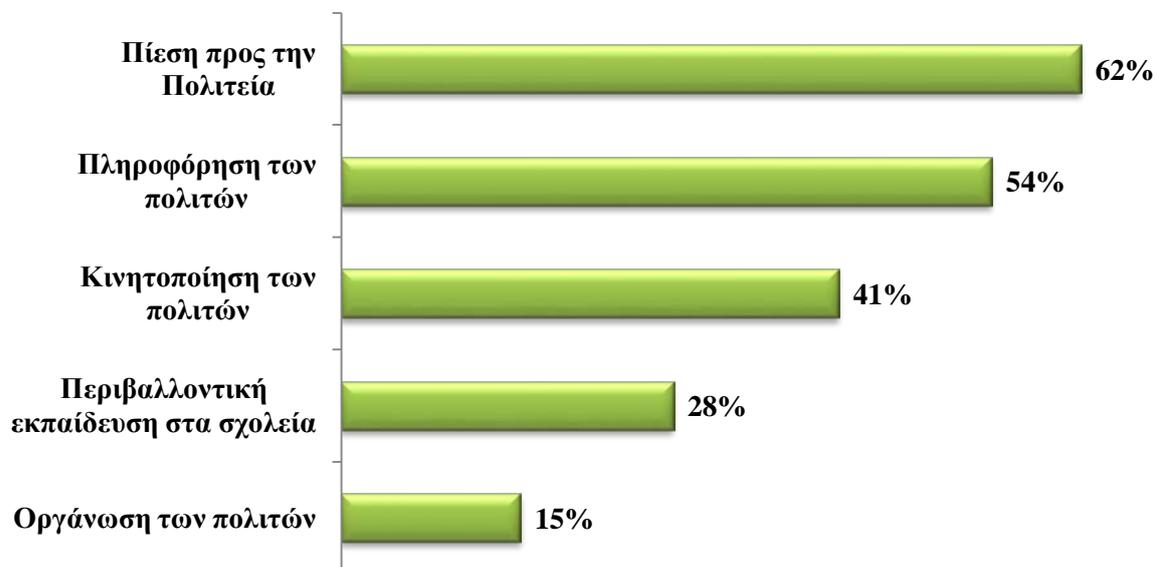
Πώς κρίνετε το έργο που παρέχουν οι Περιβαλλοντικές Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις στην περιβαλλοντική προστασία της χώρας μας;

Διάγραμμα 4.21: Αξιολόγηση των συμμετεχόντων στην έρευνα της σπουδαιότητας-αξίας του έργου που παρέχουν οι Περιβαλλοντικές ΜΚΟ στην περιβαλλοντική προστασία της χώρας μας.

Στην ερώτηση «ποιες δύο δράσεις των Περιβαλλοντικών ΜΚΟ θεωρείτε σημαντικότερες;», το 62% του δείγματος δήλωσε την πίεση στην πολιτεία, το 54% την πληροφόρηση των πολιτών και ακολουθούν η κινητοποίηση των πολιτών με 41%, η περιβαλλοντική εκπαίδευση στα σχολεία με 28% και η οργάνωση των πολιτών με 15% (βλ. διάγραμμα 4.22).

Ποιες δύο δράσεις των Περιβαλλοντικών ΜΚΟ θεωρείτε σημαντικότερες;

Διάγραμμα 4.22: Οι σημαντικότερες δράσεις των Περιβαλλοντικών Μη Κυβερνητικών Οργανώσεων.

Στη συνέχεια, μια σειρά από διάφορες περιβαλλοντικές δραστηριότητες παρουσιάστηκαν στους ερωτηθέντες, καλώντας τους να ξεχωρίσουν τις τρεις πιο σημαντικές από αυτές, τις οποίες γνωρίζουν ότι αναπτύσσουν οι Περιβαλλοντικές ΜΚΟ. Έτσι, κατά την κρίση των ερωτηθέντων (βλ. διάγραμμα 4.23) οι τρεις πιο σημαντικές δραστηριότητες /ενέργειες είναι: μπουκοτάζ προϊόντων (30%), προστασία θαλάσσιων καταφυγίων (30%), εκστρατείες για τοξικά (30%) και ακολουθούν αρκετά κοντά οι: εκστρατεία για την πράσινη κατανάλωση (29%), περιβαλλοντική εκπαίδευση (25%), εκστρατεία για τον περιορισμό της κατανάλωσης ηλεκτρικής ενέργειας (24%). [Βλ. διάγραμμα 4.23]

Ποιες τρεις πιο σημαντικές δραστηριότητες γνωρίζετε ότι αναπτύσσουν οι Περιβαλλοντικές Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις;

Διάγραμμα 4.23: Οι σημαντικότερες δραστηριότητες που αναπτύσσουν οι Περιβαλλοντικές Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις κατά την κρίση των ερωτηθέντων.

Η επιθυμία των ερωτηθέντων να προσφέρουν εθελοντικό έργο είναι αρκετά ενθαρρυντική (βλ. διάγραμμα 4.24). Το 60% θα επιθυμούσε να προσφέρει εθελοντικό έργο σε κάποια Περιβαλλοντική ΜΚΟ, ενώ το 23% αρνείται με βεβαιότητα δείχνοντας και μια γενικότερη άρνηση προς τον εθελοντισμό. Ένα 17% κρατά μία στάση αβεβαιότητας, μη θέλοντας να πάρει θέση είτε θετική είτε αρνητική.

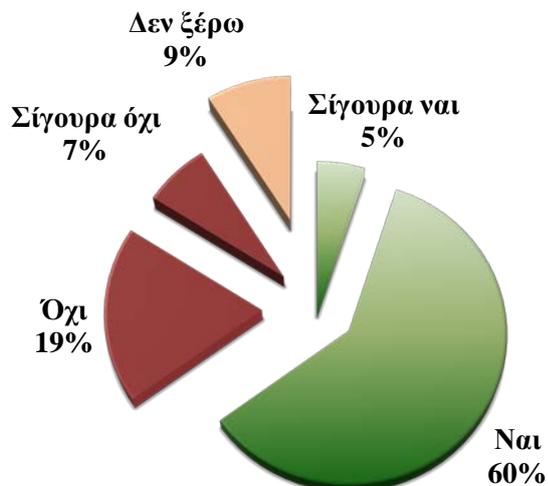
Θα θέλατε να προσφέρετε εθελοντικό έργο σε κάποια Περιβαλλοντική Μη Κυβερνητική Οργάνωση;

Διάγραμμα 4.24: Ποσοστό των ερωτηθέντων που επιθυμούν να προσφέρουν εθελοντικό έργο σε κάποια Περιβαλλοντική Μη Κυβερνητική Οργάνωση.

Το ποσοστό των ερωτηθέντων που θα ενίσχυε οικονομικά τη δράση των Περιβαλλοντικών ΜΚΟ εμφανίζεται σχετικά πιο αυξημένο από το προηγούμενο που αφορούσε στην προσφορά εθελοντικού έργου (βλ. διάγραμμα 4.25). Το 65% είναι διατεθειμένο, αν κληθεί, να ενισχύσει οικονομικά μια Περιβαλλοντική ΜΚΟ, ενώ το 26% αρνείται οποιαδήποτε οικονομική ενίσχυση. Αβέβαιο εμφανίζεται το 9%.

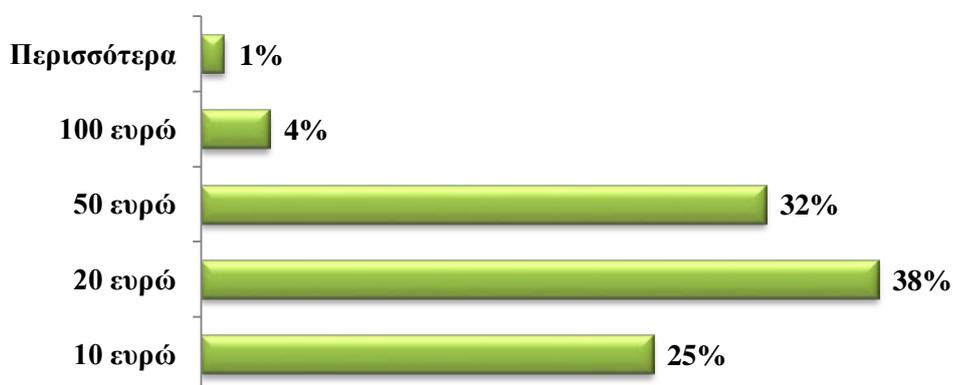
Θα ενισχύατε οικονομικά τη δράση των Περιβαλλοντικών Μη Κυβερνητικών Οργανώσεων;

Διάγραμμα 4.25: Ποσοστό των ερωτηθέντων που θα πρόσφεραν οικονομική ενίσχυση σε κάποια δράση μιας Περιβαλλοντικής Μη Κυβερνητικής Οργάνωσης.

Βέβαια το χρηματικό ποσό που θα μπορούσαν να διαθέσουν οι περισσότεροι είναι από 10-50 € (βλ. διάγραμμα 4.26) και αυτό έχει άμεση σχέση με το εισόδημα των ερωτηθέντων που στο μεγαλύτερο ποσοστό του δεν ξεπερνά τα 1.000,00 € μηνιαίως.

Ποιο χρηματικό ποσό θα μπορούσατε να δίνετε το χρόνο για δράση μιας Περιβαλλοντικής Μη Κυβερνητικής Οργάνωσης;

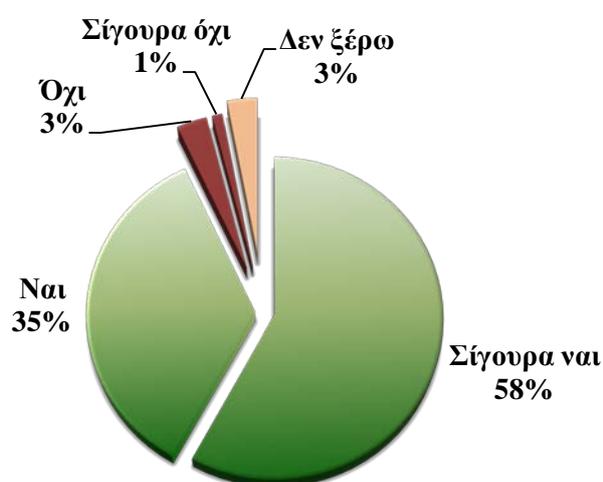

Διάγραμμα 4.26: Το χρηματικό ποσό που θα μπορούσαν να διαθέσουν οι ερωτηθέντες για ενίσχυση δράσης μιας Περιβαλλοντικής Μη Κυβερνητικής Οργάνωσης.

4.2.4 Περιβαλλοντικές Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις και Πολιτική

Γενικότερα, η συντριπτική πλειοψηφία των ερωτηθέντων επιθυμεί αλλαγή του τρόπου λειτουργίας του κράτους για την περιβαλλοντική πολιτική. Το 93% του δείγματος απάντησε θετικά στο ότι χρειάζονται μακροπρόθεσμες αλλαγές στον τρόπο λειτουργίας του κράτους για την περιβαλλοντική πολιτική. Στο γράφημα αυτό (διάγραμμα 4.27) αναπαρίσταται η αναγκαιότητα του ελληνικού κράτους να αποκτήσει μια πιο σύγχρονη θεώρηση στα προβλήματα περιβάλλοντος και να τα αντιμετωπίσει κατάλληλα. Η συντριπτική πλειοψηφία άλλωστε των πολιτών τάσσεται στο πλευρό μιας νέας αποτελεσματικότερης περιβαλλοντικής πολιτικής.

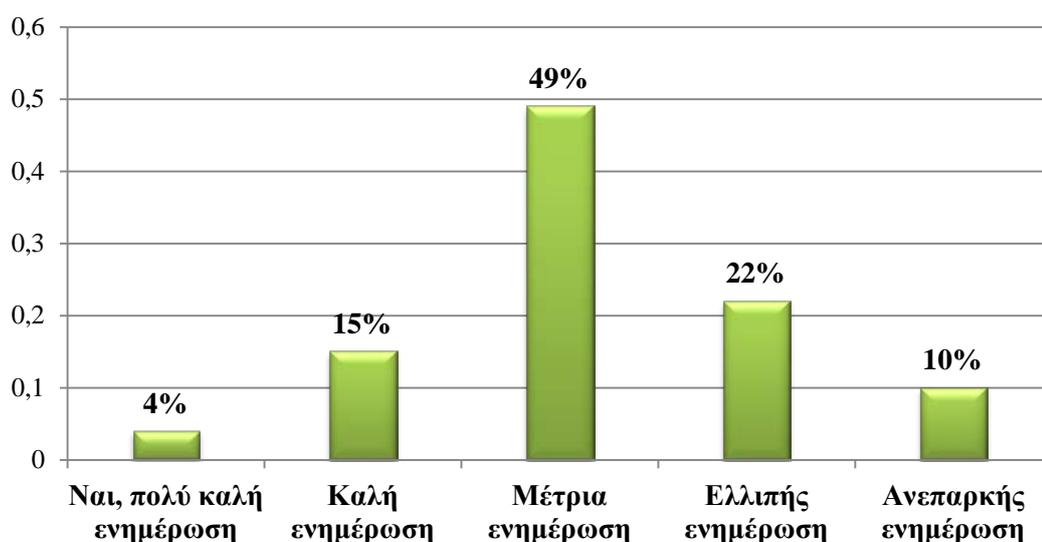
Πιστεύετε ότι χρειάζονται μακροπρόθεσμες αλλαγές στον τρόπο λειτουργίας του κράτους για την περιβαλλοντική πολιτική;

Διάγραμμα 4.27: Η αναγκαιότητα μακροπρόθεσμων αλλαγών στον τρόπο λειτουργίας του κράτους αναφορικά με την περιβαλλοντική πολιτική, όπως αυτό αποτυπώνεται από τις απόψεις των ερωτηθέντων.

Οι ερωτηθέντες αξιολογούν την ενημέρωσή τους για τις δράσεις των Περιβαλλοντικών ΜΚΟ από μέτρια (49%) έως ελλιπής (22%), ενώ καλή (15%) έως πολύ καλή (4%) θεωρείται η ενημέρωση από μόλις 2 στους 10 ερωτηθέντες. Το υπόλοιπο 10% κρίνει την ενημέρωσή του ανεπαρκής. [Βλ. διάγραμμα 4.28]

Πιστεύετε ότι έχετε επαρκή ενημέρωση για τις δράσεις των Περιβαλλοντικών Μη Κυβερνητικών Οργανώσεων;

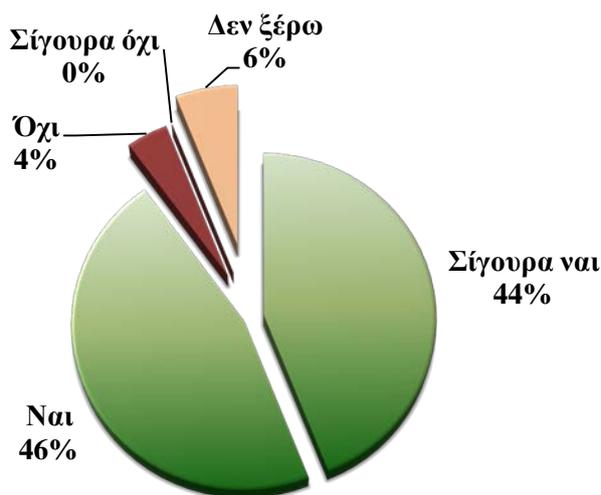

Διάγραμμα 4.28: Αξιολόγηση των ερωτηθέντων για την επάρκεια της ενημέρωσής τους σχετικά με τις δράσεις που αναλαμβάνουν οι Περιβαλλοντικές Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις.

Το 90% του δείγματος υποστηρίζει ότι η δράση των Περιβαλλοντικών Μη Κυβερνητικών Οργανώσεων θα γίνει πιο αποτελεσματική εάν αυξηθεί ο βαθμός συμμετοχής των πολιτών. Το ποσοστό αυτό είναι υψηλό και φανερώνει την πεποίθηση του δείγματος ότι η συμμετοχή των πολιτών βρίσκεται σε άμεση συνάρτηση με την αποτελεσματικότητα της δράσης των Περιβαλλοντικών Μη Κυβερνητικών Οργανώσεων. Αντίθετα, μόνο το 4% θεωρεί ότι η συμμετοχή των πολιτών δεν θα καταστήσει τη δράση αυτών των οργανώσεων πιο αποτελεσματική, ενώ το υπόλοιπο ποσοστό (6%) υποστηρίζει ότι δεν γνωρίζει τι αλλαγές

θα μπορούσε να επιφέρει η αύξηση του βαθμού συμμετοχής των πολιτών. [Βλ. διάγραμμα 4.29]

Πιστεύετε ότι η δράση των Περιβαλλοντικών Μη Κυβερνητικών Οργανώσεων θα γίνει πιο αποτελεσματική εάν αυξηθεί ο βαθμός συμμετοχής των πολιτών;

Διάγραμμα 4.29: Σχέση της συμμετοχής των πολιτών με την αποτελεσματικότητα της δράσης των Περιβαλλοντικών Μη Κυβερνητικών Οργανώσεων.

Η πλειοψηφία του δείγματος (95%) υποστηρίζει, επίσης, ότι θα ήθελε να αυξηθεί η πίεση των Περιβαλλοντικών Μη Κυβερνητικών Οργανώσεων προς την εκάστοτε κυβέρνηση, για πιο αποτελεσματική περιβαλλοντική προστασία. Το ποσοστό αυτό φανερώνει αρχικά την επιθυμία του δείγματος να αυξηθεί ο βαθμός πίεσης των Περιβαλλοντικών Μη Κυβερνητικών Οργανώσεων προς την πολιτεία. Στη συνέχεια,, δείχνει ότι οι κυβερνήσεις παρουσιάζουν ελλιπή αποτελεσματικότητα στον τομέα της περιβαλλοντικής προστασίας και ότι υπάρχει η ανάγκη μιας νέας εξωτερικής δύναμης, η οποία να ελέγχει και να πιέζει την εκάστοτε κυβέρνηση όσον αφορά σε θέματα περιβάλλοντος. Ωστόσο, ένα μικρό ποσοστό της τάξης του 1% δεν επιθυμεί να συμβεί κάτι τέτοιο. [Βλ. διάγραμμα 4.30]

Θα θέλατε να αυξηθεί η πίεση των Περιβαλλοντικών Μη Κυβερνητικών Οργανώσεων προς την εκάστοτε κυβέρνηση για πιο αποτελεσματική περιβαλλοντική προστασία;

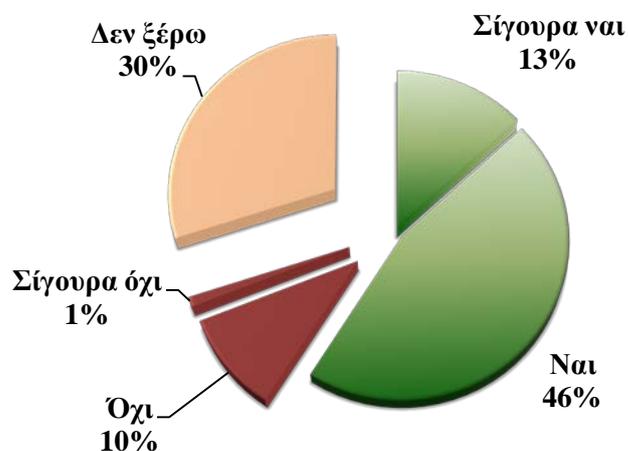

Διάγραμμα 4.30: Βαθμός συμφωνίας των ερωτηθέντων για αύξηση της πίεσης των Περιβαλλοντικών Μη Κυβερνητικών Οργανώσεων προς την εκάστοτε κυβέρνηση, προκειμένου να υπάρξει πιο αποτελεσματική περιβαλλοντική προστασία.

Η αποτελεσματικότητα της δράσης των Περιβαλλοντικών Μη Κυβερνητικών Οργανώσεων βρίσκεται σε συνάρτηση τόσο με το βαθμό συμμετοχής των πολιτών όσο και με το βαθμό ανεξαρτησίας αυτών των οργανώσεων. Η ανεξαρτησία αφορά την ελεύθερη επιλογή των δράσεων και των δραστηριοτήτων, καθώς και του τρόπου λειτουργίας της κάθε οργάνωσης από τη διοίκησή της. Η ερώτηση που τέθηκε στους ερωτηθέντες, σχετίζεται με το εάν θεωρούν ανεξάρτητη τη δράση των Περιβαλλοντικών Μη Κυβερνητικών Οργανώσεων.

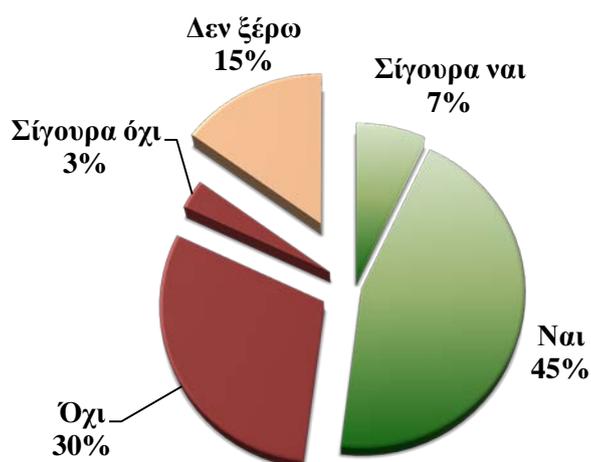
Οι ερωτηθέντες σε ένα μεγάλο ποσοστό φαίνεται ότι γνωρίζουν ή πιθανολογούν ότι οι Περιβαλλοντικές Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις έχουν κρυφές οικονομικές και πολιτικές εξαρτήσεις (59%), ενώ σε ποσοστό 30% του δείγματος φαίνεται ότι δεν γνωρίζουν αν υπάρχουν κρυφές οικονομικές και πολιτικές εξαρτήσεις στις οργανώσεις αυτές. Ωστόσο το 11% των ερωτηθέντων υποστηρίζει ότι οι Περιβαλλοντικές Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις δεν έχουν τέτοιες εξαρτήσεις. [Βλ. διάγραμμα 4.31]

Πιστεύετε ότι οι Περιβαλλοντικές Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις έχουν κρυφές οικονομικές και πολιτικές εξαρτήσεις;

Διάγραμμα 4.31: Ύπαρξη κρυφών οικονομικών και πολιτικών εξαρτήσεων των Περιβαλλοντικών Μη Κυβερνητικών Οργανώσεων σύμφωνα με την κρίση των ερωτηθέντων.

Πιστεύετε ότι οι Περιβαλλοντικές Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις είναι αποτελεσματικός τρόπος έκφρασης των πολιτών;

Διάγραμμα 4.32: Βαθμός συμφωνίας για το αν οι Περιβαλλοντικές Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις αποτελούν αποτελεσματικό τρόπο έκφρασης των πολιτών.

Τέλος, αναφορικά με την αποτελεσματικότητα έκφρασης των πολιτών μέσω των Περιβαλλοντικών Μη Κυβερνητικών Οργανώσεων, τα αποτελέσματα της έρευνας έχουν ως εξής: το 52% των ερωτηθέντων υποστηρίζει ότι οι Περιβαλλοντικές Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις είναι αποτελεσματικός τρόπος έκφρασης των πολιτών, ενώ το 33% του δείγματος δεν συμφωνεί με αυτήν την άποψη. Το υπόλοιπο ποσοστό, 15%, δεν παίρνει θέση μη γνωρίζοντας εάν οι Περιβαλλοντικές Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις αποτελούν ή όχι αποτελεσματικό τρόπο έκφρασης των πολιτών. [Βλ. διάγραμμα 4.32]

4.3 ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΕΡΕΥΝΑΣ

Συνοψίζοντας την έρευνα που διεξήχθη σε πολίτες από τον Ιούνιο έως το Νοέμβριο του 2011, να επισημάνουμε ότι αναφορικά με τα χαρακτηριστικά του δείγματος, είναι αντιπροσωπευτικό ως προς το φύλο, έχει ανώτατη μόρφωση, κύριο επαγγελματικό προσανατολισμό το ελεύθερο επάγγελμα και μηνιαίο εισόδημα περίπου 1000 €.

Όσον αφορά τον τομέα της περιβαλλοντικής ευαισθησίας, φαίνεται ότι το μεγαλύτερο ποσοστό ανησυχεί πάρα πολύ για θέματα όπως είναι η εγκληματικότητα, η εκπαίδευση, το περιβάλλον, η οικονομία. Σε προηγούμενες έρευνες φαίνεται ότι το περιβάλλον ήταν από τα πρώτα θέματα που απασχολούσαν τους πολίτες. Εδώ όμως και περίπου τρία χρόνια (από τη διεξαγωγή της έρευνας), το επίπεδο ενδιαφέροντος για το περιβάλλον έχει αλλάξει και έχει στραφεί σε άλλους τομείς όπου οι πολίτες λόγω των καταστάσεων αναγκάστηκαν να στραφούν. Δυστυχώς, αυτοί οι τομείς είναι η οικονομία και η ανεργία.

Η σχέση που έχουν οι άνθρωποι με το περιβάλλον, περιορίζεται μόνον σε έναν περίπατο και κάποια εκδρομή. Βέβαια θα μπορούσαν να μάθουν πολλά, έστω και μέσα από αυτή τη διαδικασία και κυρίως το πόσο σημαντικό είναι για την ίδια τους τη ζωή. Όμως η στάση-σχέση τους με το περιβάλλον μπορεί να θεωρηθεί δικαιολογημένη, αν σκεφτεί κανείς ότι η ενημέρωση που έχουν, περιορίζεται σε δελτία ειδήσεων του τύπου: *«παρατηρείται αύξηση της ατμοσφαιρικής ρύπανσης στην Αθήνα, η οποία εντείνεται λόγω της άπνοιας και της ζέστης»*, καμία αναφορά σε πραγματικά αίτια και προβλήματα του περιβάλλοντος εκτός του

μεγάλου άστεος, καμία αναφορά τι μπορεί ο πολίτης να προσφέρει στο περιβάλλον και με τι τρόπο αυτός ωφελείται από αυτό.

Υπάρχει όμως μια σχετικά αισιόδοξη πτυχή όσον αφορά την ευαισθητοποίησή τους για το περιβάλλον, το ότι επιθυμούν να το κάνουν πιο πράσινο μέσα από την αναδάσωση και προτίθενται να παρέχουν μια μικρή οικονομική ενίσχυση, θεωρώντας παράλληλα ότι το κράτος θα έπρεπε να εισφέρει περισσότερο για την προστασία και διατήρηση του φυσικού και δομημένου περιβάλλοντος.

Το μεγαλύτερο ποσοστό των ερωτηθέντων γνωρίζει τι σημαίνει ο όρος περιβαλλοντική ΜΚΟ και γνωρίζει κάποιες από αυτές, τις πιο διαδεδομένες (Αρκτούρος, ΜΟm, Greenpeace). Βέβαια μπορεί να τις αναγνωρίζουν και να ξέρουν πώς και σε τι περίπου δραστηριοποιούνται, αλλά πολλοί λίγοι από αυτούς έχουν συμμετάσχει σε μια τέτοια οργάνωση εθελοντικά. Το θετικό είναι ότι θα ήθελαν, αλλά δεν μπόρεσαν μέχρι τώρα να το κάνουν.

Σύμφωνα με τα αποτελέσματα της έρευνας, θα έπρεπε να αλλάξουν κάποια πράγματα όσον αφορά στον τρόπο λειτουργίας των περιβαλλοντικών ΜΚΟ. Πιο συγκεκριμένα, οι πολίτες φαίνεται να ζητούν βελτίωση στον τρόπο ενημέρωσης των ίδιων από τις οργανώσεις σχετικά με τις δράσεις τους. Ισχυρίζονται πως αν είχαν καλύτερη ενημέρωση, θα είχαν και περισσότερους εθελοντές και θα μπορούσαν να είχαν καλύτερα αποτελέσματα σε ό,τι αφορά τους στόχους τους. Ζητείται επίσης, αλλαγή στη σχέση που έχουν (οι οργανώσεις) μέχρι σήμερα με το κράτος, καλώντας τες να ασκούν πίεση για καλύτερα αποτελέσματα. Σύμφωνα με ένα σχετικά μεγάλο ποσοστό των πολιτών, οι περιβαλλοντικές ΜΚΟ θεωρούνται οικονομικά και πολιτικά εξαρτημένες από το κράτος. Έτσι, με τον τρόπο αυτόν οι περιβαλλοντικές ΜΚΟ ενοχοποιούνται στη συνείδηση των πολιτών. Και αυτό πρέπει να αλλάξει. Ευθύνη φέρει κυρίως το κράτος, το οποίο θα πρέπει να θεσπίσει και να καθορίσει ευδιάκριτους και διαφανείς ρόλους και σχέσεις, ενημερώνοντας τους πολίτες και ασκώντας ξεκάθαρη περιβαλλοντική πολιτική.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Αδάμ Σοφία, Παπαθεοδώρου Χρίστος, *Κοινωνική οικονομία και κοινωνικός αποκλεισμός: Μια κριτική προσέγγιση*, Μελέτες 8, ΙΝΕ – Παρατηρητήριο Οικονομικών και Κοινωνικών Εξελίξεων, Δεκ. 2010, διαθέσιμο σε:

<http://www.ineobservatory.gr/sitefiles/files/meleti8.pdf>

Βικιπαίδεια, *Μη Κυβερνητική Οργάνωση*, διαθέσιμο σε:

http://el.wikipedia.org/wiki/%CE%9C%CE%B7_%CE%BA%CF%85%CE%B2%CE%B5%CF%81%CE%BD%CE%B7%CF%84%CE%B9%CE%BA%CE%AE_%CE%BF%CF%81%CE%B3%CE%AC%CE%BD%CF%89%CF%83%CE%B7

Δεληγιάννη Α., "Κοινωνία ποιών πολιτών; Όταν οι Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις χρησιμοποιούνται ως επίφαση συμμετοχικής δημοκρατίας", *Δικαιωματικά* (Ηλεκτρονική Επιθεώρηση για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα), τεύχος 7, Οκτώβριος 2000, διαθέσιμο σε: <http://www.greekhelsinki.gr/dikaiomatika/07/fakelos/koinwnia/05.htm>

Δουκάκης Λ., Λιάπη Μ., Κυλάκου Κ., *Θεσμικοί σχηματισμοί και κοινωνικό πεδίο: Ο ρόλος των ΜΚΟ και της κοινωνίας των πολιτών στη διαμόρφωση των πολιτικών σε εθνικό και ευρωπαϊκό επίπεδο*, Κέντρο Γυναικείων Μελετών και Ερευνών, Αθήνα 2004. Διαθέσιμο σε: www.genderissues.org.gr

Εθνικό Κέντρο Κοινωνικών Ερευνών, Ινστιτούτο Αστικής και Αγροτικής Κοινωνιολογίας, Ομάδα περιβάλλοντος, *Δραστηριότητες Μη Κυβερνητικών Οργανώσεων-Περιβαλλοντικές Ομάδες*, διαθέσιμο σε: www.ekke.gr/estia/gr_pages/mko_po/static.htm

Erymanthos.eu, «Η έννοια της Κοινωνικής Οικονομίας», *Ερύμανθος Μ.Κ.Ο.-Δίκτυο πολιτιστικών συλλόγων και περιβαλλοντικών οργανώσεων των ορεινών περιοχών Ηλείας, Αχαΐας, Αρκαδίας*, διαθέσιμο σε:

http://www.erymanthos.eu/index.php?option=com_content&view=article&id=360:2011-12-02-10-24-57&catid=53:koinoniki-oikonomia&Itemid=60

Ε.Υ.Κ.Ε.Κ.Ο., Ειδική Υπηρεσία για την Κοινωνική Ένταξη και την Κοινωνική Οικονομία, «Κοινωνική Οικονομία», διαθέσιμο σε: <http://195.167.92.155/main.php?id=51>

Ευρωπαϊκή Ένωση, Γνωμοδότηση της Επιτροπής των Περιφερειών με θέμα «Κοινή έκθεση για την κοινωνική ένταξη που συνοψίζει τα αποτελέσματα της εξέτασης των κοινών σχεδίων δράσης για την κοινωνική ένταξη (2003-2005)», *Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης*, 2004/C 121/08, διαθέσιμο σε:

<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2004:121:0032:0035:EL:PDF>

Ζιώμας Δημήτρης, «Προσεγγίζοντας τον Τομέα της Κοινωνικής Οικονομίας στην Ελλάδα: Υφιστάμενη κατάσταση, Τάσεις και Προοπτικές», *Διαδικτυακή Πύλη για την Κοινωνική Οικονομία*, Εθνικό Κέντρο Κοινωνικών Ερευνών, 18/10/2007, διαθέσιμο σε:

<http://www.socialeconomy.gr/eq/lib/libItem.action?id=89>

Giddens A., *Ο τρίτος δρόμος. Η ανανέωση της σοσιαλδημοκρατίας*, Πόλις, Αθήνα, 1999.

ΙΣΤΑΜΕ, *Ρόλος και Συμμετοχή των Μη Κυβερνητικών Οργανώσεων στο Μοντέλο Πολιτικής Διακυβέρνησης του Μέλλοντος. Προτάσεις και προσαρμογή στα πλαίσια της ελληνικής εμπειρίας*, Αθήνα Σεπτέμβριος 2006, διαθέσιμο σε:

<http://www.istame.gr/files/pdf/MKOTELIKO.pdf>

Καραχάλιος Β., «Μεθοδολογία και διάρθρωση της μελέτης για την ποσοτική και ποιοτική αποτύπωση της κοινωνικής οικονομίας», *Μη Κυβερνητική Προοπτική-Κοινωνία των Πολιτών*, Ενημερωτικό δελτίο 4, 2006, σελ. 3-5

Κουταλάκης Χ., «Κράτος, Κοινωνία των Πολιτών και Συμφέροντα. Σύγκρουση, διαπραγμάτευση και συμμετοχή σε νέες μορφές περιβαλλοντικής διακυβέρνησης», *Διεθνής και Ευρωπαϊκή Πολιτική*, Τριμηνιαία Επιθεώρηση Διεθνούς Ευρωπαϊκής Πολιτικής και Οικονομίας, τευχ. 3 , 2006, σελ. 210-235

Κρητική Κοινωνική Οικονομική Σύμπραξη (ΚΡΗΚΟΣ), «Θερμοκοιτίδα για την ανάπτυξη της Κοινωνικής Οικονομίας», διαθέσιμο σε: <http://www.equal-krikos.gr/content/view/45/72/>

Κριατσιώτη Βανέσα, «Η Κοινωνική Αλληλέγγυα Οικονομία», *edo-mko.gr – Ένωση Δικτύων Οικοπροστασίας*, διαθέσιμο σε:

http://edo-mko.gr/index.php?option=com_content&task=view&id=89&Itemid=110

Μαυροπούλου Θ., *Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις και η Ελληνική Πολιτική στα Βαλκάνια*, (Μεταπτυχιακή διατριβή), Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο Θράκης, Νομική Σχολή, Τομέας Διεθνών Σχέσεων, 2007, διαθέσιμο σε:

<http://law.duth.gr/research/theses/Mavropoulou.pdf>

Μενουδάκος Κ., «Η σύμβαση του Άαρχους και η νομολογία του Συμβουλίου της Επικρατείας για την πληροφόρηση και συμμετοχή των πολιτών», *Νόμος και Φύση*, Νοέμβριος 2007, διαθέσιμο σε:

<http://www.nomosphysis.org.gr/articles.php?artid=3128&lang=1&catid=1>

Μπαλικούρα Β., «Κέντρα Υποστήριξης Μη Κυβερνητικών Οργανώσεων», *Μη Κυβερνητική Προοπτική-Κοινωνία των Πολιτών*, Ενημερωτικό δελτίο 6, 2006.

Μπίμπα Κ., *Δράσεις των Περιβαλλοντικών Μη Κυβερνητικών Οργανώσεων. Η περίπτωση της WWF Ελλάς και Greenpeace. Θετικές επεμβάσεις και διαφοροποιήσεις* (Μεταπτυχιακή Διατριβή), Χαροκόπειο Πανεπιστήμιο, Τμήμα Οικιακής Οικονομίας και Οικολογίας, Αθήνα 2009.

OECD, LEED Programme (Local Economic and Employment Development), διαθέσιμο σε:
<http://www.oecd.org/cfe/leedprogrammlocaleconomicandemploymentdevelopment/>

Ομάδα Εργασίας Νέων, Ίδρυμα Ανδρέα Παπανδρέου, *Εισαγωγή στις Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις (ΜΚΟ): Ορισμός – Ρόλος – Οργάνωση – Χρηματοδότηση*, Αθήνα, Ιανουάριος 2005, διαθέσιμο σε: www.agp.gr/agp/files/NEOLAIA-IAP-MKO6755.doc

Παπαγεωργίου Κ., *Μαθήματα Κοινωνικής Οικονομίας*, Πανεπιστημιακές Σημειώσεις για το Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών «Βιώσιμη Ανάπτυξη», Τμήμα Οικιακής Οικονομίας και Οικολογίας, Χαροκόπειο Πανεπιστήμιο, Αθήνα 2005.

Παπακωνσταντίνου Σμαρώ, *Ο ρόλος των Μη Κυβερνητικών Οργανώσεων στον Τομέα του Περιβάλλοντος και της Οικολογίας*, Χαροκόπειο Πανεπιστήμιο, Τμήμα Οικιακής Οικονομίας και Οικολογίας, Αθήνα 2008.

Σκλιάς Π., «Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις & Διεθνής Αναπτυξιακή Συνεργασία», Πρακτικά ανακοινώσεων διημερίδας στο πλαίσιο προγράμματος επιχειρηματικότητας του Χαροκόπειου Πανεπιστημίου, Μάρτιος 2005, διαθέσιμο σε:

http://kallithea.hua.gr/epixeirein/dihmerida1/Sklia_18.03.2005.pdf

Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικής Ασφάλισης, *Αιτιολογική Έκθεση του Σχεδίου Νόμου «Κοινωνική Οικονομία και Κοινωνική Επιχειρηματικότητα»*, Ιούλιος 2011, διαθέσιμο σε:

[http://government.gov.gr/wp-](http://government.gov.gr/wp-content/uploads/2011/07/%CE%91%CE%B9%CF%84%CE%B9%CE%BF%CE%BB%CE%BF%CE%B3%CE%B9%CE%BA%CE%AE-%CE%88%CE%BA%CE%B8%CE%B5%CF%83%CE%B7-)

[content/uploads/2011/07/%CE%91%CE%B9%CF%84%CE%B9%CE%BF%CE%BB%CE%BF%CE%B3%CE%B9%CE%BA%CE%AE-](http://government.gov.gr/wp-content/uploads/2011/07/%CE%91%CE%B9%CF%84%CE%B9%CE%BF%CE%BB%CE%BF%CE%B3%CE%B9%CE%BA%CE%AE-%CE%88%CE%BA%CE%B8%CE%B5%CF%83%CE%B7-)

[%CE%88%CE%BA%CE%B8%CE%B5%CF%83%CE%B7-](http://government.gov.gr/wp-content/uploads/2011/07/%CE%91%CE%B9%CF%84%CE%B9%CE%BF%CE%BB%CE%BF%CE%B3%CE%B9%CE%BA%CE%AE-%CE%88%CE%BA%CE%B8%CE%B5%CF%83%CE%B7-)

%CE%A3%CF%87%CE%B5%CE%B4%CE%B9%CE%BF%CF%85-
%CE%9D%CE%BF%CE%BC%CE%BF%CF%85-
%CE%9A%CE%BF%CE%B9%CE%BD%CF%89%CE%BD%CE%B9%CE%BA%CE%AE%CF%82-
%CE%9F%CE%B9%CE%BA%CE%BF%CE%BD%CE%BF%CE%BC%CE%B9%CE%B1%CF%82.pdf

ΦΕΚ 1360/Β'/25-04-2012, ΥΑ υπ' αριθμ. 2.9621/οικ.4.1200, «Τροποποίηση της υπ' αριθμ. 2.2250/οικ.4.105/02/02/2012 (ΦΕΚ 221/Β'/09-02-2012) υπουργικής απόφασης «Τήρηση και λειτουργία του Γενικού Μητρώου Κοινωνικής Οικονομίας του Ν. 4019/2011 (ΦΕΚ 216/Α') «Κοινωνική Οικονομία και Κοινωνική Επιχειρηματικότητα και λοιπές διατάξεις», διαθέσιμο σε:

http://195.167.92.155/aimages/FEK_1360_2012_Tropoioisi_YA_Mitrou_Koin_Oikonomias.pdf

ΦΕΚ 216/Α'/30-09-2011, Ν. υπ' αριθμ. 4019, «Κοινωνική Οικονομία και Κοινωνική Επιχειρηματικότητα και λοιπές διατάξεις, διαθέσιμο σε:

http://195.167.92.155/aimages/FEK_216_2011_%28N.4019_Nomos_Koinonikis_Oikonomias%29.pdf

ΦΕΚ 221/Β'/09-02-2012, ΥΑ υπ' αριθμ. 2.2250/οικ.4.105, «Τήρηση και λειτουργία του Γενικού Μητρώου Κοινωνικής Οικονομίας του Ν. 4019/2011 (ΦΕΚ 216/Α') «Κοινωνική Οικονομία και Κοινωνική Επιχειρηματικότητα και λοιπές διατάξεις», διαθέσιμο σε:

http://195.167.92.155/aimages/FEK_221_2012_Geniko_Mitroo_Koin_Oikonomias.pdf

World Bank, *Issues and Options for Improving Engagement Between the World Bank and Civil Society Organizations*, Washington: World Bank March 2005, διαθέσιμο σε: www.worldbank.org/CSO/Resources/GuidetoResources2003.pdf

Διαδικτυακές Διευθύνσεις ΜΚΟ

Αρκτούρος, <http://www.arcturos.gr/>

Δίκτυο Μεσόγειος – SOS, <http://medsos.gr/medsos/--sos/2008-12-16-00-10-26.html>

Ελληνική Ένωση Προστασίας Θαλάσσιου Περιβάλλοντος – HELMEPA,
http://www.helmepe.gr/gr/what_is_helmepe.php

Ελληνική Εταιρεία Περιβάλλοντος και Πολιτισμού, <http://www.ellet.gr/>

Ελληνική Εταιρία Προστασίας της Φύσης, <http://www.eepf.gr/>

Ελληνική Ορνιθολογική Εταιρεία, http://www.ornithologiki.gr/page_in.php?tid=1946

Mom, Εταιρεία για τη μελέτη και προστασία της Μεσογειακής Φώκιας,
<http://www.mom.gr/displayITM1.asp?ITMID=40>

Σύλλογος για την Προστασία της Θαλάσσιας Χελώνας ΑΡΧΕΛΩΝ, <http://www.archelon.gr/>

The Mediterranean Information Office for Environment, Culture and Sustainable
Development (MIO-ECSDE), <http://www.mio-ecsde.org/>

WWF Ελλάς, «Για έναν ζωντανό πλανήτη», διαθέσιμο σε:
<http://politics.wwf.gr/images/stories/docs/livingplanet.pdf>

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ ΕΡΕΥΝΑΣ

ΤΕΙ ΗΠΕΙΡΟΥ

ΣΧΟΛΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ

ΤΜΗΜΑ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗΣ

Ημερομηνία:

Αριθμός Ερωτηματολογίου:

ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ ΠΟΛΙΤΩΝ

Το ερωτηματολόγιο αυτό συντάχθηκε για καθαρά επιστημονικούς σκοπούς στο πλαίσιο της εκπόνησης της διπλωματικής εργασίας «Κοινωνική Οικονομία - Η περίπτωση των περιβαλλοντικών μη κυβερνητικών οργανώσεων», της φοιτήτριας Σιαμάνης Γεωργίας. Όλες οι απαντήσεις των ερωτηματολογίων θα χρησιμοποιηθούν αποκλειστικά για το ανωτέρω επιστημονικό έργο.

Παρακαλώ, όπως απαντήσετε σημειώνοντας στα τετραγωνίδια με ένα ή περισσότερα X, ανάλογα με την ερώτηση.

Ευχαριστώ προκαταβολικά για την πολύτιμη συμβολή σας στην εκπόνηση της διπλωματικής μου εργασίας!

Με τιμή

Σιαμάνη Γεωργία

Βασικά στοιχεία του πολίτη

1. Φύλο:

Γυναίκα

Άντρας

2. Ηλικία:

18 - 24

25 - 34

35 - 44

45 - 64

65 και άνω

3. Επίπεδο εκπαίδευσης:

Δημοτικό

Γυμνάσιο/ Λύκειο

A.E.I./ T.E.I.

Μεταπτυχιακό Δίπλωμα

Διδακτορικό Δίπλωμα

4. Επάγγελμα:

Δημόσιος υπάλληλος

Ιδιωτικός υπάλληλος

Ελεύθερος επαγγελματίας

Φοιτητής

Άνεργος

Άλλο: _____

5. Μηνιαίο εισόδημα:

0 - 1.000 Ευρώ

1.001 – 1.800 Ευρώ

1.801 – 2.500 Ευρώ

2.501 –και άνω

1ο Θεματικό Πεδίο: Περιβαλλοντική ευαισθητοποίηση

6. Σημειώστε X στο βαθμό ανησυχίας σας για τα παρακάτω κοινωνικά θέματα:

Ανησυχώ πολύ Ανησυχώ Ανησυχώ λίγο Δεν ανησυχώ

Εγκληματικότητα

--	--	--	--

Εκπαίδευση

--	--	--	--

Περιβάλλον

--	--	--	--

Οικονομία

--	--	--	--

Ανεργία

--	--	--	--

7. Συμφωνείτε ότι το περιβάλλον είναι κρίσιμο για την ποιότητα της ζωής μας;

Συμφωνώ πολύ Συμφωνώ Δεν συμφωνώ Διαφωνώ Δεν ξέρω

--	--	--	--	--

8. Πώς εκτιμάτε την περιβαλλοντική ευαισθητοποίηση του κοινωνικού σας περιγυρού;

	Πολύ υψηλή	Υψηλή	Μέτρια	Ελλιπής	Ανεπαρκής
ΕΥΑΙΣΘΗΤΟΠΟΙΗΣΗ					

9. Σημειώστε X στις τρεις σημαντικότερες δραστηριότητες που προτιμάτε:

Να κάνετε ένα περίπατο στη φύση

Να διαβάζετε

Να ανακυκλώνετε

Να κάνετε βόλτα με το αυτοκίνητό σας

Να ξεκουράζεστε

Να συμμετέχετε σε εθελοντικές δράσεις Μη Κυβερνητικών Οργανώσεων

Να βλέπετε τηλεόραση

Να ασκείτε κάποια μορφή τέχνης

Να αθλείστε

Άλλη Προσδιορίστε:

10. Σημειώστε X στις τρεις σημαντικότερες πηγές ενημέρωσής σας;

Εφημερίδα

Τηλεόραση

Ραδιόφωνο

Φίλοι

Διαδίκτυο

Δεν ενημερώνομαι

11. Σημειώστε X στο πόσο σας ενοχλεί το καθένα από τα παρακάτω περιβαλλοντικά προβλήματα:

	Με ενοχλεί πάρα πολύ	Με ενοχλεί πολύ	Με ενοχλεί αρκετά	Με ενοχλεί λίγο	Δεν με ενοχλεί
Η ατμοσφαιρική ρύπανση					
Η ποιότητα του πόσιμου νερού					
Η έλλειψη πρασίνου					
Η έλλειψη ελεύθερων χώρων					
Η ηχορύπανση					

12. Συμφωνείτε ότι οι φυσικοί πόροι (π.χ. αργό πετρέλαιο, πόσιμο νερό κ.λπ.) είναι περιορισμένοι;

Διαφωνώ	Μάλλον Διαφωνώ	Συμφωνώ	Συμφωνώ πολύ	Δεν ξέρω

13. Συμφωνείτε να δοθούν περισσότερα χρήματα από το κράτος για περιβαλλοντική προστασία;

Διαφωνώ	Μάλλον Διαφωνώ	Συμφωνώ	Συμφωνώ πολύ	Δεν ξέρω

14. Συμφωνείτε με την οικονομική επιβάρυνσή σας μέσω φορολογίας για περιβαλλοντικούς σκοπούς;

Διαφωνώ	Μάλλον Διαφωνώ	Συμφωνώ	Συμφωνώ πολύ	Δεν ξέρω

15. Εάν επρόκειτο να διαθέσετε χρήματα για περιβαλλοντικές δράσεις, ποιες δύο θα προτιμούσατε (σημειώστε με X);

Αντιπυρική προστασία

Αναδάσωση

Προστασία σπανίων ειδών

Δράση Μη Κυβερνητικών Οργανώσεων

Περιορισμός του φαινομένου του θερμοκηπίου

Άλλη Προσδιορίστε:

2ο Θεματικό Πεδίο: Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις Περιβάλλοντος

16. Γνωρίζετε ποιες από τις παρακάτω είναι Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις;

Ε.Υ.Δ.Α.Π

Ερυθρός Σταυρός

ΑΡΚΤΟΥΡΟΣ

WWF

Δ.Ε.Η.

Greenpeace

17. Ποιες από τις παρακάτω Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις ασχολούνται με το περιβάλλον (σημειώστε τις με X);

Αρκτούρος

Διεθνής Αμνηστία

Greenpeace

Ερυθρός Σταυρός

Ελληνική Ορνιθολογική Εταιρία

WWF

Δίκτυο Μεσόγειος S.O.S

Γιατροί χωρίς σύνορα

Οικολογική Εταιρεία Ανακύκλωσης

18. Συμμετέχετε ή είχατε συμμετάσχει κατά το παρελθόν σε κάποια Μη Κυβερνητική Οργάνωση;

Ναι

Όχι

19. Συμμετέχετε ή είχατε συμμετάσχει κατά το παρελθόν σε κάποια Περιβαλλοντική Μη Κυβερνητική Οργάνωση;

Ναι

Όχι

20. Από πού θα θέλατε να ενημερώνεστε για τη δράση των Περιβαλλοντικών Μη Κυβερνητικών Οργανώσεων;

Από την εφημερίδα

Από την τηλεόραση

Από το ραδιόφωνο

Από τα περιοδικά

Από τους φίλους

Από το διαδίκτυο

Δεν θα ήθελα να ενημερώνομαι

21. Πώς κρίνετε το έργο που παρέχουν οι Περιβαλλοντικές Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις στην περιβαλλοντική προστασία της χώρας μας;

Πολύ σημαντικό

Σημαντικό

Αρκετά καλό

Μέτριο

Αμελητέο - πολύ μικρό

Δεν μπορώ να κρίνω

22. Εάν κρίνετε το έργο τους τουλάχιστον σημαντικό, σημειώστε με X τις δύο σημαντικότερες δράσεις τους:

Πληροφόρηση των πολιτών

Κινητοποίηση των πολιτών

Οργάνωση των πολιτών

Πίεση προς την Πολιτεία

Περιβαλλοντική εκπαίδευση στα σχολεία

23. Σημειώστε X στις τρεις πιο σημαντικές δραστηριότητες που γνωρίζετε ότι αναπτύσσουν οι Περιβαλλοντικές Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις;

Μποϋκοτάζ προϊόντων

--

Εκστρατεία για την πράσινη κατανάλωση	☐
Εκστρατεία για τον περιορισμό της κατανάλωσης ηλεκτρικής ενέργειας	☐
Προστασία θαλάσσιων καταφυγίων	☐
Εθελοντικά προγράμματα δράσης	☐
Καταγγελίες πολιτών	☐
Παρατηρητήριο περιβαλλοντικής νομοθεσίας	☐
Προστασία αρχέγονων δασών	☐
Περιβαλλοντική εκπαίδευση	☐
Συλλογική προσφυγή μέσω Μη Κυβερνητικής Οργάνωσης	☐
Εκστρατείες για τα τοξικά	☐
Υιοθέτηση ενός απειλούμενου είδους	☐
Εκστρατεία για την προστασία του κλίματος	☐
Εκστρατείες για τους γενετικά τροποποιημένους οργανισμούς	☐
Προστασία περιοχών ιδιαίτερου περιβαλλοντικού ενδιαφέροντος	☐
Υπολογισμός της έκλυσης διοξειδίου του άνθρακα από καθημερινές δραστηριότητες	☐

24.Θα θέλατε να προσφέρετε εθελοντικό έργο σε κάποια Περιβαλλοντική Μη Κυβερνητική Οργάνωση;

Σίγουρα ναι

Ναι

Όχι

Σίγουρα όχι

Δεν ξέρω

☐

25. Θα ενισχύατε οικονομικά τη δράση των Περιβαλλοντικών Μη Κυβερνητικών Οργανώσεων;

Σίγουρα ναι

Ναι

Όχι

Σίγουρα όχι

Δεν ξέρω

26. Εάν ναι, ποιο χρηματικό ποσό θα μπορούσατε να δίνετε το χρόνο;

10 ευρώ

20 ευρώ

50 ευρώ

100 ευρώ

Περισσότερα

3ο Θεματικό Πεδίο: Περιβαλλοντικές Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις και Πολιτική

27. Πιστεύετε ότι χρειάζονται μακροπρόθεσμες αλλαγές στον τρόπο λειτουργίας του κράτους για την περιβαλλοντική πολιτική;

Σίγουρα ναι

Ναι

Όχι

Σίγουρα όχι

Δεν ξέρω

28. Πιστεύετε ότι έχετε επαρκή ενημέρωση για τις δράσεις των Περιβαλλοντικών Μη Κυβερνητικών Οργανώσεων;

Ναι, πολύ καλή ενημέρωση

Καλή ενημέρωση

Μέτρια ενημέρωση

Ελλιπής ενημέρωση

Ανεπαρκής ενημέρωση

29. Πιστεύετε ότι η δράση των Περιβαλλοντικών Μη Κυβερνητικών Οργανώσεων θα γίνει πιο αποτελεσματική εάν αυξηθεί ο βαθμός συμμετοχής των πολιτών;

Σίγουρα ναι

Ναι

Όχι

Σίγουρα όχι

Δεν ξέρω

30. Θα θέλατε να αυξηθεί η πίεση των Περιβαλλοντικών Μη Κυβερνητικών Οργανώσεων προς την εκάστοτε κυβέρνηση για πιο αποτελεσματική περιβαλλοντική προστασία;

Σίγουρα ναι

Ναι

Όχι

Σίγουρα όχι

Δεν ξέρω

31. Πιστεύετε ότι οι Περιβαλλοντικές Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις έχουν κρυφές οικονομικές και πολιτικές εξαρτήσεις;

Σίγουρα ναι

Ναι

Όχι

Σίγουρα όχι

Δεν ξέρω

32. Πιστεύετε ότι οι Περιβαλλοντικές Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις είναι αποτελεσματικός τρόπος έκφρασης των πολιτών;

Σίγουρα ναι

Ναι

Όχι

Σίγουρα όχι

Δεν ξέρω

Ευχαριστώ πολύ!